

શ્રી યશોવિજયજી
જૈન ગ્રંથમાળા
દાદાસાહેબ, ભાવનગર.
ફોન : ૦૨૭૮-૨૪૨૫૩૨૨
૩૦૦૪૮૪૬

૪૨૩૨

~~૪૨૩૨~~

ૐ

અનાવશ્યક દિગમ્બર જૈન મૂર્તિપૂજા

મૂલ્ય રૂ. ૦-૬-૦

સુદ્ધોમના : પોતર ગિલ. સુલભીયા

ૐ

અનાવશ્યક

દિગમ્બર જૈન મુક્તિપૂર્ણ

હિંદીમાં લેખક:-

‘પુણ્ય’ અને ચમપકલાલ જૈના..

અનુવાદક

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર કાલીદાસ ચાજીક
ડૉ. મહાવીર ફાર્મસી-રાજકોટ.

પ્રકાશક :

કપુરચંદ રણછોડદાસ મહેતા-રાજકોટ

આવૃત્તિ પહેલી

પ્રત ૧૦૦૦

વિ. સં. ૧૯૯૭

વી. સં. ૨૪૬૭

સને ૧૯૪૧

જ્યેષ્ઠ

મૂલ્ય રૂ. ૦-૬-૦

મળવાનું સ્થળ
અનુવાદક પાસે
તથા
વૈદ્યશાસ્ત્રી શિવાનંદ મણિશંકર
ડૅ. મહાવીર ફાર્મસી
રાજકોટ

સર્વાધિકાર સંરક્ષિત

મુદ્રણસ્થાન :
શરસ્વતી પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ
સર લાખાજીરાજ રોડ
રાજકોટ [ગુજરાત]

અનુવાદકની વિચારશ્રેણી

જૈન દર્શન જેવા વિશ્વપ્રેમી અને અવિરોધી દર્શનની વર્તમાન પરિસ્થિતિ જોતાં તે પણ એક પંચમ-કાલે સંકુચિત સંપ્રદાય રૂપે તેની સ્થિતિ છે. ભગવાન મહાવીરનો અધ્યાત્મપૂર્ણ જૈન માર્ગ કયાં ? અને આજની જૈન દર્શનનાં ઉપાસકોની વિકૃત મનોદશા કયાં ?

જૈન દર્શનની આ સ્થિતિ કરવામાં જો કોઈ જવાબદાર હોય તો તે આજની અંધશ્રદ્ધાળુ શ્રાવક પ્રજા છે.

આ અંથ લેખનનું મંગલાચરણ કરતાંજ દિગંબરીય સાહિત્યનું સ્મરણ થાયછે. દિગંબરીય સાહિત્યનું સ્વાગત શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ સૌરાષ્ટ્રમાં કર્યું છે.

શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય મહારાજ દિગંબરીય તત્ત્વજ્ઞ છે એમ માનવામાં જૈનોનો અવિરોધ છે. પણ જો દિગંબરીય જગત ભારતીય ધ્વત-મૂર્તિ-પૂજક અથવા તો સ્થાનક-વાસી જૈનસંસારમાં પરમ સેવ્ય સિદ્ધાંત-આગમો કે આગમાનુકૂળ તત્ત્વજ્ઞ પ્રણિત સનાતન જૈન સાહિત્ય પ્રતિ કટાક્ષ કરે તો તે અસહ્ય છે એમ આજનાં જૈન જગતનાં પરિચયથી જણાય છે.

આ અંથ લખી તૈયાર કરવાની મારા એક મિત્રની સુચના થઈ-સુચના આવકારપાત્ર જણાયાથી તે કાર્ય

કરવાનો સ્વીકાર કર્યો પણ આ ગ્રંથ તૈયાર થયા પછી દિગંબરીય મૂર્તિપૂજક લાઇઓનો પુણ્યપ્રકોપ સહન કરવો પડશે એ નિર્ણય પણ તે સમયે કરી લીધો હતો.

આ ગ્રંથનો હેતુ દીગંબરીય જગત્ની માન્યતા સામે વિરોધરૂપે નથી કિન્તુ બૃહદ્ સૌરાષ્ટ્રીય સ્થાનક-વાસી જૈન જગત્ શ્રી કુંદકુંદ લગવાનનાં શબ્દ ચિત્રોમાં મુગ્ધ બની શ્રી ગણધરો પ્રણિત બત્રીશ — સિદ્ધાંત વાણી : જેને પ્રભુની વાણી કહેવામાં હરકત નથી, તેનાંથી વિમુખ ન બને તે હેતુને દ્રષ્ટિ સામે રાખી “અનાવશ્યક દિગંબર મૂર્તિપૂજા” કિંવા શ્રી કુંદકુંદ વચનામૃત સ્વપ્રવાનું કયું છે.

શ્રી કુંદકુંદાચાર્યજીનાં શબ્દોમાં શ્રાવકોની પરત્રેપન ક્રિયાઓ કહી છે, તેમાં કોઈ પણ સ્થળે મૂર્તિ-પૂજનનું વિધાન આપ્યું નથી તો પછી શ્રી કુંદકુંદ મહારાજનાં વિચારનો અનુયાયિ વર્ગ મૂર્તિપૂજનનું નાટક કઈ દ્રષ્ટિએ કરે છે તે સમાધાન હજી થતું નથી.

ગુણ વય તવ સમ પદ્મિમા
દાણં, જલગાલનં, અણત્થિ મિયં
દંસણં જાણં ચરિત્તં કિરિયા,
તેવણ સાવયા મળયા

આ શબ્દો શ્રી કુંદ. લગવાનનાં છે.

અર્થ—આઠ મૂળ ગુણ, બાર વ્રત, બાર તપ, સમતા, અગિયાર પ્રતિમા, ચાર દાન, જલગાલન, અનસ્તમિત-(રાત્રી

ભોજનત્યાગ) દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર આ સર્વ મળી પડેત્રેપન ક્રિયાઓ શ્રાવકો માટે કહી છે. આ ક્રિયાઓમાં મૂર્તિપૂજનનો નિર્દેશ કોઈ સ્થળે તે મહાત્માએ કર્યો નથી. તેથી મૂર્તિ પૂજન અનાવશ્યક હોવામાં શ્રીભગવાન કુંદકુંદાચાર્યજી સહમત છે. એમ માની તેમના વચનોનું આરાધન કરનાર તેનો ભક્ત ગણી શકાય.

દ્વીગંબરીય સાહિત્યમાં પદ્મનંદી પચશીનું પણ સ્થાન છે તેમાં શ્રાવકોનાં ષટ્ કર્મો આખ્યાં છે. વાંચો ઉપાસક સંસ્કાર:—

૧ ૨ ૩ ૪ ૫
દેવપુજા, ગુરુપાસ્તિ, સ્વાધ્યાય: સંયમ: તપ:

૬
દાનં ચેતિ ગૃહસ્થાનાં ષટ્ કર્માણિ દિને દિને

દેવપૂજા, ગુરુભક્તિ, સ્વાધ્યાય, સંયમ, તપ, દાન; આ છ કાર્યો શ્રાવક ગૃહસ્થો માટે કહ્યાં છે, કદાચ દેવપુજા શબ્દ પરથી કેટલાક ભાઈઓ મૂર્તિપૂજા એવું સમાધાન કરે તો તેઓ જૈન દર્શનને ઠગે છે એમ કહેવામાં હરકત નથી. દેવપૂજાનો અર્થ મૂર્તિપૂજા એમ કોઈપણ ભાષા શાસ્ત્રની દ્રષ્ટિએ થતો નથી. દેવપૂજાનો અર્થ આત્મભગવતિ કરવાનો પુરૂષાર્થ થાય છે. વાંચો શબ્દ સ્તોમ મહાનિધિ:—

દેવ—કૌંડને દેવ—શબ્દ પુરૂષિણ ઘોતનાત્મક આત્મનિ
દીવ્યતિકૌંડતે યસ્માદ્ રાચતે ઘોતતે દિવિ,
તસ્માદેવ ઇતિ પ્રોક્ત:

સ્તૂયતે સર્વ દેવતૈ

‘રિત્યુત્તે, પરમેશ્વરે બ્રાહ્મણસ્યોપાધૌચ

અહિં મૂર્તિપૂજા એવો ધ્વનિ નિકલતો નથી; તેથી પદ્મનંદી પણ દિગંબરીય અનાવશ્યક મૂર્તિ પૂજા માટે કુંદકુંદાચાર્યજીનાં સૂરમાં પોતાનો સૂર મિલાવે છે.

આજનાં વિષમ કાળનો સ્પર્શ દિગંબરીય સમાજને પણ થયો છે તેથી તારણપંથ આદિ ભિન્નભિન્ન શાખાઓ તેમાં પડી છે; પણ સાંભળવા પ્રમાણે હમણાં સૌરાષ્ટ્રમાં પણ દિગંબરીય મંડલની સંખ્યા વધે તેમ એક મંડલનો જન્મ થયો છે; પણ તે મંડલને દિગંબરીય મંડલ કહેવું કે ! સ્થાનકવાસી કિંવા શ્વેતા. મૂર્તિપૂજક કહેવું અથવા તો શ્રીમદ રાજચંદ્રજીનું મંડલ ગણવું તે વિષે હજી આત્મતૃપ્તિ થાય તેવો નિર્ણય તે મંડલના અનુયાયીઓ પણ કરી શક્યા નથી એટલે; મારે તે વિષે આ ક્ષણે નિર્ણય કરવાનો રહેતો નથી. દિગંબર જૈનોમાં પણ એક અમૂર્તિપૂજક વર્ગ (તારણપંથ) અને બીજો મૂર્તિપૂજક વર્ગ છે. તેમાં તારણપંથ દિગંબરીય મંડલ તરફથી અનાવશ્યક દિગંબર મૂર્તિપૂજા વિષયનું વિધ-વિધ સાહિત્ય પ્રકાશન પામ્યું છે. તે સંસ્થાએ ભારતમાં દરેક જૈનધર્મપ્રેમી આ સાહિત્યનો સ્વપ્રાંતીય ભાષામાં અનુવાદ કરી તેનો પ્રચાર કરે એમ સૂચના પણ કરી છે.

આ જૈન ધર્મની સેવારૂપ સૂચનાને લક્ષ્યરૂપે રાખી મારા મિત્રે મને અનુવાદ લખવા પ્રેરણા કરી પણ

મારું ધ્યેય તે હિંદી પુસ્તકનાં માત્ર અનુવાદ પુરતું ન હોતું પણ શ્રી કુંદકુંદ લગવાન સ્વયં મૂર્તિપૂજન વિષે જે વિચારો ધરાવતા હોય તે સાહિત્ય મેળવી અને તેમનો અભિપ્રાય અનાવશ્યક દ્વિગંભરીય મૂર્તિપૂજનનાં પક્ષમાં હોય તોજ મારે અનુવાદ લખવો, આ મારા આત્મિક-વિચારો હોઈને બનતા પ્રયાસે મેં શ્રી કુંદકુંદ લગવાનનું પ્રાપ્ત સાહિત્ય અવલોક્યું અને તેમની વિચારધારા પણ અનાવશ્યક મૂર્તિપૂજનનાં તરફેણમાં જોવામાં આવી તેથી અષ્ટ પ્રાભૃતોમાંથી શ્રી કુંદકુંદ લગવાનનાં શબ્દોનાં પ્રમાણ આપીને પ્રારંભ કર્યો છે. તે સેવાનો અધિકાર મારો છે, અને પ્રશ્નોત્તર રૂપે જે વિનોદપૂર્ણ ચર્ચા છે તે ચંપકલાલ જૈની તથા પુષ્પ-આ જુગલજોડીની તપશ્ચર્યા છે. પ્રશ્નોત્તરની પુષ્પ વાટિકામાં સુમધુર ગુલાબનો પરિમલ છે, ગુલાબ વૃક્ષમાં કાંટા હોવાનું કોણ નથી જાણતું છતાં ગુલાબ તે ગુલાબજ છે:—

હિંદી પ્રશ્નો ગ્વાલીયર સ્ટેટ (ગંજબા-સોદા) અને લિન્નલિન્ન અમૂર્તિપૂજક દ્વિગંભરીય લાઇઓ તરફથી પ્રસિધ્ધ થયા છે. તેનો આ અનુવાદજ છે.

જૈન અધ્યાત્મ વાર્જમયમાં કેવળ ચૈતન્યની ઉપાસના પર વધારે લક્ષ્ય ખેંચ્યું છે, ત્યારે અધ્યાત્મ પ્રાધાન્ય તત્ત્વદર્શનમાં જડ મૂર્તિપૂજનનું સ્થાન કઈ અપેક્ષાએ હોઈ શકે ?

દ્વિગંબરીય જૈન મૂર્તિ પૂજકો માટેજ આ અનુવાદ છે. અન્ય ધર્માવલંબી મૂર્તિપૂજકે બન્ધુઓને આ ગ્રંથ સાથે કોઈ પ્રકારનો સંબંધ નથી.

કોઈપણ મુર્તિપૂજક ભાઈઓની લાગણી ન દુઃખાય તે માટે ગ્રંથનું પ્રયોજન જણાવ્યું છે. માત્ર સૌરાષ્ટ્રવાસી જૈન જગત પાસે દ્વિગંબરીય અમૂર્તિ પૂજકના વિચારો જે પ્રશ્નોરૂપે હિંદીમાં બહાર પડ્યા છે; તે પ્રશ્નોપરથી આ ગ્રંથ દ્વિગંબરીય છે એમ નિર્ણય કરશે. અને તેમાં પણ અનુવાદમાં કોઈ પ્રકારે ભાષાદોષ કે આત્મીક ભાવમાં અસંતોષ જણાય તો તે નિમિત્તે ક્ષમા યાચવાનુંજ મારે માટે શ્રેયઃકર છે.

આપ પાઠકો હંસવૃત્તિથી વાંચશો એવી આશા સાથે વિરમું છું.

વિક્રમાર્ક ૧૯૯૭

જયેષ્ઠ કૃષ્ણ

અષ્ટમી

લી૦ વૈદ્યશાસ્ત્રી.

{ મણિશંકર કાલીદાસ યાત્રિક
કે૦ મહાવીર કાર્મસી—રાજકોટ.

ॐ नमः सिद्धाय

दरेक જૈન સિદ્ધાંત મૂર્તિપૂજથી વિરૂદ્ધ છે.

સમ્યક્ દર્શન એ મોક્ષ માર્ગ માટેની પ્રારંભની સ્થિતિ છે, અને તેજ સમ્યગ્દર્શન આત્માની પોતાની વસ્તુ છે. સમ્યગ્દર્શનનાં નિશ્ચય તથા વ્યવહારરૂપથી બે પ્રકારનાં ભેદ છે, નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન તો કેવળ આત્માની સમીપ અથવા તો આત્માનીજ વસ્તુ છે, પરંતુ વ્યવહાર સમ્યગ્દર્શન પણ આત્માની નજીક પહોંચાડનારો માર્ગ છે; અર્થાત્ આ વ્યવહાર સમ્યગ્દર્શનનું લક્ષ્ય બિંદુ પણ કેવલ “આત્મા” જ છે. વ્યવહાર સમ્યગ્દર્શન વાળા પણ વસ્તુનાં “તત્વાર્થ શ્રદ્ધાન” ની અનુસાર જેમ છે તેમ જ શ્રદ્ધાન કરે છે. “મૂર્તિમાં જિનેંદ્ર અને જિનેંદ્રને મૂર્તિમાં” આ પ્રકારની અવળી સવળી શ્રદ્ધા તે વ્યવહારિક સમ્યગ્દષ્ટિથી લાખો કોસ દૂર ભાગે છે, તે તો જે વસ્તુ જે રૂપમાં છે, તેને તેજ રૂપમાં જીવે છે અને જાણે છે, આ પ્રકારે એ સમ્યગ્દર્શન વ્યવહાર અથવા નિશ્ચય રૂપ નિર્ણય જેના આત્મામાં થઈ જાય છે તેજ સમ્યગ્દષ્ટિ કહેવાય છે. આ સમ્યગ્દષ્ટિ પદજ મોક્ષ માર્ગનો પ્રારંભિક માર્ગ છે. સમ્યગ્દર્શનજ ધર્મનું મૂળ છે. આ વાતને પૂજ્ય શ્રી કુંદકુંદ સ્વામી પોતાનાં અષ્ટપાહુડનાં દર્શન પાહુડમાં કહે છે—

દંસણમૂલો ધમ્મો, ઉવદ્ધો જિણ વરેહિં સિસ્સાણ ।

તં સોઝણ સકણે દંસણહીણો ણ વંદિવ્વો ॥ ૨ ॥

અર્થ—ધર્મનું મૂલ સમ્યગ્દર્શન છે, એમ જિનેદ્રે પોતાના શિષ્યો પ્રતિ ઉપદેશ કર્યો છે. એ સમ્યગ્દર્શનને સાંભળી લબ્ધિ જીવોએ સમ્યગ્દર્શન હીનને વંદના નહિ કરવી જોઈએ.

અહિં શ્રી કુન્દકુન્દાચાર્ય મહારાજ સમ્યગ્દર્શન હીનને ‘ જ વંદિત્વો ’ વંદના નહિ કરવી જોઈએ, એમ સમજાવ્યું છે. જ્યારે સમ્યગ્દર્શન હીન આત્મા વંદનીય નહિ તો પછી આત્મા રહિત જડ સ્વરૂપ મૂર્તિ શું સમ્યગ્દર્શન યુક્ત છે ? જો મૂર્તિ સમ્યગ્દર્શન યુક્ત નથી, તો શું તે મૂર્તિ નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે ? અથવા નમસ્કાર કરવા સમયે તેમાં સમ્યગ્દર્શન શું આવી જાય છે. ? જ્યારે કોઈ સ્થળેથી કોઈ પણ સમયે સમ્યગ્દર્શનનું મૂર્તિમાં આવવું સંભવિત નથી, તો પછી શા માટે અને શું પ્રયોજનથી મૂર્તિને નમસ્કાર કરવો જોઈએ. તો અમારે મૂર્તિ પૂજક દિગમ્બર જૈન લાઈ શા માટે વિના પ્રયોજનની નમસ્કાર, પૂજનાદિ ક્રિયાઓ મૂર્તિનાં સામે નિત્ય પ્રતિ કર્યા કરે છે ? શ્રી કુન્દકુન્દાચાર્ય મહારાજની ઉપર કહેલ ગાથાનુસાર અમારે મૂર્તિપૂજક બંધુઓએ મૂર્તિ-પૂજન કરવું છોડી દેવું જોઈએ. સમ્યગ્દર્શન રહિત લલે ચેતન હોય અથવા તો અચેતન તે સર્વથા અવંદનીય છે. હવે અહિં કોઈ એમ કહેશે કે મૂર્તિમાં સમ્યગ્દર્શન નહિ હોય તો લલે ન રહ્યું ? પણ કદાચ કોઈ બીજો ગુણ હોય તો પણ નમસ્કાર કરવો કે નહિ ? તેનાં ઉત્તરમાં

એમ કહેવું પડશે કે આત્માનો મુખ્ય અને પ્રથમ ગુણ સમ્યક્દર્શન જેમાં નથી તેમાં બીજો ગુણ તો નથી જોવામાં આવતો અને જો જણાતો હોય તો બતાવો ?

જેની મૂર્તિ હોય તેનાં ગુણો તેમાં હોવા જોઈએ, અને જો તેમ હોય તો અમે કહી શકીએ કે મૂર્તિને અવશ્ય નમસ્કાર કરવો જોઈએ. શું અરિહંત ભગવાનની મૂર્તિમાં છેતાલીશ ગુણ તથા સિદ્ધની મૂર્તિમાં આઠ ગુણો જોવામાં આવે છે ? જો આ મૂર્તિઓમાં મૂર્તિમાનનો એક પણ ગુણ જોવામાં ન આવી શકે તો પછી શામાટે એ ગુણહીન મૂર્તિને પૂજ્ય માનો છે ? જરા કુંદકુંદ સ્વામિની વાત તો સાંભળો તેઓ આ વિષયમાં શું કહે છે

णवि देहो बंदिज्जइ णवि य कुलो णवि य जाइ स जुत्तो
को वंदनि गुणहीणा णहु सवणो णेय सावओ होइ ॥२७॥
(દર્શન પાહુડ)

અર્થ:—દેહ વંદનીય નથી, કુલ તથા જાતિ સંયુક્ત પણ કોઈ વંદનીય નથી, આચાર્ય ભાર આપીને કહે છે કે ગુણહીન કોણ વંદનીય છે ? કોઈ નહિ. ગુણ હીન મુનિ નથી બની શકતા. તેમજ શ્રાવક પણ નથી બની શકતા. જ્યારે કુંદકુંદાચાર્ય મહારાજ જેવા ધુરંધર અને પ્રમાણિક આચાર્યની એજ આજ્ઞા છે કે કોઈ પણ હોય, તોપણ ગુણહીન જે છે તે કદાપિ વંદનીય નથી થઈ શકતા. જ્યારે ગુણહીન “આત્મા” જેવી વસ્તુ પણ વંદનીય નથી થઈ શકતી ત્યારે તો કલ્પિત મૂર્તિ કે જે

જડ સ્વરૂપ છે તે તો કેવી રીતે વંદનીય થઈ શકે ? નહિ થઈ શકે. તો પછી આ આજ્ઞાનું ઉદ્ધાન કરી મૂર્તિપૂજા કેમ કરવામાં આવે છે ? અમારા મૂર્તિપૂજક દિગંબર જૈન ભાઈ અમને કાંતો મૂર્તિમાં મૂર્તિમાનનાં તમામ ગુણ બતાવે અથવા મૂર્તિપૂજા છોડી દીજો, અથવા તો શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય મહારાજની ઉક્ત ગાથાને અસત્ય છે એમ સિદ્ધ કરી આપે. શ્રી ભગવાન કુંદકુંદાચાર્ય મહારાજ પોતાનાં મોક્ષ પાહુડમાં અજ્ઞાની તથા જ્ઞાનીની પરિભાષા કેટલી સ્પષ્ટ સમજાવી રહ્યા છે, જરા અમારા મૂર્તિપૂજક ભાઈ આ ગાથાને સમજાણુપૂર્વક વાંચે—

અન્વેયણં પિચેદા જો, મણ્ણહ સો હવેહ અણ્ણાગો ।
સો પુણ્ણ ણાણો ઋણો, જો મણ્ણહ ચેયણે ચેદા ॥
(મોક્ષ પાહુડ ૫૮)

અર્થ, અચેતનને જે ચેતન માને છે તે અજ્ઞાની છે, તથા જ્ઞાની તેજ છે કે જે ચેતનનેજ ચેતન માને છે.

વિચાર કરવાની વાત છે કે શ્રી કુંદકુંદ સ્વામીની આ આજ્ઞા (જ્ઞાની, અજ્ઞાનીની પરિભાષા) સામે રહેતી છે છતાં પણ બાણી યુઝીને લોકો કેમ ભૂલે છે. આ એક દુર્ભાગ્યની વાત છે કે હાથમાં દીવો છતાં કુવામાં પડી જવું. અરિહંતની તથા સિદ્ધની મૂર્તિ કે જે પ્રત્યક્ષ અચેતન છે, તેને ચેતન માનીને નમસ્કાર પૂજનાદિ કરવાવાળા શ્રી કુંદકુંદ સ્વામીની આજ્ઞાનુસાર તો અજ્ઞાની જ છે, છતાં પણ જો તેઓ પોતાનાં મનમાં પોતાને

જ્ઞાની સમજે તો તેઓ પાપના ભાગી છે. એક તો મિથ્યાભિમાનનું પાપ અને બીજું ગુરૂની કહેલી આજ્ઞાનો ભંગ તેનું પાપ. એ પ્રમાણે મૂર્તિ પૂજનમાં પાપ ઉપાર્જન વિના કલ્યાણ કાંઈ પણ છેજ નહિ. અર્થાત કલ્યાણ જોવામાં આવતું નથી. ગુણોના પુનરીનું કર્તવ્ય છે કે ગુણોના ધારકનેજ વંદના કરે, આ વિષયમાં શ્રી કુંદકુંદ સ્વામી શું કહે છે તે જુઓ—

દંસણ ણાણ ચરિત્તે, તવ વિણયે ણિચ્ચકાલ પસત્થા
 પદે દુ વંદણોયા જે ગુણવાદી ગુણ ધરાણ
 (દર્શન પાહુડ ૨૩)

અર્થ—દર્શન; જ્ઞાન, ચારિત્ર, તથા તપ-વિનયમાં તર-બોલ ગુણધારી પુરૂષજ ગુણીજનો દ્વારા વંદનીય છે, અન્ય નહિં.

હવે વિચાર કરો કે પ્રતિમા (મૂર્તિ) કે જે અચેતન (જડ સ્વરૂપ) છે, ઉપર કહેલ ગુણો પૈકીનાં તેમાં કેટલા ગુણો રહેલા છે? જો ઉક્ત રત્નત્રયાદિ ગુણોમાંથી એક પણ ગુણ તેમાં નથી તો પછી તે (મૂર્તિ) કેવી રીતે વંદનીય હોઈ શકે ?

જો આટલું છતાં પણ કોઈ એવી મૂર્તિને માને, નમન, પૂજનાદિ ક્રિયાઓ તેનાં સમક્ષ કરે તો તેમાં તેનું ખુદ્ધિમાનપણું નથી. ફરી પણ શ્રી કુંદકુંદાચાર્યે મહારાજ દર્શન પાહુડનાં અંતમાં સ્થાવર પ્રતિમાનું સ્વરૂપ કહે છે.

વિહરદિ જાવ જિણિદો, સહદુદસુલકુલખોહિં સંજુતો
 ચત્તોસ અહસયજુદો, સા પડિમા થાવરા મળિયા
 (દર્શન પાઠુડ ૩૫)

અર્થ—એક હજાર આઠ લક્ષણો સહિત, ચોત્રીશ
 અતિશય યુક્ત સમવશરણનાં દ્વારા વિહાર કરતા સાક્ષાત્
 જિનેન્દ્રજ “સ્થાવર પ્રતિમા” છે. ગુણોએ એમાં
 સ્થાયી નિવાસ કર્યો છે, તે કારણથી સ્થાવર કહેવાય છે.

શ્રી કુંદકુંદ સ્વામી આ પ્રમાણે સ્થાવર પ્રતિમાનું
 સ્વરૂપ કહે છે. નિશ્ચય પૂર્વક એવા પ્રકારની સાક્ષાત્
 કેવળ જ્ઞાનમયી (સ્થાયી ગુણ યુક્ત) જિનેન્દ્રની મૂર્તિજ
 પૂજ્ય હોઈ શકે છે, અન્ય જડ સ્વરૂપ સ્થાવર મૂર્તિઓ
 પૂજ્ય હોઈ શકે નહિ, આગળ જંગમ પ્રતિમાનું સ્વરૂપ
 પણ સાંભળી લીએ.

સપરાજંગમ દેહા, દંસણ ણાણેણ શુદ્ધચરણાણં
 ણિમંથ વોયરાયા, જિણ મગ્ગે ઇરિસા પડિમા
 સંસ્કૃત સ્વપરા જંગમદેહા, દર્શન જ્ઞાનેન શુદ્ધચરણાનામ્
 નિર્મન્ય વીતરાગા, જિનમાર્ગે દ્વિદર્શા પ્રતિમા
 ॥ બોધ પાઠુડ-૧૦ ॥

અર્થ—પોતાની ઉત્કૃષ્ટ જંગમ દેહ કે જે દર્શન તથા શુદ્ધ
 ચારિત્ર યુક્ત અને નિર્મન્ય વીતરાગતા યુક્ત હોય તેજ
 જિનમાર્ગી પ્રતિમા કહી છે સ્થાવર તથા જંગમ પ્રતિ-
 માનો ગુણ ઉપરની બે ગાથાઓમાં કહે છે. હવે પાઠક
 ગણ! ઉપર કહેલ સ્થાવર તથા જંગમ બન્નેનાં ગુણો
 પાયાબ મૂર્તિમાં ઘટાવીને જાવો અને પછી નિર્ભય કરી

લીઓ કે તે કહેલા ગુણો પૈકીનાં કેટલા ગુણો પાષાણુ પ્રતિમાની અંદર મંત્રી આવે છે. જે સ્થાવર પ્રતિમાનાં એક હજાર આઠ-લક્ષણુ, ચોત્રીશ અતિશયાદિ તેમાં નથી તો પછી તે પાષાણુ મૂર્તિ કદાપિ પૂજ્ય ન હોઈ શકે, તથા જેમાં જંગમ પ્રતિમાનાં ગુણો સમ્યગ્દર્શનાદિ તથા નિર્ગ્રન્થ વીતરાગતા આદિ ગુણુ પણ નથી તો તે પાષાણુ મૂર્તિ જિનેંદ્રનાં માર્ગમાં પૂજ્ય હોઈ શકેજ નહિ. આગળ બીજી પણ વંદનીય પ્રતિમાનું સ્વરૂપ શ્રી કુંદકુંદ સ્વામિ કહે છે.

જંચરદિ શુદ્ધચરણં, જાણદ પિચ્છેદ શુદ્ધ સમ્મતં
સા હૈદ વંદણીયા ણિગંથા સંજદા પડિમા

સંસ્કૃત યઃચરતિશુદ્ધ ચરણં જાનાતિ પશ્યતિશુદ્ધ સમ્યક્ત્વમ
સા ભવાંત વંદનીયા નિર્ગ્રન્થા સાંયતા પ્રતિમા

બોધ પાદ્મ-૧૧

અર્થ—જે શુદ્ધ ચરિત્રનું આચરણુ કરે છે, તથા સમ્યગ્જ્ઞાન દ્વારા જાણે (વસ્તુને વસ્તુ સ્વરૂપે જાણે) વલી શુદ્ધ સમ્યક્તા દ્વારા પોતાની અને પારકાની પીછાણુ કરે તે વંદનીય નિર્ગ્રન્થ સંયમીની (તીર્થંકરો અને મુનિયોની સાક્ષાત્) પ્રતિમા જ પૂજ્ય છે.

પ્રિય વાંચક ગણુ ! પાષાણુની મૂર્તિમાં ઉપર કહેલ શુદ્ધ ચારિત્રાદિનું પાલન કરવાનું ઘટાવી જીવે કે તે ચારિત્ર દિ આત્મીય ગુણોને તે પાષાણુની નિર્જીવ મૂર્તિ કેવી રીતે પાલન કરીને પૂજ્ય બની શકે છે ? શ્રી

કુંદકુંદ સ્વામીની આજ્ઞાનુસાર તો તે કદાપિ પૂજ્ય નહિ થઈ શકે, કેમ કે તે અચેતન મૂર્તિમાં આત્મીય ગુણોનું દેખાવું તે આકાશનાં કુલની માફક તદન અસમ્ભવ છે. હવે બીજી પણ અચલ પ્રતિમાનું સ્વરૂપ સાંભળો.

નિરુપમ મચલ મલેહા; નિસ્માવયા જગમેણ રુપેણ
સિદ્ધદ્વાણામ્મ ઠિયા, વોસર પડિમા ધુવા સિદ્ધા

સંસ્કૃત નિરુપમા અચલા અક્ષોમા, નિર્માપિતા જંગમેન રુપેણ
સિદ્ધસ્થાને સ્થિતાઃ વ્યુત્સર્ગ પ્રતિમા ધુવાઃ સિદ્ધાઃ
(બોધપાદુડ ૧૩)

અર્થ—નિરૂપમ, અચલ, અક્ષોલ, નિશ્ચલ, નિર્માપિત
સિદ્ધસ્થાનમાં સ્થિત ધ્રુવ એવી વ્યુત્સર્ગ સિદ્ધ પ્રતિમા
જાણવી જોઈએ. આગળ પર ફરી પણ જિન જિંખનું
સ્વરૂપ સાંભળી લીયો.

જિણવિંબ જાણમચ્છં સંયમ શુદ્ધં સુવીયરાયં ચ
જંદેહ દિક્ખલ સિક્ખા, કમ્મક્ખય કારણે શુદ્ધા
સંસ્કૃત જિનવિંબ જ્ઞાનમયં, સંયમશુદ્ધં સુવીતરાગં ચ
યત્ દદાતિ દીક્ષા શિક્ષે, કર્મક્ષય કારણે શુદ્ધે॥
(બોધપાદુડ ૧૬)

અર્થ—જ્ઞાનમય, સંયમથી શુદ્ધ, સુવીતરાગ, દીક્ષા શિક્ષા
દાયક, તથા કર્મોના ક્ષયનું કારણ તથા શુદ્ધ સ્વરૂપ જે
હોય તે જીનખિમ્મ છે. હવે જીનખિમ્મના આ સમસ્ત
જ્ઞાનાદિ ગુણોને પાષાણની પ્રતિમાનાં ગુણો સાથે મીલાવીને
જાવો. અને કંદકંદ સ્વામીના ઉક્ત વચ્ચે તે પોતાની

હૃદય કસોટી પર કસીને જીવો, તથા જિનેંદગીની સાક્ષી રાખીને તેનાં સિદ્ધાન્તાનુસાર વિચારો કે શું આ પાપણુ પ્રતિમા કયારેય પણ પૂજ્ય હોઈ શકે છે? આગળ ઉપર પણ નમન, પૂજન, વિનય, વાત્સલ્ય કરવા યોગ્ય પ્રતિમાનું નિર્માણ કરે છે.

तस्मै यः करहं प्रणमं सर्वं पुज्जं च विनयं वच्छल्लं
जस्स या दंससाणाणं, अथि ध्रुवं चेतना भावो
संस्कृत-तस्य च कुरुत प्रणमं, सर्वापूजां च विनयं वात्सल्यम
यस्य च दर्शनं ज्ञानं, अस्ति ध्रुवं चेतना भावः
બોધ પાઠુડ-૧૭

અર્થ-તેનેજ પ્રણામ કરો, તેનીજ સર્વ પ્રકારે પૂજા કરો, વિનય તથા વાત્સલ્ય પણ તેનુંજ કરો કે જેની પાસે દર્શન, જ્ઞાન તથા ધ્રુવ (અવિનાશી) ચેતનાનાં ભાવોનો સદ્ભાવ છે. એ પ્રકાર અહીં મુધીની (બોધપાઠુડની લગ-લગ ૧૯ ગાથા સુધી)-સમસ્ત ગાથાઓમાં શ્રી સ્વામી કુંદકુંદાચાર્ય મહારાજ કેટલું સ્પષ્ટ કરે છે કે, એક અણુ-સમજી માણસ પણ તેમની સરલ સમજાવટને સહજમાં હૃદયંગમ (હૃદયમાં ઉતારી લે) કરી શકે છે. હવે અમારા ખુદ્ધિમાન પાઠકવૃન્દ “ અષ્ટ પાઠુડ ” ગ્રંથ (શ્રી કુંદકુંદ સ્વામી વિરચિત) ને પોતાનાં સામે રાખી અને અમે જે ઉપરની ગાથાઓ આપી છે, તેને અક્ષરેઅક્ષર મેળવી જીવે અને શબ્દાર્થોમાં શ્રી કુંદકુંદાચાર્યની આજ્ઞાની તપાસ કરે કે વાસ્તવમાં તેમણે પાપાણ મર્તિ-પજનનાં

ઢાંગની પોલ ખોલી નાખી છે, અને પોતાની સર્વ શક્તિઓ દ્વારા કેટલો ભ્રમ દૂર કર્યો છે, કે પાપાણુની મૂર્તિ સિદ્ધ કરવામાં તેમની ઉપર કહેલી ગાથાઓ પાસે કોઈ પાણુ ચૂં કે ચા નથી કરી શકતા. તોપણ સ્વાર્થી લોકોએ પોતાનાં સ્વાર્થને પુષ્ટ કરવા માટે તે કહેલી સમસ્ત ગાથાઓનાં અર્થને મહા વિપરીત અનર્થ રૂપમાં ફેરવી નાખીને કેવો અંધકાર ફેલાવ્યો છે કે વાસ્તવિકતાનું નામ નિશાન પણ ટાળી દેવાની કોશિશ કરતાં અટક્યા નથી. પરંતુ અમારો અગ્રહ છે કે જે પાઠકોને આ ગાથાઓના અર્થમાં હજી પણ સંશય હોય તો તેમણે પોતાના પરિચીત, વિશ્વાસપાત્ર, તથા નિષ્પક્ષપાતી કોઈપણ શબ્દ શાસ્ત્રી વિદ્વાન પાસે જઈને આ ગાથાઓનાં અર્થનો નિર્ણય કરી લે અને કુન્દકુન્દ સ્વામીના વાસ્તવિક આશયને સમજી લીએ તો પૂર્ણ રીતે સોએ સો ટકા આ વાત—સમજી જવાશે. અને આટલું કહેવા છતાં પણ જો કોઈ પોતાનો એકાન્ત હઠાગ્રહ ન છોડે તો પછી એ તેના મિથ્યાત્વ કર્મનો પ્રબળ ઉદય સમજવો જોઈએ.

ખંધુઓ ? શ્રી કુન્દકુન્દ સ્વામીનાં એક એક શબ્દમાં આદર્શ અમૂર્તિપૂજક જૈન સિદ્ધાંતનું સમર્થન અને જડ મૂર્તિનો નિષેધ કરવામાં આવ્યો છે. આ વાત તો તેમનાં વિશાલ અંધરાજ શ્રી અષ્ટ પાહુડ વિગેરે શાસ્ત્રોમાં વિસ્તારથી જોઈ શકશો. અમે તો અહિં ઘણીજ થોડી ગાથાઓ લખીને વિષયને મંક્ષિતમાં લખીને આપ સૌના

સમક્ષ રાખ્યો છે; કેમકે વિદ્વાનોને તો માત્ર ઇસારો કરાય તોપણ બસ છે સુજ્ઞેષુ કિંં બહુના.

હવે આગળ અમે ગૃહસ્થ શ્રાવકોનાં કર્તવ્યને જે શ્રી કુંદકુંદ આચાર્યજી બતાવે છે તે આપનાં સમક્ષ મૂકું છું. જેમાં આપ જોઈ શકશો કે કોઈપણ સ્થલ કે કોઈપણ કર્તવ્યમાં પણ મૂર્તિની પૂજા કરવાની આજ્ઞા જિનેન્દ્ર લગવાને કરી છે ખરી ? અર્થાત્ નથીજ કરી.

બંધુઓ ! શ્રી કુંદકુંદ સ્વામીના અંથોનાં ટીકાકારોએ સ્વાર્થવશ બનીને તેમની ગાથાઓને ખેંચતાણુ કરી તેનાં ઉલટાજ અર્થો કરી દીધા છે. (એટલુંજ નહિ પણ મૂલ ગાથાઓમાં તેમજ આશયોમાં પણ ફેરફાર કર્યો છે. તેનું એકજ ઉદાહરણ અહિ આપીશ—શ્રી રાજચંદ્ર જૈન શાસ્ત્રમાલા-સમયસાર— સને ૧૯૧૯ નિર્ણય સાગર પ્રેસનો પ્રકાશક, રેવાશંકર જગજીવન ઝવેરી—પુણ્ય પાપ અધિકાર ગાથા ૧૫૩—વદણિયમાણિ. ગાથાનું પાછળનાં પદનો શેષભાગ અને સંપાદક પં. બ્રહ્મચારી શિતલ પ્રસાદ તરફથી પ્રકાશક જૈનમિત્ર ચંદાવાડી-સુરત તેમાં તેજ ગાથા ૧૬૦મી છે, તેમાં બન્નેમાં ભિન્નતા છે. પ્રથમની ગાથામાં જે ણિન્વાણં તેણ વિદંતિ છે ત્યારે શિતલ પ્રસાદનાં અંથમાં જેણ તેણતે હેંતિ અણ્ણાણિ—આ રીતે ઘણા સ્થલે મૂળ ગાથાઓમાં પણ ફેરફારો છે અત્ર તો માત્ર એક યાદિ માટે આપવાનું કર્યું છે. આ રીતે શ્રી કુંદકુંદ સ્વામીનાં અંથોમાં મળ ગાથાઓની વિકતિ કરીને પોતાના વિચારનું

સમર્થન કરનારાઓ પૂર્ણ વિચાર કરે) માટે આપ લોકોજ ગાથાઓના ખરા અર્થ સમજીને કુંદકુંદ સ્વામીની આજ્ઞા અને આશયને ખરાખર હૃદયમાં ઉતારો તથા તેની ટીકા ટીપ્પણીનું અંથની સાથે મીલન કરી જુઓ કે તેના ટીકાકારોએ કેટલી ખેંચતાણ કરીને મુળ અંથોની કેટલી દુર્દશા કરી નાખી છે ? અને તેનું કૃણ તેમ કરનારને શું મળશે તે સર્વજ્ઞ દેવજ જાણી શકે છે. પાષાણ મૂર્તિનું પૂજન કરવું તે ગૃહસ્થ લોકોનાંજ કર્તવ્યમાં ખતાવે છે પરંતુ શ્રાવક ગૃહસ્થોનાં કર્તવ્યને પૂરેપૂરા હું આપની સમક્ષ રાખું છું અને તેમાં આપ જોઈ શકશો કે તેમાં મૂર્તિપૂજનો સમાવેશ કરવાની જગ્યા કયાં છે. શ્રી કુંદકુંદાચાર્યના વિના ખીજ તમામ જૈનાચાર્યોએ શ્રાવકોનાં કુલ કર્તવ્યને નીચેની એક ગાથામાંજ ખતાવી આપ્યા છે તે સિવાય શ્રાવકોનું કોઈપણ કર્તવ્ય નથી. યથા—

દંસણ વય સામાહ્ય, પોસહ સચિત રાયમતેય
 બંભારંભ પરિગ્રહ અણુમણ ઉદ્દિટ્ઠ દેસ વિરદોય
 સં.-દર્શનં વ્રતં સામાયિકં પૌષધં સચિતં રાત્રિભુક્તિશ્ચ
 બ્રહ્મ આરંભ પરિગ્રહઃ અનુમાતઃ ઉદ્દિટ્ઠ દેશવિરતશ્ચ
 (ચારિત્ર પાહુડ ૨૨)

અર્થ—દર્શન, વ્રત, સામાયિક, પૌષધ, સચિત ત્યાગ, રાત્રિ લોજન ત્યાગ, બ્રહ્મચર્ય, આરંભ ત્યાગ, પરિગ્રહ-ત્યાગ, અનુમતિત્યાગ, તથા ઉદ્દિટ્ઠ ત્યાગ આ અગિયાર કર્તવ્ય શ્રાવકો માટે છે તેજ શ્રાવકોની પ્રતિમા (પડિમાં) પણ કહે છે.

આ દેશ વિરતિ નામનું પાંચમું ગુણસ્થાન છે, તેને અગિયાર પ્રતિમા-પડિમા તથા પ્રતિજ્ઞા કહે છે તેમાં પ્રથમ દર્શન પ્રતિમા છે તેમાં ભવ્ય જીવ સમ્યગ્દર્શનનો લાભ પ્રાપ્ત કરી સંયમની તરફ વળી જવા પ્રારંભ કરી દે છે. આ પહેલી પ્રતિમાની અંદર પાષાણની મૂર્તિ સાથે કાંઈ પણ સંબંધ છે નહિ. બીજી પડિમા તેની અંદર શ્રાવકોનાં બાર વ્રતોનું નિરતિચાર પાલન કરવાનું કર્તવ્ય છે, શ્રાવકનાં બાર વ્રત-પાંચ આણુ વ્રત, ત્રણ ગુણુ-વ્રત, ચાર શિક્ષા વ્રત, આ પ્રમાણે બધાં મલીને બાર વ્રત થાય છે. તેનાં નામ અને સ્વરૂપ સર્વે પ્રસિદ્ધ છે. આ બાર વ્રતમાં પણ કયાંય મૂર્તિ પૂજનનું નામ નિશાન નથી

આ બીજી પડિમાજ ગૃહસ્થ શ્રાવકો માટે મુખ્ય કર્તવ્યોમાં આદર્શ રૂપ છે.

આ પ્રતિમાની પછી સામાયિકાદિ પ્રતિમામાં સામાયિક પૌષધાદિ કર્તવ્યોનું નિરૂપણ છે, તેનો પણ પાષાણ મૂર્તિ સાથે કિંચિત પણ સંબંધ નથી. સમંતલદ્રાદિ આચાર્યોએ પણ જ્યાં જ્યાં પોતાનાં ગ્રંથોમાં અગિયાર પ્રતિમાઓનું નિરૂપણ કર્યું છે ત્યાં કોઈ પણ પ્રતિમાનાં સ્વરૂપમાં આ પાષાણ મૂર્તિ પૂજનને જરા પણ સ્થાન આપ્યું નથી. એમ પાષાણ મૂર્તિનું નામ પણ જ્યાં નથી ત્યાં બીજી વાત તો દૂર રહી. આ અગિયાર પ્રતિમાઓમાં આચાર્યોએ જિનેન્દ્રાણાનુસાર, ઉત્તમ, મધ્યમ તથા જઘન્ય એ પ્રમાણે ત્રણ દરજ્જા શ્રાવકો માટે નકી કર્યા છે અર્થાત્

છઠી પ્રતિમા સુધી જઘન્ય નવમી પ્રતિમા સુધી મધ્યમ, તથા અગિયારમી પ્રતિમા સુધી ઉત્તમ છે. ત્યાર બાદ મુનિપદ છે; જ્યારે પાષાણ મૂર્તિનું પૂજન કરવાનું શ્રાવકોનાં કર્તવ્યોમાંજ મૂર્તિપૂજકો દ્વારા બતાવવામાં આવે છે તો પછી શ્રાવકોનાં ઉપર બતાવેલાં મુખ્ય કર્તવ્યોમાં (અગિયાર પડિમા) આચાર્યોએ કેમ જણાવ્યું નથી. જ્યારે પાંચમા ગુણસ્થાનનાં સ્વરૂપમાં આચાર્યોએ માત્ર અગિયાર પ્રતિમાનું નામ માત્ર આપ્યું છે, તો પછી તે ગુણસ્થાનકમાં અગિયાર પ્રતિમા વિનાની જે બારમી (સ્પેશીયલ) પ્રતિમા શ્રાવકોનાં કર્તવ્યમાં કયાંથી અવીને પ્રવેશી ગઈ છે ?

દિગમ્બર આચાર્યોએ અગિયાર પ્રતિમાઓનાં નામ ઉપર પ્રમાણેજ પોતપોતાના ગ્રંથોમાં શ્રાવકોનાં કર્તવ્ય તરીકે બતાવ્યાં છે. તે કહેલ અગિયાર પ્રતિમાને વિષે કોઈપણ પ્રતિમાનો એ આશય નથી નીકળતો કે પાષાણની મૂર્તિપૂજા તે શ્રાવકોનું કર્તવ્ય છે.

આ પાષાણ પ્રતિમા પૂજનનું પુંછડું તો છદ્મસ્થ, મોઢ પામેલા જીવોએ પોતાના સ્વાર્થવશ, પોતાનાં કષાયની પુષ્ટિનાં હેતુ માટે શ્રાવકોની પછવાડે લગાડી દીધું છે. જે આ પાષાણ મૂર્તિપૂજા કેવલી પ્રણિત માર્ગ હોત તો ઉપર કહેલી શ્રાવકોની અગિયાર પ્રતિમા (પડિમા)ને વિષે કોઈપણ પડિમાનાં રૂપમાં તેની ગણતરી કરી હોત. પરંતુ શ્રાવકોનાં ચારિત્ર સાથે આ મૂર્તિ

પૂજનનો કિંચિતપણ કોઈ પ્રકારનો સંબંધ નથી. જ્યારે ચારિત્ર, દર્શન તથા જ્ઞાન આ રત્નત્રયી સાથે પાષાણ મૂર્તિનો કોઈ પણ પ્રકારથી સંબંધ નથી તો પછી એ મૂર્તિપૂજને સમ્યક્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રમાંથી કયું નામ આપીને તેનો સ્વીકાર કરવામાં આવે છે. મુનિ તથા શ્રાવકોનાં કર્તવ્યથી તદ્દન બહારની ચીજ આ મૂર્તિપૂજ છે અને તેથી નિશ્ચયતાપૂર્વક ખાત્રી થાય છે કે એ પ્રથા એક લોકરૂઢી માત્ર છે જેને ધર્મનું રૂપ આપી લોલા માણસોને બહેકાવવાનું કામ કર્યું છે. શ્રી જીનેંદ્રે પોતે આ પ્રથાને શ્રાવક તેમજ મુનિઓનાં કર્તવ્યમાં બીલકુલ ગણીજ નથી.

આ પાષાણ મૂર્તિ પૂજન એ એક મ.મુત્તી લોક રૂઢી છે. જેમકે આજે આપણે પ્રેમવશ કોઈનાં ફોટો આદિ આપણે ઘેર રાખીએ છીએ, ખસ જેવી રીતે ફોટો વિગેરે મોહવશ રાખી લેવાય છે, તથા જેનો ફોટો છે તે કોઈ વખત એમ નથી કહેતા કે તમે મારો ફોટો તમારા ઘરમાં લગાડી આપો, બરાબર તેજ પ્રમાણે મોહધારી જીવોએ મોહવશ જિનેંદ્રની મૂર્તિને રાખી લીધી છે. પણ જિનેંદ્રે એમ નથી કહ્યું કે તમે મારી મૂર્તિ રાખીને પૂજન કરજો અને તેથી તમને મોક્ષ મળશે. જ્યારે જિનેંદ્રજ પોતાની વાણી દ્વારા મૂર્તિપૂજ નથી કહી તો પછી આ રૂઢી માત્રને ધર્મનું સ્વરૂપ આપી પૂજન કરવું તે જિનેંદ્ર લગવાનું કયા પ્રકારનું શાસન ? જિનેંદ્રના

રત્નત્રય સ્વરૂપ મોક્ષ માર્ગનો ત્યાગ કરી પોતાની મનની ઘડેલી વાતો નેજા ધર્મરૂપ આપી મોહવશ જીવોએ સ્વાર્થવશ ચાલી જૈન ધર્મ અને જૈન જાતિનો આટલો વિનાશ કર્યો છે. ભગવાન કુન્દકુન્દાચાર્ય મહારાજે પોતાના સાહિત્યમાં અનાવશ્યકદિગંબર જૈન મૂર્તિપૂજના વિષયને એટલો તો સ્પષ્ટ કરી આપ્યો છે કે શંકા અને કુતર્ક માટે જરા પણ સ્થાન નથી. પાષાણ મુર્તિ માટે મૂર્તિપૂજક લોકો જે ચૈત્ય, આયતન, જિન પ્રતિમા જિન ખિંબ આદિ કહીને પોતાની મૂર્તિપૂજ સીદ્ધ કરે છે તેના માટે પણ શ્રી કુન્દકુન્દાચાર્ય મહારાજ શું નિર્ણય આપે છે તે જરા સાંભળો.

પ્રતિમા (મૂર્તિ) તથા જિનખિંબનું સ્વરૂપ અમે આગળ લખેલ છે અહિ ચૈત્ય અને આયતન જે શું છે, તે શ્રી કુન્દકુન્દાચાર્યના શબ્દોમાં અહિ લખીએ છીએ.

મળ વચળ કાય દ્વવા. અસત્તા જંસસ ઈંદિયા વિસયા
આયદળં જિણ મગ્ગે, ણિદ્દિદ્ધં સંજયં રૂવં

સં-મનો વચ્ચન કાય દ્રવ્યાણિઆયત્તાઃ યસ્ય પેદ્રિયાઃ વિષયાઃ
આયતનં જિનમાર્ગે નિર્દિષ્ટં સંયતં રૂપમ્ ॥ બોધપાલુડ-૫

મય, રાય દોસ મોહો, કોહો લોહોય જસસ આયત્તા
પંચ મહવ્વય ધારા, આયદળં મહારિસી મણિયં

સં-મદઃ રાગઃ દ્વેષઃ મોહઃ ક્રોધઃ લોભઃ ચ યસ્ય આયત્તાઃ
પંચ મહ વૃત ધરા : આયતનં મહર્થયો મણિતાઃ બોધપાલુડ ૬

અર્થ:-મન વચન, કાયાથી દ્રવ્ય તથા ઇંદ્રિયોનાં વિષયોને જેણે જીતી લીધા છે, અને મદ, રાગ, દોષ, મોહ, ક્રોધ, લોભ આદિનો જેણે નાશ કર્યો છે અને જે પાંચમહાવ્રત ધારણ કરી રહેલ છે એવા મહર્ષિ મુનિરાજ આ જૈન માર્ગના આચતન છે, હવે ચૈત્યગૃહતું સ્વરૂપ નીચે જણાવીએ છીએ. સાંભળો.

પુદ્ગલ જં વોહતો, અગ્નિયણં ચૈદયાઈ અણ્ણં ચ
પચ મહવ્વયસુદ્ધં ણાણમયં જાણ ચેદિહરં
સં-વુદ્ધં યત્ત વોચયન્ આત્માનં ચૈત્યાનિ અન્યત્ત ચ
પંચ મહાવ્રત શુદ્ધં જ્ઞાનત્તયં જાની હિ ચૈ યટ્ઠમ્
(બોધ પાટ્ટ ૮)

અર્થ-જે પોતાને સાવધાન રાખતા થકા અન્ય જીવોને પ્રતિબોધ કરે અને શુદ્ધ પાંચ મહાવ્રતોને ધારણ કરે તે જ્ઞાનમય ચૈત્ય ગૃહ જાણવું જોઈએ.

અહિં આગળ આચતન અને ચૈત્યગૃહ તે બંન્નેનાં જેટલાં લક્ષણો બતાવ્યાં છે તેમાંથી એક પણ લક્ષણ પાષણની મૂર્તિમાં ઘટી શકતું નથી, તે કારણથી (તે શબ્દોથી,) શ્રી કુંદકુંદાચાર્યજીએ દિગંબર જૈન મૂર્તિ પૂજાને અનાવસ્યકથી સિદ્ધ કરી છે આગળ ઉપર જીન મુદ્રામાટે કુંદકુંદાચાર્ય મહારાજ નીચેનાં વચનોમાં શું કહે છે, તે સાંભળો.

તત્ત્વ વય ગુણેહિ સુદ્ધો, જાણદિ વિન્હેઈ સુદ્ધ સમ્મત્તં
અરહંત મુદ્દ પેમા, દાયાતી સિક્ખ સિક્ખાચ
સં તપો વ્રત ગુણે: શુદ્ધ: જાનાતિ પશ્યાતિ શુદ્ધ સમ્યક્કં વમ
અર્હનવુદ્દા પેમા દાત્તી, દોક્ષા શિક્ષાણાં ચ.
(બોધ પાટ્ટ ૧૮)

અર્થ-તપ, વ્રત, ગુણથી જે શુદ્ધ સમ્યક્ત્વને જાણે અને ઓલખે એવી અરહંત મૂદ્રા છે, તે દિક્ષા તથા શિક્ષા પ્રદાયક હોઈ શકે છે. આ વચનોથી પાપાણુ મૂર્તિમાં જિન મુદ્રાની કલ્પનાનો વિરોધ થઈ જાય છે, કેમકે તેમાં તપ, વ્રત, સમ્યક્ત્વ આદિનો સર્વથા અભાવ છે, જેમાં તપ આદિ ગુણ હોય તે અરહંત મુદ્રા દીક્ષા અને શિક્ષા આપનાર હોય છે તે પાપાણુ આદિની મૂર્તિ જડ સ્વરૂપ હોવાથી તે ઉપરનાં ગુણો રહિત છે, તે જિન મુદ્રા ન હોઈ શકે. હવે વિશેષરૂપમાં જિન મુદ્રાનાં લેહ વિષે પણ શ્રી કુંદકુંદ સ્વામિ જે કહે છે તે સાંભળો-

દૃઢસંજમ મુદ્દાપ, હૃદયમુદ્દા કસાય દૃઢ મુદ્દા
મુદ્દા રૂઢ ણાણાપ, જિણમુદ્દા પરિસા જાણિયા

સં-દૃઢ સંયમ મુદ્દા, હિન્દ્રિય મુદ્દા કષાય દૃઢ મુદ્દા
મુદ્દા રૂઢ જ્ઞાનેન જિન મુદ્દા હૃદયો મણિતા

બોધ પા.૬૩-૧૯

અર્થ-દૃઢ સંયમ મુદ્રા, હિન્દ્રિય મુદ્રા, કષાય દૃઢ મુદ્રા એ જિન શાસનમાં જ્ઞાનસ્વરૂપ જિનમુદ્રા કહેવાય છે.

શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય મહારાજની આ આજ્ઞાનુસાર પાપાણુઆદિની મૂર્તિમાં આ કહેલ લક્ષણો ઘટી શકતા નથી, તેથી તે જિન મુદ્રા નથી થઈ શકતી. કારણ કે તેમાં દૃઢ સંયમ નથી. તેમજ પાંચ ઇન્દ્રિયો પણ નથી. અને તે જડ સ્વરૂપ હોવાથી તે કષાયોને જીતી પણ શકતી નથી, જ્યારે પાપાણુની મૂર્તિમાં કાંઈ પણ ગુણ

જોવામાં આવતો નથી તો પછી તે જિન મુદ્રા કઈ રીતે હોઈ શકે ? આગળ પર પાપાણુ મૂર્તિને દેવ કહેવા વાળાને માટે શ્રી કુંદકુદાચાર્યજી ફિટકાર લગાવે છે.

સોદેવો જોઅત્યં, ધમ્મં કામં સુદેહ ણાણં
સોદેહ જસ્સ અત્થિ, હુ અત્થો ધમ્મો ચ પવ્વજ્જા

સં-સઃ દેવઃ યઃ અર્યં ધર્મં કામં સુદદાતિ જ્ઞાનં ચ
સદદાતિ યસ્ય અસ્તિ તુ અર્યઃ કર્મ ચ પ્રવ્રજ્યા
(બોધ પાહુડ ૨૪)

અર્થ-દેવ તેજ હોઈ શકે કે જે ધર્મ, અર્થ, કામ તથા જ્ઞાન આપે પરંતુ ઉકત-વસ્તુને દેવજ આપી શકે છે કે તે ચીજ તેની પાસે હોય, અને જેની પાસે કહેલ ધર્મ, અર્થ, કામ તથા જ્ઞાન અને પ્રવ્રજ્યાદિ કંઈ નથી તે બીજાને કેવી રીતે આપી શકે ? આ ગાથાની દેવ વિષયની પરિભાષાને સાંભળી અમારા દિઠ મૂર્તિ પૂજક બન્ધુ બતાવી આપે કે જે પાપાણુ મૂર્તિની આપ નિત્ય પ્રતિ પૂજા કરે છે તે મૂર્તિ આપને ઉપર કહેલ ધર્માદિ તથા જ્ઞાનાદિ ગુણ આપે છે ખરી ? જો નથી આપી શકતી તો પછી શ્રી કુંદકુદ સ્વામિની આજ્ઞા લાંગ કરીને આપ એવી ગુણરહિત મૂર્તિને કેમ માનો છો ? હવે પછી શ્રી કુંદકુદાચાર્યજી મહારાજ તીર્થનું સ્વરૂપ નીચેની ગાથામાં જણાવે છે.

જંણિમ્મલં સુમ્મધમં સમ્મતં સંજમંતવં ણાણં
તં તિત્થં જિણમજ્જે, હવે હજાદ સંતિ ભાવેણ

સં.-યત્ નિર્મલં સુધર્મ સમ્યક્ત્વં, સંયમ તયઃ જ્ઞાનપ
તત્ તીર્થ જિનમાર્ગે ભવતિ યદિ શાન્ત ભાવેન
(બોધ પાદુક ૨૭)

અર્થ-નિર્મલ સુધર્મ, સમ્યક્ત્વ, સંયમ, તપ, જ્ઞાનાદિક જિન માર્ગમાં તીર્થ સ્વરૂપ છે. જે શાંતિ લાવ પૂર્વક એ પાલન કરવામાં આવે પરંતુ આજકાલ કલ્પિત તીર્થ તથા મૂર્તિઓએ આ વાસ્તવિક તીર્થને નષ્ટ કરી દીધેલ છે, જેવી રીતે આજે સંસારમાં મશીનો દ્વારા તમામ કાર્યો થવાં લાગ્યાં છે જેનાં ફલ સ્વરૂપ મળુસો એ અકર્મણ્યતા ધારણ કરી છે. (નિરૂધ્મીપણું) ખસ તેજ પ્રમાણે પાપાણોની એ પ્રતિમાઓએ જિનબિંબ આયતન, ચૈત્યગૃહ, તીર્થ, પડીમા, આદિ સર્વ પર પોતાનો અધિકાર જમાવીને જીવોને કર્તવ્ય-વિમુખ બનાવી દીધા છે. વાસ્તવિક રીતે એ મૂર્તિઓએ જૈન ધર્મનું ધાર્મિકરૂપ લઈને જૈન સિદ્ધાન્ત તથા સમાજનો કેટલો હાસ કર્યો છે તે આજે પ્રત્યક્ષ પણ જોઈ શકાય છે. આ મૂર્તિ પૂજનાં વિષયમાં પડિતજી બેચરદાસજી જેવા ધુરંધર વિદ્વાન પોતાના “જૈન સાહિત્યમાં વિકાર થવાથી થયેલી હાની” અને હિંદીમાં “જૈન સાહિત્યમાં વિકાર” નામના ગ્રંથમાં શું લખે છે. જરા તેનો સારજ સાંભળી લીઓ.

“મૂર્તિપૂજ-આગમ વિરૂદ્ધ છે, તેનાં માટે તીર્થ કરોએ સૂત્રોમાં કોઈ વિધાન કયું નથી.” (મૂર્તિપૂજ) આ કલ્પિત પદ્ધતિથી છે. (લોકાચાહમત સમર્થ)

આ શોધ પંડિત બેચરદાસજીની છે. જો કે પોતે મૂર્તિપૂજક હોવા છતાંય તેમણે સત્યનું ગળું ન દબાવતાં જેવું છે તેવુંજ એ વિષયમાં વચન કહી આપ્યું છે. આ વિષય પર મૂર્તિપૂજકોએ વિચાર કરવો જોઈએ, તથા જો પં. બેચરદાસનાં વચન સાચાં હોય તો ગૃહણ કરવાં અગર તો તેમનાં વચનનો વિરોધ કરવો જોઈએ જૈન સિદ્ધાંતનો અને મૂર્તિપૂજનો પરસ્પર કોઈ પણ પ્રકારનો મેળ નથી. પણ પૂર્વ-પશ્ચિમ જેટલું અંતર છે. કોડી અને મહોર જેટલો તેમાં ભેદ છે, આકાશ અને પાતાલ જેટલું છેટું છે, તથા જૈન સિદ્ધાંતનાં નિશ્ચયનયમાં મૂર્તિનું કોઈ પ્રકારે સ્થાન નથી પરંતુ વ્યવહારનય પણ મૂર્તિપૂજનને અપનાવતો નથી. સમ્યક્દર્શનનું સ્વરૂપ જ્યાં કહે છે ત્યાંજ “તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાનં સમ્યગ્દર્શનં” કહી દીધું છે. જેનું તાત્પર્ય એ છે કે, પ્રયોજન ભૂત તત્ત્વોમાં યથાર્થ શ્રદ્ધા કરવી તેજ સમ્યગ્દર્શન છે. હવે વિચાર કરો કે આત્મીય વસ્તુ શ્રદ્ધાન તથા જડસ્વરૂપ વસ્તુમૂર્તિનો પરસ્પર શું સંબંધ છે? કારણ કે પ્રયોજન ભૂત તત્ત્વોનાં શ્રદ્ધાનમાં મૂર્તિનું શું પ્રયોજન છે? વ્યવહાર સમ્યગ્દર્શનમાં પણ દિગમ્બર. જૈન-મૂર્તિ પૂજની અનાવશ્યકતા છે એ માટે. શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય મહારાજનો આ પ્રમાણે ખુલાસો છે.

જીવાદો સદ્ગુણ, સમ્મતં જિજ્ઞાસુરેહિ પગ્ગત
વવહારાણિચ્છયદો અપ્પાણં હવહ સમ્મતં

સં જીવાદોનાં શ્રદ્ધાનં સમ્યક્ત્વં જિનગરેઃ પ્રજ્ઞપ્તમ
 વ્યવહારાત્ નિશ્ચયતઃ આત્મેવ ભર્વાતિ સમ્યક્ત્વમ
 (દર્શન પા:૩ ૨૦)

અર્થ-જીવાદિ પ્રયોજન ભૂત તત્ત્વોનું જે શ્રદ્ધાન તે વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ છે, તથા પોતાનાં આત્માનુંજ સ્વસં-વેદનરૂપ અનુભવયુક્ત શ્રદ્ધાન તે નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન છે. અમે પ્રથમજ લખી આપેલ કે આ સમ્યગ્દર્શનમાં વસ્તુનું જેવું છે તેવું સ્વરૂપ તેની શ્રદ્ધા કરવી તેજ સમ્યગ્દ્રષ્ટિનું કર્તવ્ય છે. જેવી રીતે કે જો સામે મૂર્તિ છે તો સમ્યગ્દ્રષ્ટિ મૂર્તિનેજ મૂર્તિજ માને છે. જો તે સોનાની હશે તો સોનાનીજ માનશે પણ સમ્યગ્દ્રષ્ટિ તેને હિરા અથવા પાષાણની નહી કહે.

જ્યારે મૂર્તિને મૂર્તિરૂપે શ્રદ્ધાન કરનારી સમ્યગ્દ્રષ્ટિ મૂર્તિમાં અરિહંતને નથી માનતી તો ખછી નમસ્કાર-વંદન, પૂજન કેાનું કરે ? જો સમ્યગ્દ્રષ્ટિ માત્ર મૂર્તિનુંજ પૂજન કરશે તો તે વિના પ્રયોજનની ક્રિયાથી તેને શું લાભ ? તથા જો તે મૂર્તિને અરિહંત સમજીને વંદન પૂજન કરશે તો ફરીને પાછા હતા ત્યાંને ત્યાં, જેવું છે તેને તેવું માનવું તે શુદ્ધ શ્રદ્ધાન ક્યાં રહ્યું ? કારણકે મૂર્તિને અરિહંત સમજીને ઉલટી શ્રદ્ધા કરી, તો તે કારણથી સમ્યગ્દ્રષ્ટિએ મૂર્તિની પૂજા કરવાની આવશ્યકતા નથી રહેતી. અને જો સમ્યગ્દ્રષ્ટિ કહેવરાવીને મૂર્તિપૂજા કરે તો ખછી તેને સમ્યગ્દર્શનની જરૂર નથી એમ

જાણવું, અર્થાત આ પ્રમાણે ઉલટી સીધી ક્રિયા કરવા-
વાળાનાં પક્ષમાં સમ્યગ્દર્શન નથી પણ મિથ્યાદર્શન છે
તેમ જાણવું. આ વાતથી એમ સિદ્ધ થાય છે કે મૂર્તિ-
પૂજનો સમ્યગ્દર્શન સાથે કોઈ પણ પ્રકારથી સંબંધ નથી.

જ્યારે જૈન સિદ્ધાંતમાં પ્રથમનાં વ્યવહાર તથા
નિશ્ચયરૂપ બન્નેનય તરફથી સમ્યગ્દર્શનમાં મૂર્તિપૂજને
સ્થાન મળતું નથી તો પછી આગળ સમ્યગ્જ્ઞાન,
સમ્યક્કારિત્ર સરખા સિદ્ધાંતોની પાસે આ મૂર્તિ-
પૂજનો ઢોંગ જો જઈને ઉભો રહે તો કોણ જાણે
તેનાં શું હાલ થાય ? વાસ્તવિક રીતે હજુ સુધી
સમ્યગ્દર્શન તથા સમ્યગ્જ્ઞાનાદિકની દ્રષ્ટિ મૂર્તિપૂજ
પર નથી પડી, આ તો કોણ જાણે કોની છત્ર
છાયામાં ટકી રહી છે. જે દિવસે તેનાં પર
સમ્યક્ત્રયીને દ્રષ્ટિપાત થશે, તે દિવસે તે મૂર્તિપૂજનું
નામ નિવાન પણ નહીં રહે. જો સમ્યગ્દર્શનનો કિયિત
પણ સંબંધ આ મૂર્તિથી જો હોતો તો પછી (જિનેંદ્ર
દેવ “ચારે ગતિમાં સમ્યગ્દર્શન થાય છે” એમ કોઈ
રીતે કહેતજ નહિ અને જ્યાં મૂર્તિનું સાધન મલશે
ત્યાં ત્યાંજ સમ્યગ્દર્શન થશે એમ બતાવતે. તો બિચારા
નારકી અને તિર્યચને ભારે આપત્તિ આવતે. તે બિચારા
ક્યાંથી જૈનમૂર્તિનું દર્શન કરી સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરી
શકતે ? પરંતુ જિનેંદ્રનો નિષ્પક્ષપાત ન્યાય મૂર્તિનાં
પક્ષમાં તો હતોજ નહિ. તેમણે તો વસ્તુનું સ્વરૂપ જે

સમજાવવું હતું તે સમજાવી દીધું છે, હવે જો તેને ઉલટા સમજે તો તેઓ તેમનાથી ઉલટા છે, અને જો યથાર્થરૂપમાં સીધી રીતે સમજે તો તેઓ જ્ઞાનીનાં વચ્ચનોની નજીક છે અર્થાત્ સીધા છે.

અહીં મુઘી તો શ્રી કુંદકુદાચાર્ય મહારાજનાં વિચારો દ્વારા જૈન સિદ્ધાંતનું સમર્થન થયું હવે અન્ય આચાર્યો દ્વારા જે સમર્થન થયું છે, તે વિષય અમે બીજા ભાગમાં જણાવીશું.

જૈન સિદ્ધાંત અનુસાર મૂર્તિપૂજા સિદ્ધ થઈ શકતી નથી એમ નિર્વિવાદ સિદ્ધ થયું છે, કેમકે પાષાણુ મૂર્તિ ખિચારી જૈન સિદ્ધાંત સાથે પોતાનો કોઈપણ સંબંધ રાખતી નથી. હવે મૂર્તિપૂજાને જળરદસ્તિથી સિદ્ધ કરવા માટે જે તૈયાર થાય છે, અને પોતાના મનની ઘડી કાઢેલી યુક્તિમાંથી મૂર્તિપૂજાને જે સિદ્ધ કર્યા કરે છે, તેઓનાં કુતર્કોનો પણ અહિં વિચાર કરવો જરૂરી છે, કારણકે તે કુતર્કોએ તો જૈન સિદ્ધાંતને આજે નષ્ટ-બ્રષ્ટ કરી દીધો છે.

અમારા ઢિગંબર જૈન મૂર્તિપૂજક બંધુઓ મૂર્તિને આત્મ કલ્યાણમાં એક અવલંબન તરીકે માને છે. પણ અમે તેમને કહીએ છીએ કે, આત્મ કલ્યાણ માટે મૂર્તિનું અવલંબન કોઈરીતે ઉપયોગી નથી પણ મુખ્યપણે “જિનવાણી” અવલંબન રૂપ છે. પ્રત્યેક તીર્થંકરનાં

સમવશરણમાં શ્રી જિનેન્દ્ર પ્રભુની “વાણી” નું અસંખ્ય જીવોએ અવલંબન ગૃહણ કર્યું છે. અને તે દ્વારા અનેકોએ પોતાનાં સંસાર બંધનને છોડ્યાં છે. તે વાત તો આપ પણ સ્વીકારો છો કે સાક્ષાત્ તીર્થંકરોની હૈયાતિમાં પોતાની વાણીનું આલંબન આપી જીવોને મોક્ષ માર્ગમાં લગાડ્યા છે તો પછી તે સનાતન આદર્શને (જિનવાણીનું આલંબન) છોડી આ મન કલ્પિત મૂર્તિ પૂજનું અવલંબન ગૃહણ કરવું તે તીર્થંકરોની અવજ્ઞા કરવા જેવું છે. આપજ ખતાવો કે સમવશરણમાં જિનેન્દ્રે પોતાની વાણી સિવાય કોઈ બીજા અવલંબન દ્વારા મોક્ષ માર્ગનું નિરૂપણ કર્યું હતું ? ભાઈ સાહેબ ! સમવશરણમાં જે તીર્થંકરોની વાણીની વૃષ્ટિ ન થઈ હોત તો જીવોને મોક્ષનો લાભ પણ થઈ શકતે નહીં. તેમજ જ્યારે પોતાનું પ્રયોજનજ (મોક્ષમાર્ગનો લાભ) સિદ્ધ ન હોત તો તીર્થંકરોનું શરણ કોઈ ગૃહણ કરતેજ નહિ. મહાવીર સ્વામિની વાણી જ્યાં સુધી ગણધર નહિ હોવાનાં કારણે બંધ રહી હતી, તે સમયનું વર્ણન જરા શાસ્ત્રોમાંથી વાંચો કે ઇદ્રાદિક દેવોમાં પણ કેટલી ઉથલ પાથલ થઈ હતી, અને તેઓએ સીમંધર સ્વામી પાસે જઈને તમામ કારણ વાણીની વૃષ્ટિ નહિ થવાનું જાણ્યું અને તેનો જેવો નિયોગ હતો તેવો પૂરો કર્યો. લલા આપ ખતાવો કે સાક્ષાત્ કેવળ જ્ઞાની તીર્થંકરોનાં સામે રહેવા છતાં પણ ઇંદ્રિદેવ સીમંધર સ્વામી પાસે શા

માટે ગયા ? તો કહેવું પડશે કે તીર્થંકરની વાણી વિના કેવળ જ્ઞાની પણ ઇંદ્રનો મનોરથ પૂરો કરી શકે નહીં, એટલા માટે જિન વાણીનું અવલંબન તેજ સંસારનાં સમસ્ત અવલંબનોમાં સર્વોત્કૃષ્ટ પ્રથમ અને યથાર્થ અવલંબન છે. જ્યારે સમવશરણ ખુદમાં પણ જિનવાણી વિના બીજી કંઈ વસ્તુથી કામ થઈ શકતું નથી, તો આજ અહિં ને જિન વાણી વિના કામ કેવી રીતે ચાલી શકશે ? તો પછી આદિ જિનવાણીની પ્રાપ્તિ હોવા છતાં બીજી મૂર્તિ આદિનાં અવલંબનની શું આવશ્યકતા છે ? અને એવી કંઈ બાબત છે કે જે જિન વાણીથી પ્રાપ્ત ન થઈ શકે અને મૂર્તિથી પ્રાપ્ત થઈ શકે ? જો એમ છે તો પછી તીર્થંકરે ની વાણીમાં પૂર્ણ ઉપદેશ નથી અર્થાત્ અપૂર્ણ વાણી છે એમ માનવું પડશે; પણ વાત એમ નથી. જિનેંદ્રની વાણીમાં તો કોઈ પ્રકારની કર્મી કે ત્રુટી નથી. પણ તીર્થંકરોની વાણીથી પોતાનો મનોરથ પૂર્ણ ન કરતાં પોતાનાં દ્વારાજ કલ્પિત મૂર્તિથી-પોતાનો મનોરથ સિદ્ધ કરવો એ તો પોતાનું ડગમગીયું અને પોતાનો રાગ એ કિસ્સો થયો.

આપ મૂર્તિ દ્વારા જે જે વાતોની પૂર્ણતા સિદ્ધ કરો છો તે વાતોની પૂર્ણતા “ જિનવાણી દ્વારા પણ થઈ શકે છે કે નહિ ? જિનવાણીનું જરા નિયમ પૂર્વક અવલંબન લઈને જીવો કે આપની મનોકામનાઓ કેટલી જલદીથી સિદ્ધ થાય છે.”

આપ ઉઠાડરણુ માટે એવા બે માણસો લીધો કે જે કોઈપણ જાણતા નથી તેમજ જેઓ વાંચવું લખવું પણ જાણતા નથી તો તેમને જણાવી શકાય છે, પણ તે બેમાંથી એકને બે વર્ષ મુઘી મૂર્તિ પૂજા કરવાનું આપો, તેમજ બીજાને જિનવાણીમાં અવલંબન પૂર્વક અભ્યાસ કરવાનું કરો, તો બે વર્ષ પછી તે બંનેની પરીક્ષા લઈ જુવો કે જ્ઞાનાદિ ગુણોમાં કઈ વ્યક્તિ નિપૂણ છે, અને ત્યારેજ આપને સ્પષ્ટ માત્રુમ પડશે કે જિનવાણીનું જેણે અવલંબન કરેલ છે તેજ વ્યક્તિ જ્ઞાનાદિ ગુણોનો અધિક વિકાશ પોતાનામાં કરી શકેલ છે તેમ જણાશે. અને મૂર્તિ પૂજન કરવાવાળો તો એટલુંજ બતાવી શકશે કે તે હંમેશાં જે કરતો હતો તેજ. હવે આપજ બતાવો કે જ્યાં પ્રત્યક્ષ પોતાનાં હાથમાંજ કંગન છે તો આરસીની શું જરૂર છે? આપ પોતેજ આ વાતનો અનુભવ કરી ખાત્રી કરી લેશો તો જણાશે.

સંસારમાં વિના પ્રયોજન કોઈપણ મનુષ્ય કોઈ કામ કરતું નથી કરવું પણ નહિ જોઈએ, જ્યારે અમારા સંપૂર્ણ મનોરથો જિનવાણીનાં અવલંબનથીજ સિદ્ધ થઈ જાય છે તો પછી વિના પ્રયોજન આ મૂર્તિ પૂજનું અવલંબન કરીને કયો મનોરથ સિદ્ધ કરવાનો છે? કોઈ પણ મનોરથ આ અનાવશ્યક મૂર્તિ પૂજથી સિદ્ધ થઈ શકતો નથી તેથી સિદ્ધ થાય છે કે મૂર્તિ પૂજનની ક્રિયા અને મૂર્તિનું અવલંબન તદ્દન અનાવશ્યક તેમજ

વિના પ્રયોજનવાળું છે તેમજ જિનવાણીનું અવલંબન
યથાર્થ પ્રયોજન ભૂત તથા અત્યંતાવશ્યક છે, અને
તેનો આશ્રય લેનાર હોય તેજ જિનેન્દ્રના સાચા અનુયાયિ
અને ઉપાસક છે.

મૂર્તિ પૂજક સમાજ તરફથી એક પ્રશ્ન એ થાય
છે કે અમૂર્તિ પૂજકો જિનવાણીને કહે છે તે પણ
મૂર્તિ પૂજ છે અને તે દ્રષ્ટિએ તેઓ પણ મૂર્તિ પૂજક
છે. કેમકે જિનવાણી અચેતન છે. અને તેની ઉપાસના
સૌ કોઈ જૈનો કરે છે તેથી સૌ મૂર્તિપૂજક છે. હવે
આ કુતર્ક ગણાય છતાં તેનું સમાધાન તો તદ્દન સહે-
લુંજ છે કે આપ જે મૂર્તિ પૂજ તમે પોતે કરો છો
છતાં જણાય છે કે તમે પોતેજ તેનો મતલબ સમજ્યા
નથી. જો સમજ્યા હોતે તો આ કુતર્ક તમને ઉઠતજ
નહી. ભાઈ ! આપ જે મૂર્તિને માનો છો તે મૂર્તિ
સાથે જિન વાણીની તુલના નહિ થઈ શકે, હા જો
આપ તુલના કરવા ચાહો તો આપની મૂર્તિ તથા જિન-
વાણીનાં કાગળ, શાહી, પુંઠા વિગેરે સાથે તુલના થઈ
શકે છે અને ખુશીથી તેવી તુલના આપ કરી શકો છો
અને તે વાતને અમે પણ કહીએ છીએ કે, જેવી મૂર્તિ
જડ છે તેવીજ રીતે જિનવાણીનાં કાગળ, શાહી આદિ
તમામ જડ છે અને મૂર્તિ સમાન એ પણ અવંદનીય
છે; પણ આપ સાંભળો અને પછીથી જિનવાણી તથા
આપની મૂર્તિની તુલના કરશો, અને નિર્ણય કરશો કે

જિનવાણીની ઉપાસના તથા આપની મૂર્તિ પૂજામાં કેટલો કોડી અને મહોર જેટલો ફરક છે. સોથી પહેલાં આપ એક વાત વિચારો કે જિનવાણીનાં શબ્દોમાં તીર્થંકરોનાં જે લાવ “દિવ્યધ્વની” બોલવા વખતે ભર્યા હોતા તે આ (જિનવાણી) શબ્દોમાં વર્તમાન કાલે તે લાવ ભર્યા છે કે નહિ ? ત્યારે આપ તે વાતનો સહર્ષ સ્વીકાર કરી લેશો કે ખરાબર જિનવાણીનાં શબ્દોમાં તેજ લાવ આ વખતે પણ મોજુદ છે. જે લાવ તીર્થંકરોનાં મુખારવિંદથી વાણી કહેતા તે સમયે ભર્યા હોતા અથવા તો જે જિન લાવોને ગણધરોએ દ્વાદશાંગમાં ગુંથીને તેમાં ભર્યા છે, જો તે લાવો ન ભર્યા હોતે, તો આજ તીર્થંકરોનો તથા ગણધરોનો સંપૂર્ણ આશયજ નષ્ટ થઈ જાતે. બસ જૈનસિદ્ધાંતવાદી પણ તે લાવનેજ નમસ્કાર કરે છે કે જે લાવ તે શબ્દોમાં ભર્યા છે, જૈનસિદ્ધાંતવાદી ભાઈ શાસ્ત્રનાં કાગળ શાહી તથા વેબ્ટન આદિ વસ્તુઓને નમસ્કાર કરતા નથી તેમજ પુજા પણ કરતા નથી કે જેવી રીતે આપ પાષાણ મૂર્તિને કરો છો, એટલા માટે કહેવું જોઈએ કે આપ “લાવવાદ” તથા જડવાદની તુલના પોતાનાં કુતર્કેથી કરવા ઇચ્છો છો, તો ભલે કરો પરંતુ છેવટ આપના હાથમાં કુતર્કેજ રહેશે, પણ આપ જિનવાણીથી લાલ ઉઠાવી શકશો નહિ, અને મૂર્તિ કોઈ પ્રકારનો મનોરથ સિદ્ધ કરી શકતી નથી એમ અમે પ્રથમથીજ કહી

આપેલ જે હવે ખીજું આપ સિદ્ધ કરો કે (જેવી રીતે અમે “જિનવાણીનાં શબ્દોમાં લાવ લય્યા છે” એમ સિદ્ધ કરી આપ્યું છે) મૂર્તિમાં કયો લાવ લય્યા છે અને આપ કયા લાવને વંદન કરો છો અને પૂજા કરો છો અને તે લાવ કયાનો છે અને તે લાવો કેના છે અને કેણે મૂર્તિમાં લય્યા છે ? અને અપ એ પણ ખતાવો કે અમે “દિવ્યધ્વનિ” નાં ખરવા વખતે અથવા ગણધરોનાં દ્વાદશાંગ ગુંથવા સમયે જેવા છે તેવા લાવ આજની જિનવાણીનાં શબ્દોમાં પણ લય્યા છે એ સિદ્ધ કરી આપ્યું છે. શું આપ સિદ્ધ કરી શકો છો કે આપની અરિહંતની (પાષાણુની) મૂર્તિમાં મૂર્તિમાન અરિહંતનો લાવ અરિહંતાવસ્થામાં હતા, તે લાવો આ વખતે તેની મૂર્તિમાં લય્યા છે ? જો તે અરિહંતના લાવો મૂર્તિમાં લય્યા નથી તો પછી આપ પાષાણુનું વંદન-પૂજન કરો છો, તો પછી આપ સિદ્ધાંતવદીઓ પેઠે લાવવાદી નથી પણ જડવાદી છો અને જો (જડવાદી) નથી તો પછી જિનવાણીના લાવ યુક્ત શબ્દો પ્રમાણે આપ મૂર્તિમાં પણ અરિહંતના ક્ષાયિક લાવને સિદ્ધ કરો કે જે તેમની અરિહંતાવસ્થામાં હતા, અમારા આટલા વચનો પરથી આપ સમજી શક્યા હશે કે વાસ્તવિક રીતે જિનવાણીનાં શબ્દોનાં લાવ તો વંદનીય છે, અને આપની પાષાણુની મૂર્તિમાં લાવનો અભાવ હોવાથી અવંદનીય

છે. અરે લાઇ ? આપની પૂજ્ય મૂર્તિનાં મૂર્તિમાન તે મૂર્તિમાં નથી. આપ તો કેવળ મૂર્તિનાં પાષાણનેજ પૂજો છો.

પરંતુ અમારા શબ્દોની મૂર્તિનાં મૂર્તિમાન “શબ્દનાં લાવો” તો આ વખતે પણ જેવા છે તેવાજ અમારી જિનવાણીમાં વિદ્યમાન છે. એટલા માટે અમારા પરમ પૂજ્ય તીર્થંકરો, ગણુધરો આદિનાં લાવ આજ પણ જિનવાણીનાં શબ્દોમાં મૂર્તિમાન બની વિદ્યમાન છે. અમે સિદ્ધાંતવાદી (લાવવાદી) તીર્થંકરોનાં શરીરને વંદન નહિ કરતાં તેમનાં જ્ઞાન સ્વભાવને વંદન કરીએ છીએ. તે માટે જિનવાણીનાં શબ્દો તેમજ તીર્થંકરોનાં શરીર સાથે અમારે કાંઈ પ્રયોજન નથી પણ અમારે તો તેમનાં કલ્યાણકારી શબ્દોમાં રહેલા જે લાવો તેની સાથે પ્રયોજન છે, પછી આહે તો તે તીર્થંકર સાક્ષાત્ પોતાની દિવ્ય ધ્વનિદ્વારા અમને આપે અથવા તો જિનવાણીનાં શબ્દો દ્વારા તે અમને મળે. જો આપની પાષાણ મૂર્તિ તે લાવોને જિનવાણી અથવા તીર્થંકરો પ્રમાણે આપી શકતી હોય તો જેટલો જ્ઞાનલાભ જિનવાણીથી થાય છે તેટલોજ લાભ જિનવાણીના અવલંબન વિના જો આપી શકે તો તે પણ માન્ય થઈ શકે છે. જો પાષાણ મૂર્તિ વાસ્તવિક જિનવાણીનાં અવલંબન વિનાજો જ્ઞાન લાભ કરી શકતી હોય તો આપ કૃપા કરીને કોઈ મૂર્ખ આદર્શીને મૂર્તિ સમક્ષ બેસારીને સંપૂર્ણ શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન તે (મૂર્તિ)

દ્વારા કરાવી આપો તો પછી આપની મૂર્તિનો ચમત્કાર સારાથે સંસારમાં એ પ્રમાણે ફેલાશે કે જેવી રીતે આજે મહાત્મા ગાંધીજી દ્વારા અહિંસાનો ચમત્કાર ફેલાણો છે, જે વાણીના દ્વારાજ ગાંધીજીને પ્રાપ્ત થયો તથા વાણી દ્વારાજ તે આજે સંસારમાં સમજાવી રહ્યા છે. તે તેમની ભાવ ભરી વાણીનોજ પ્રતાપ છે. તેનાં શરીર કે અહિંસાની કોઈ મૂર્તિનો તે પ્રતાપ નથી કે જે આજે આટલો અહિંસાનો પ્રચાર થઈ ગયો છે. એટલા માટે જિનેંદ્રની વાણીજ માન્ય છે. અને મૂર્તિ અનાવશ્યક છે. બન્ધુવર્ય ! આપ વિચાર કરો કે જ્યારે જિનવાણીનાં શબ્દો દ્વારા પોતાના જિન ભાવની પ્રાપ્તિ થાય છે તો પછી જિનેંદ્ર પ્રત્યે જેની વાણીથી આપણને આ આત્મ લાભ થયો છે. અને કેટલી શ્રદ્ધા થશે—અને આપણે પોતે જિનેંદ્રના ભક્ત બની જઈશું. જેમ આજે ગાંધીજીની વાણીથીજ તેના કરોડો ભક્ત બની ગયા છે, તેવી રીતે તેનાં ફેટાથી કોઈ એક પણ ભક્ત નહીં બની શકે. હા. આપ જેવા એમ પણ કહી શકશે કે એમનો ફેટો જોઈને તેનાં ભક્ત બની ગયા. કેમ કે આપ તો મૂર્તિ અથવા તો ફેટાનાંજ ભક્ત છો, આપને બીજી ચીજ (ગુણોની શું જરૂર છે.

• આ વાતને: ગાંધીજી આજે વિદ્યમાન છે જે માટે સામેલ રાખી છે. કિન્તુ પ્રમુ મહાવીર સ્વામી જેના મોક્ષ માર્ગ સિદ્ધાંતનાં બદલે તેના સ્થાનપર ભક્તોદ્વારા

ચલાવેલા મૂર્તિપૂજનાં ઢોંગને ધર્મનું બાનું પહેરાવી મોક્ષ માર્ગનો કેટલો સત્યાનાશ કરી રહ્યા છે, જેને અમે પણ પ્રત્યક્ષ જોઈ શકીએ છીએ. શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય તેમજ અન્ય આચાર્યોએ પોતાના ગ્રંથોમાં સ્થલે સ્થલે સમજાવ્યું છે કે જિનેંદ્રનાં સિદ્ધાંતો પ્રમાણે અમલ કરવો, તેને પોતાનાં જીવનમાં ઉતારવો એ જેટલો કિંમતી છે.....આ વાત વિષે સ્વામી કુંદકુંદાચાર્યનાં ભાવ પાહુડમાં શબ્દે શબ્દ દ્વારા સમજાવ્યો છે. આ બીજા કુતર્કનો ઉત્તર છે, જેથી વાંચકોએ ખૂબ સમજીને પોતાનો નિર્ણય પોતાનાં હૃદયમાં કર્યો હશે.

હવે અમે મૂર્તિ પૂજક બંધુઓ પ્રતિ સપ્રેમ નિવેદન કરીએ છીએ કે વસ્તુસ્વરૂપનો યથાર્થ વિચાર કરી અમારા ઉપર કહેલા વિચારોમાં તુરત સહમત થઈ તેનો અમલ કરે, જેથી વાસ્તવિક જૈનત્વનો આદર્શ સંસાર સમક્ષ ઉપસ્થિત થાય, આવી રીતે તો કહેલ બંને કુતર્કોનાં સમાધાનમાં સેંકડો કુતર્કોના અકાટ્ય ઉત્તર આપી દીધો છે; પરંતુ ફરીને આગળ કોઈ બીજા પણ એવા કુતર્કો સામે આવે છે તેનો ઉત્તર આપવો તે અમારું કર્તવ્ય છે.

૩ ત્રીજો કુતર્ક અમારા સામે એ કરવામાં આવે કે ચાર નિક્ષેપાઓમાં સ્થાપના પણ એક નિક્ષેપ છે, તેથી મૂર્તિપૂજની સિદ્ધિ થઈ જાય છે તો પછી સિદ્ધાંતવાદી ભાઈ મૂર્તિ કેમ પૂજતા નથી ? તેનાં માટે સમાધાન-

ચાર નિક્ષેપાઓમાં સ્થાપના નિક્ષેપ જરૂર છે, અને તે સંસારમાં અને સંસારીક કાર્યોમાં ચાહે તેટલી સફલતા અપાવી પોતાની દાલ પકાવે, પરંતુ મેક્ષમાર્ગમાં સ્થાપના નિક્ષેપની કોઈ આવશ્યકતા નથી. તેમજ તેનો મોક્ષ માર્ગ સાથે કોઈ સંબંધ નથી. જો મોક્ષ માર્ગ સાથે કોઈ નિક્ષેપનો સંબંધ હોય તો તે કેવળ એક માત્ર ભાવ નિક્ષેપનો જ છે કેમકે તેમાં તો (મોક્ષમાર્ગ) - “જેવું છે તેવું શ્રદ્ધવું” એ વાત છે. તેટલા માટે સ્થાપના નિક્ષેપની ખીચડી મોક્ષમાર્ગમાંથી પાકી શકતી નથી કે ચાહે તે વસ્તુમાં ચાહે તેવી સ્થાપના કરીને ચાહે તેના મનમાન્યો ઉદ્ધમ મચાવી શકાય.

હાલ તીર્થંકરોની સ્થાપના જે મૂર્તિ આદિમાં કરીને ભક્ત માણસો પોતાનાં ભગવાન પ્રતિ પોતાની ફરજ અદા કરે છે, એ એક સંસારીક રૂઢી છે, તેનો મોક્ષ-માર્ગ અથવા તો જૈન સિદ્ધાંત સાથે કોઈપણ પ્રકારનો સંબંધ નથી, એટલા માટે જૈન સિદ્ધાંત અગર તો મોક્ષ-માર્ગનાં નામ પર મૂર્તિપૂજન કરવું તે તદ્દન અનાવશ્યક છે. તેટલા કારણથી સ્થાપનાં નિક્ષેપની ઓથમાં રહી મૂર્તિપૂજનની સિદ્ધિ કરવી તથા તે મોક્ષ તેમજ “જન્મ જરા મૃત્યુ વિનાશાય” માટેનો તદ્દન અસફલ પ્રયત્ન છે આ સ્થાપના નિક્ષેપનાં કુતર્ક માટે તો આટલું સમાધાન પણ ઘણું છે. જો આટલાથી ખીબા કુતર્કો આ વિષય પર આવે તો તેનું સમાધાન આગલા ભાગમાં કરવામાં આવશે.

હવે ચોથો કુતર્ક કરે છે કે જેમ ફેટો અગર તો મૂર્તિ દેખે તેવોજ મનુષ્યનો લાવ થઈ જાય છે. એટલા માટે શાન્ત મૂર્તિ લગવાનની છબીનાં દેખવાથી પણ શાંતિ લાલ થાય છે. તેટલા માટે મૂર્તિ પૂજન કરવું ઠીક છે.

આ કુતર્ક માટે અહિં આપું તે સમાધાન પૂર્ણ થશે જેમકે કામી જીવને વેશ્યાનાં ફેટા દ્વારા કામ લાવ થઈ જાય છે તો શું એ પ્રકારે લગવાનની શાન્ત મૂર્તિને જોવાથી જે લગવાન શાંત કેવળ જ્ઞાની છે તેનાં તે કેવળ જ્ઞાન સ્વરૂપ લાવ શાંત મૂર્તિનાં જોવાવાળાનાં અનુભવમાં આવી શકે છે ? જે લગવાનની મૂર્તિને દેખવાથી તેમનાં કેવળજ્ઞાન રૂપ શાંત-લાવનો અનુભવ તે દર્શન કરનાર કરી લેતો હોય તો ભારે હર્ષની વાત છે કે વિના પ્રયાસે કેવળ આટલા સસ્તામાં કેવળ જ્ઞાન અને શાંતિનો લાલ થાય છે, પરંતુ કેવળજ્ઞાન સ્વરૂપ શાંતિ ન મળતાં માત્ર ક્ષણિક શાંતિનો અનુભવ થયો અને મંદિરની બહાર નીકળતાંજ સિંહનાં જેવું દિલ થઈ ગયું, તો પછી એ કેવી શાંતિ, અને શાંત મુદ્રાનું દર્શન ? એવી ક્ષણિક શાંતિને ઇચ્છવાવાળા બન્ધુ એકાન્તવાસ કરીને પણ થોડા સમયમાં તે કહેલ ક્ષણિક શાંતિથી પણ અધિક લાલ કરી શકે છે, જે વસ્તુ અમને સંસારમાં થોડા પ્રયત્ન દ્વારા પ્રાપ્ત થઈ શકે છે તે માટે આપણા લગવાનને કલ્પિત બનાવી દેવા અને તેનાં પાસેથી

તે ચીજ માગવી તે કેટલી ગદતી છે ? એ વાત વૈરાગ્યનાં વિષયમાં પણ લાગુ થઈ શકે છે કે જ્યારે ઉલ્કાપાત!દિકથી વૈરાગ્ય થઈ શકે છે અને તે વૈરાગ્યનું કારણ અહીં પદે પદે ઉપસ્થિત છે તો પછી ખાસ વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત કરવા માટે મૂર્તિનું અવલંબન કરવું તે કેટલી મોટી ભૂલની વાત છે; જો તે મૂર્તિ દ્વારા થયેલો વૈરાગ્ય સ્થાયિ હોય તો તેનો ખેડો પાર છે, પણ જ્યાં સુધી મંદિરમાં રહે ત્યાં સુધી વૈરાગ્ય અને મંદિરથી બહાર નીકલતા સાથેજ કચેરી, દુકાન આદિ વ્યવહારની હાય-વોય આવી ગઈ તો પછી શું લાભ છે.

ભલા ખતાવો કે આ ક્ષણિક શાંતિ અને વૈરાગ્યની હસ્તિ-સ્નાન જેવી ક્રિયા કયાં સુધી મનુષ્યનું કલ્યાણ કરી શકશે, એટલા માટે આ વાતથી એ સિદ્ધ થયું કે જે ક્ષણિક શાંતિ વૈરાગ્યનાં વાસ્તે પાષાણાદિ મૂર્તિનું અવલંબન લે છે તે દિગંબરીય માન્યતા પ્રમાણે અનાવશ્યક છે એમ શ્રી કુંદકુંદાચાર્યજીનો અડ્ડા સિદ્ધાંત છે. અને તેમનાજ સિદ્ધાંતને અનુકૂળ રહી આગળ પર પ્રશ્નો આપવામાં આવ્યા છે-તો અમારા જૈન દીગંબરીય ભાઈ અમારું સમાધાન કરશે અગર તો શ્રી કુંદકુંદાચાર્યજીના વિચારને અનુમોદન આપશે તો અમારો પુરૂષાર્થ અમે પવિત્ર થયો માનીશું.

દિગંબરીય સાહિત્ય કે શ્રી કુંદકુંદાચાર્યનાં શબ્દોમાં

• અનાવશ્યક

દિગંબર જૈનમૂર્તિપૂજા પર ૪૦ પ્રશ્નનો ઉત્તર છે ?

પ્રશ્ન-૧ હો-મૂર્તિપૂજાનો સંબંધ પૂજ્યથી છે, કે પૂજકથી ? કે પછી બન્નેથી ? (જવાબ-આ પ્રશ્નનો જવાબ દેવા જતાં મૂર્તિપૂજક ભાઈઓ દરેક રીતે સપડાઈ જતા હોવાથી, તેઓ તરફથી અત્યાર સુધી આ પ્રશ્નનો જવાબ દેવામાં આવ્યો નથી. નથી તો તેઓ કહી શકતા, કે મૂર્તિપૂજાનો સંબંધ પૂજ્યથી છે, કે નથી તેઓ કહી શકતા પૂજકથી, કે બન્નેથી. જે કાંઈ જવાબ આપે, તેથી તેઓજ ફસાઈ જાય તેમ છે.

પ્રશ્ન-૨ જો-મૂર્તિપૂજક દિગંબર જૈન સમાજ તરફથી એમ કહેવામાં આવે છે કે-“સાવધ લેશો બહુ પુણ્યરાશી”-એટલે કે, પ્રતિમા પૂજનથી થોડું પાપ થાય છે, પણ સાથે ઘણુંજ પુણ્ય પણ થાય છે. હવે જો એમજ છે, અને જિનેન્દ્ર લગવાને થોડી પણ પાપવાળી ક્રિયા કરીને પુણ્ય રાશિ હુંટવાની આજ્ઞા પોતાના મુખથીજ કરી હોય, તો શું જિનેન્દ્ર લગવાનું પોતાના સર્વજ્ઞ પદથી પાપ ક્રિયા કરવાનો ઉપદેશ દઈ શકે ? પછી ભલે તે પાપ થોડું હોય યા ઝાઝું. પણ જિનેન્દ્ર પ્રભુ પાપ કાર્ય કરવાનો ઉપદેશ કદાપિ

પણ દીએજ નહિ. હવે જો પાપ ક્રિયા કરવાનો ઉપદેશ જિનેન્દ્ર પ્રભુ દે છે, એમ જો અમારા મૂર્તિપૂજક લાઇઓ કહેતા હોય, તો તે વાત તેઓએ પ્રમાણિક અંથોથી સાબિત કરી બતાવવી જોઇએ. અને જો તેમ સાબિત ન કરી શકતા હોય, અને જિનેન્દ્ર દેવનાં વચનો તદ્દન નિર્દોષ જ હોય એમ માનતા હોય, તો પછી આ ‘મૂર્તિ પૂજની આજ્ઞા પ્રભુની નથીજ’ એમ દઢ રીતે માનીને મૂર્તિપૂજક દિગંબર લાઇઓ જિનેન્દ્ર આજ્ઞાનુસાર મૂર્તિપૂજ છોડીને જૈન ધર્મનું પાલન કરે, ત્યારેજ તેઓનું કલ્યાણ થઇ શકે છે.

(જવાબ-ઉપરનો પ્રશ્ન એવો મળતો છે, કે દિગંબર લાઇઓ તેનો કાંઈ પણ જવાબ દઇ શકે તેમ નથી. કારણકે પાપવાળી મૂર્તિપૂજ કરવાનો આદેશ વીતરાગ પ્રભુ કોઈ દિવસ દીએજ નહિ. અને જો પાપકારી ઉપદેશ દીએ, તો તેને વીતરાગ કહી શકાય નહિ)

પ્રશ્ન-૩ જો-જો માણસ પુણ્ય અને પાપ એ બન્નેથી મુક્ત હશે, તેજ આત્મ કલ્યાણ કરી શકશે, પણ તેનાથી ઉલ્ટું જે માણસ થોડુંક પાપ કરીને મોટી પુણ્યરાશિ લુટવાની ફિકરમાં પડશે, તો તે માણસ આત્મ કલ્યાણ નહિજ કરી શકે. તથા જૈનધર્મનો તો એ સિદ્ધાંતજ છે કે પુણ્ય-

પાપના ચક્કરમાં જે ન પડે, તે સમકિતીજ મોક્ષ માર્ગનો ખરો અધિકારી છે. પથિક છે. હા, ઉદયમાં આવેલ કર્મ લોગવવાં એ વાત તો તદ્દન અલગજ છે. જ્યારે શરૂઆતમાંજ રહેલા સમકિતી પદ માટે પણ જિનેન્દ્ર એજ કહે છે કે સમકિતી તેજ છે કે જે ‘જલ કમલવત’ સંસારમાં રહે, જે આ પ્રકારના હૃદયમાં સમકિત રૂપ દીપકના પ્રકાશ સહિત હોય, તે શું ઉપર કહેલ ‘અલ્પ પાપ, બહુત પુણ્ય’ લુટવાનો વિચાર કદાપિ પણ રાખે ખરો ? તેને તો એકજ વાત હોય કે—

ચક્રવર્તીકી સંપદા, મન્દ સરીખે ભોગ,
કાકવીટ સમ લખત હૈ, સમ્યગ્દષ્ટી ભોગ

જ્યારે આમ હકીકત હોય, ત્યારે આત્મ રસમાંજ દીન થએલ તે સમકિતી (પુણ્ય અને પાપને એક સરખાંજ જોવાવાળો) મૂર્તિ પૂજથી મળનારી કહેવાતી પુણ્યરાશિ* લેવાનો લોભ કેવી રીતે કરી શકે ? અને પોતાનો વખત નકામો શા માટે વ્યય કરે ? આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે સમકિતીને પુણ્યની પરવા નથી, તથા જે પુણ્યને ચાહે છે, તે સમકિતી નથી. મૂર્તિ પૂજથી પુણ્ય લાભ બતાવીને અમારા દિગંબર

* આ પુણ્ય રાશિ કે જે સુકૃતમપિ અમરતં ભોગિનાં ભોગ મૂલં એટલે કે આ બધું પુણ્ય પણ ભોગોનું મૂળ છે.

મૂર્તિ પૂજક ભાઈઓ પુણ્ય મેળવવા ઇચ્છતા મિથ્યાત્વી ભાઈઓનેજ પોતાની મૂર્તિપૂજની આડંબરની જાળમાં ફસાવી શકે છે. આ નકામો ભાર સમકિતી ઉપર તો આવી શકતોજ નથી. આટલું છતાં પણ શું અમારા મૂર્તિ પૂજક ભાઈઓ સમકિતીનાં કર્તવ્યમાં મૂર્તિ પૂજનું સ્થાન ખેંચતાણુ કરીને પણ દાખલ કરી શકે ખરા ?

નહિ, ખીલકુલ નહિ, મૂર્તિ પૂજ એ સમકિતીનું કર્તવ્ય જ નથી.

પ્રશ્ન-૪ થો-આજ કાલ હિંદમાં જે જે દિગંબર જૈન મૂર્તિઓ છે, તે શું ખરાખર તીર્થંકરના જેવીજ તદાકાર છે કે અતદાકાર ? શું આંખ, કાન, નાક, હાથ, પગ આદિ બનાવી દેવા માત્રથી મૂર્તિ તદાકાર થઈ જતી હશે ખરી ?

શું આપણા તીર્થંકરો આ મૂર્તિઓ જેવાજ હતા ?

જો નહિ, તો પછી આ મૂર્તિઓ તદાકાર કેવી રીતે હોઈ શકે ? અને નથી, તો પછી અતદાકાર મૂર્તિથી તદાકાર તીર્થંકર પ્રભુનું જ્ઞાન કેવી રીતે થઈ શકે ?

(ન જ થઈ શકે. પત્થરની મૂર્તિમાંથી કોઈને જ્ઞાન થયું નથી, થતું નથી અને થશે

પણ નહિ. એક પણ મૂર્તિ તીર્થંકર પ્રભુના જેવી તદ્દાકાર નથી, કારણ કે આ બધી મૂર્તિઓ હમણાંજ બનેલી છે.

પ્રશ્ન-૫ મો-મૂર્તિની પૂજા કરતાં જે આરંભ જનિત હિંસા વગેરે પાપ થાય છે, તેનું ફળ શું મળે છે ? કયાંય શાસ્ત્રોમાં તે પાપનું ફળ ભોગવવાનું વર્ણન કર્યું છે કે નહિ ?

(દિગંબરનાં કે શ્વેતાંબરનાં બધાંય શાસ્ત્રોમાં સાફ સાફ કહ્યું છે કે હિંસાનું ફળ માઠી ગતિ-નરક નિર્ગોદ જ છે. હિંસા પછી તે ધર્મ નિમિત્તની હોય કે બીજા ગમે તે નિમિત્તની હોય, પણ હિંસા કરવાવાળો તો હંમેશાં દુઃખી જ થવાનો છે. શાસ્ત્રોમાં તો આ મુજબ ચોખ્ખું અને સત્ય લખ્યું છે, પણ માનવુ છે જ કોને ?

પ્રશ્ન-૬ ઠો-ખંડિત થએલી મૂર્તિઓને તમે દ્રવ્ય નિક્ષેપાની અપેક્ષાએ પૂજ્ય માનીને તેની પૂજા કેમ કરતા નથી ?

(બરાબર છે, મૂર્તિપૂજક ભાઈઓએ ખંડિત થએલી મૂર્તિઓને પણ માનવી-પૂજવી જોઈએ જ. કારણ કે, તેમાં નામ નિક્ષેપો છે, પણ સાથે સાથે ૩ ૩ સ્થાપના નિક્ષેપો પણ છે જ. જેથી તેમને હિંસાએ તે ખંડિત થએલી

મૂર્તિઓ પણ તીર્થંકર રૂપે જ છે. આ પ્રશ્નનો જવાબ દિગંબર લાઇઓ કોઈ રીતે પણ આપી શકે તેમ નથી. કદાચ આપે તો એકજ રીતે કે—

અમારી ખુશી, તેમાં તમારે શું ? કઈ મૂર્તિને પૂજ્ય માનવી અને કઈને ન માનવી, તે અમારી મરજીની વાત છે. અમૂર્તિ પૂજકોએ વચ્ચે આવવાની કે કુદી પડવાની જરાએ જરૂર નથી. કઈ મૂર્તિને માનવી અને કઈને ન માનવી, તે શાસ્ત્રમાં કયાંય લખ્યું નથી, તેથી અમારા :આચાર્યો કહે છે, તે મુજબ અમે ભાંગી ગયેલા મૂર્તિને જરાએ માનતા-પૂજતા નથી.)

પ્રશ્ન-૭ મો-દ્રવ્ય નિરોપાની અપેક્ષાએ શું દુનિયામાં રહેલા દરેક પથ્થર કે પહાડ વગેરે પણ આપને મનથી પૂજ્ય થઈ શકે છે ખરાં ? કેમકે, કદાચ તે પથ્થર-પહાડના પરમાણુઓ કોઈ વખત પ્રતિમા રૂપે રહ્યા હોય અગર ભવિષ્યમાં પ્રતિમા રૂપે રહે.

(તેની તમારે શું પંચાત ? તમારે કોઈ પ્રતિમા પૂજવી નહિ, અને અમને પૂજવાવાળાને કેવળ નકામા પ્રશ્નો પૂછી શા માટે મુંઝવે છે ? હા, જો તમારે પ્રતિમા પૂજવી હોય, તો જવાબ હઉં. બાકી શું તમે અમને એવા મૂર્ખ

માનો છો, કે અમે નાનાં પત્થરની પ્રતિમાને પૂજવાવાળા હિમાલય જેવા મોટા પત્થરના પહાડને મોટી પ્રતિમા માની પૂજીએ? ક્યાં પૂજ્ય આચાર્યો દ્વારા પ્રતિષ્ઠિત થએલી ‘ જિન સરિખી ’ પ્રતિમા અને ક્યાં અપ્રતિષ્ઠિત એવો હિમાલય પહાડ! હાં, જો હિમાલય અમારા મહાન્ આચાર્યો દ્વારા પ્રતિષ્ઠિત થએલ હોત, તો જરૂર તેની પૂજા કરત સમ્મેત શિખરજી, શત્રુંજયજી, ગિરનાર ૭ વત.

સાચી વાત એ છે કે—આ મૂર્તિ પૂજકો જરૂર દુનિયામાં રહેલા દરેક પત્થર અને પહાડને તેઓનું માલે તો જરૂર પૂજેજ પણ પૂજની પણ સીમા હોય છે, તેથી તેઓ પ્રતિષ્ઠિત થયેલ પત્થરો અને પહાડોને પૂજે છે અને અપ્રતિષ્ઠિતને મૂકી દીએ છે.

પ્રશ્ન-૮ મો-ઉપર કહ્યા મુજબ સ્થાપના નિર્દેશના આધારે દરેક પત્થર આપ દ્વારા પૂજ્ય થઈ શકે છે, તો શું તે હિસાબે નામ નિર્દેશ દ્વારા પણ કોઈ જીવ યા પુદ્ગલ પૂજ્ય થઈ શકે છે? જેમકે, જૈનેન્દ્ર દેવ નામનો માણસ છે, તેને તમે પૂજ્ય ગણુશો કે અપૂજ્ય? જો અપૂજ્ય કહીશો, તો કારણ દીઓ. મૂર્તિની માફક નામ નિર્દેશને ઓથે તે માણસની પૂજા કરી લેવાથી તમોને

કયું પાપ લાગે છે ? અને સ્થાપના નિક્ષેપનું નામ લઈને એક પત્થરની પૂજા કરવાથી તમને કયું પુણ્ય લાગે છે ? તે જરા વિસ્તારથી સમજાવો.

શું ધુળ સમજાવે ? તમે પણ શું આવા આવા નકામા અને અમે જવાબ ન આપી શકીએ, તેવા પ્રશ્નો પૂછ્યા કરો છો ? અત્યારે આ દુનિયામાં અજિતસિંહ, અજિત-પ્રસાદ, શાંતિલાલ શાન્તિપ્રસાદ વગેરે તીર્થંકરોના નામવાળા સેંકડો લોકો વસે છે, તો શું તેઓ બધાને પૂજ્ય માની અમારે તે બધાની પૂજા કરવી ? તમે પણ શું આવી નાખી દેવા જેવી વાત કરો છો ? એક મૂળનાયકની પૂજા પણ અમો માંડ માંડ લાડુતી પૂજારી મારફત કરાવીએ છીએ. અને બીજા અનેક તીર્થંકરો અદ્ય નાયકો ઘણી વખત અપૂજ્ય પડ્યા રહે છે, ત્યાં આવા તીર્થંકર નામધારી પુરૂષોની પૂજા તો અમે કયાંથીજ કરી શકીએ. હા, જો અમારા પૂજ્ય આચાર્યો તે મુજબ કહી ગયા હોત, તો અમો જરૂર તેઓની તીર્થંકર માફક પૂજા કરત.

પ્રશ્ન-૯ મો-મૂર્તિમાં એકજ સાથે-એક વખતે કેટલા નિક્ષેપા માનીને આપ તેની પૂજા કરો છો ?

તેનું તમારે શું કામ ? અમારી ખુશી પડે તેમ અમે માનીએ અને કરીએ પણ હા,

જ્યારે તમે તે વાત જાણવાજ માગો છો ત્યારે હું તેનો જવાબ દઉં છું કે:-

જે પ્રમાણે અમારી સગવડ જ્યારે નામ નિક્ષેપાની જરૂર પડે, ત્યારે નામ નિક્ષેપો માનીએ. જ્યારે સ્થાપનાની જરૂર પડે, ત્યારે સ્થાપના અને તે મુજબ દ્રવ્ય અને ભાવ શું સમજ્યા ભાઈ? તેમાં તમારે ડાહ્યા થવાની જરૂર જરાએ નથી. તે બધી અમારી ઇચ્છાની વાત છે.

પ્રશ્ન-૧૦ મો-મૂર્તિની પૂજા કરતી વખતે આપ લોકો ભાવ નિક્ષેપનું પણ આહ્વાહન કરીને મૂર્તિને ત્યાં સ્થાન દીઓ છો, કે વિસર્જન કરીને વિદાય કરી દીઓ છો? ભાવ નિક્ષેપની અપેક્ષાએ મૂર્તિ પૂજ્ય છે કે અપૂજ્ય?

(તે અમારે જોવાનું છે. અમારે હિસાબે અમારી મૂર્તિઓ ચારે નિક્ષેપાથી પૂજ્ય છે. આ તમારા પ્રશ્નનો જવાબ છે. બોલો, તમારે શું કહેવું છે? મૂર્તિ પૂજવી નહિ, અને નિષ્પ્રયોજન પ્રદાપ કરે છે.

પ્રશ્ન-૧૧ મો-સ્થાપના નિક્ષેપનો મોક્ષમાર્ગ સાથે કેવો સંબંધ છે? સ્થાપના નિક્ષેપ વગર શું કેઈ મોક્ષ પ્રાપ્ત નહિ કરી શકે?

(નહિજ, મોક્ષમાર્ગ એમ કંઈ સામાન્ય બજારની વસ્તુ નથી કે જલ્દી મળી જાય. સ્થાપના નિક્ષેપને

અને મોક્ષમાર્ગને સીધો સંબંધ છે. સ્થાપના નિષ્કેપરૂપ-મૂર્તિપૂજા રૂપ સીડી ઉપર ચડ્યા કે સીધા મોક્ષમાં ઉતર્યાજ સમજો. જોલો, હવે શું કહેવું છે ? હવે મૂર્તિ પૂજવી છે કે નહિ. જો મોક્ષ જવું હોય તો તમારે મૂર્તિ પૂજવીજ પડશે.

સાચી વાત એ છે કે-મોક્ષને અને મૂર્તિને હાથી-ઘોડા જેટલું અંતર છે. મૂર્તિપૂજા કરી પાપ બાંધી-મિથ્યાત્વ સેવી કોઈ મોક્ષ ગયું નથી, જતું નથી અને જશે પણ નહિ. માટે હે મુમુક્ષુ ભાઈઓ ? અવી મૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજાને તત્કાળ છોડી દીઓ.

પ્રશ્ન-૧૨ મો-સ્વાદવાદના સાત ભંગમાંથી કયા ભંગ દ્વારા આપ લોકો મૂર્તિ પૂજાને જિનેન્દ્ર પ્રતિપાદિત સિદ્ધ કરી શકો છો ?

(કોઈ પણ ભંગ દ્વારા નહિ કારણકે, જિનેન્દ્ર દેવે મૂર્તિપૂજા કરવા કહ્યુંજ નથી, પછી જિનેન્દ્ર પ્રતિપાદિત રહ્યુંજ કયાં ? આ તો અમારા વડવા મૂર્તિ પૂજતા આવ્યા છે એટલે અમે પણ પૂજાએ છીએ બાકી સમજી માણસો તો સારી રીતે સમજે છે કે -મૂર્તિપૂજામાં પૈસાનું પાણી, સમયનો વ્યય અને પાપનાં પોથાં સિવાય બીજું કોઈ લાભ નથી.

પ્રશ્ન-૧૩ મો-સાત લંગમાંથી કયા લંગથી આપ લોકો મૂર્તિ-પૂજા કરતી વખતે જિનેન્દ્ર પ્રભુને આહ્વાહન કરી બોલાવો છો અને બેસારો છો ? તમારો મન માન્યો સ્યાદ્વાદ શું મુકત જીવોને પણ અહીં બોલાવી સાક્ષાત્ દર્શન કરાવી દેવાની પણ શક્તિ ધરાવે છે કે શું ? કે પછી મન માન્યું જ ચલાવો છો ?

બધું મન માન્યું જ ચાલે છે. ‘કહેતા તો દિવાના, પણ મુણ્ણતા ભી દિવાના’ જેવી આ વાત છે. અરે લાઈ ? એટલું તો જરા અછલ્લ પ્રભુએ આપી હોય તો વિચારો કે કયાંય મુકત થએલા જીવો અમે તો શું પણ દેવ બોલાવે, તો પણ આવતા હશે ખરા ? મહાવીર પ્રભુ મોક્ષ ગયા, તે શું અમારા આચાર્યો તેમને આહ્વાહન કર્યાથી આવી શકે ખરા ? આ બધી પોલ છે. બાળ જીવોને ભરમાવવા અને તેમને ખુશી કરી પૈસા કઢાવવા લટારકોએ આવા રસ્તા કરી રાખ્યા છે બાકી મુકત થયેલ વીર પ્રભુ અહીં આવે અને અમારા કહેવાથી આવ્યા પછી અમે કહીએ તેમ બેસે, એ બધી વાતમાં કાંઈ માલ નથી.

પ્રશ્ન-૧૪ મો-આપ લોકો કયા નયની સિદ્ધિ કરવા માટે કયા નયથી મૂર્તિ પૂજા કરીને ઇચ્છિત

વસ્તુની પ્રાપ્તિ કરવા માગો છો ? જૈન શાસ્ત્રોના આધારે જવાબ દીઓ.

જૈન શાસ્ત્રોના આધારે તો મૂર્તિ પૂજા છે જ નહિ, તે તમોને એક વાર કહી દીધું, છતાં વારંવાર શા માટે તેના તેજ પ્રશ્નો પૂછો છો ? મૂર્તિ પૂજા કરવામાં કોઈ પણ નવ આધાર ભૂત નથી, તેમજ મૂર્તિ પૂજાથી અમારી કોઈ પણ ઇચ્છિત વસ્તુ પ્રાપ્ત થતી નથી સિવાય કે અમારા મનનો સંતોષ કે અમે આજે મૂર્તિ પૂજા કરી ધર્મ કર્યો આટલા સિવાય મૂર્તિ પૂજામાં બીજું કંઈ પણ નથી.

પ્રશ્ન ૧૫ મો—મૂર્તિ પૂજા કરતાં કયા કર્મોનો આશ્રવ અને બંધ થાય છે ? અને કયા કયા કર્મોની નિર્જરા થાય છે ?

મૂર્તિ પૂજા કરતાં આઠેય કર્મનો આશ્રવ અને આઠેય કર્મનો બંધ થાય છે. જ્યાં આઠેય કર્મનો આશ્રવ અને બંધ થતો હોય, ત્યાં નિર્જરા થવાની તો વાતજ ક્યાં રહી ? અને તેમ છતાં કદાચ કોઈ કર્મની નિર્જરા થતી હોય, તો તે શાતા વેદનીય કર્મની જે શાતા વેદનીય કર્મ બાંધ્યા હોય, તે આવી મહા પાપકારી મૂર્તિ પૂજા કરતાં શાતા વેદનીય કર્મની નિર્જરા થઈ જાય. શાતા વેદનીય ઉડી જઈ અશાતા વેદનીય ઉદયમાં આવે.

પ્રશ્ન-૧૬ મો-જો મૂર્તિપૂજા કરતી વખતે ત્યાં રહેલ માણુઓને લોભાવવા-લલચાવવાવાળા સામાનથી મૂર્તિપૂજકોનાં મન લલચાય તો તેને કયા પાપનો બંધ થાય અને તે કઈ ગતિમાં જાય ?

(નરક-નિગોદની જ તો તેને માટે ખીજી ગતિ હોઈ શકેજ નહિ. હારમોનીઅમ-તબલાં-મંજીરા-નાચ-ગાન વગેરે કાંઈ મૂર્તિને રીઝવવા માટે નથી હોતાં, કારણકે પત્થરની મૂર્તિ કોઈ કાળે રીઝી કે ખીજી શકતીજ નથી. આ બધો સર-જામ જીવતા-જાગતા મનુષ્યોને જ રીઝવવા માટે હોય છે, અને જેવો તે રીઝાણો-ફસાણો કે તરતજ નરક-નિગોદની ગતિ તેને માટે તૈયારજ છે. તે વખતે મૂર્તિ આડી આવશે નહિ.

પ્રશ્ન-૧૭ મો-મૂર્તિપૂજા કરતી વખતે ખૂબ રાગરંગની જરૂર છે કે વીતરાગપણાની ? જો વીતરાગતાની જરૂર હોય, તો પછી હારમોનીઅમ-તબલાં વગેરે વગાડીને જે પૂજન થાય છે, તે કેને ખુશ કરવાને માટે થાય છે ? તેમાં પુણ્ય છે કે પાપ ?

(એકાંત પાપજ. તેમાં પુણ્યનો તો અંશ પણ નથી.

ઉપરના પ્રશ્નનો જવાબ બે રીતે દઈ શકાય છે. એક તો એ કે-જેને સંસારમાં

રખડવું છે, તેને ધામધૂમ અને તાસીરો જોઈએ છે, અને તે મૂર્તિપૂજામાં તેમને મળી રહે છે. બાકી જેને સંસારથી અલગ રહી મોક્ષમાર્ગે જવું છે, તેને વીતરાગતાની જરૂર છે, અને તેને મૂર્તિની જરા પણ જરૂર નથી—અમૂર્તિપૂજકજી વધારે વધારે વીતરાગતાને પામે છે. પેટી, તબલાં વાગતાં હોય, ખરાબર તાલબંધ સૂર ચાલતા હોય, સ્ત્રી-પુરૂષોના નાચ-ગાન-નાટક ચાલતાં હોય ત્યાં મોક્ષનું નામ પણ ક્યાંથી સાંભરે? ત્યાં તો એકાંત સંસાર જ હોય. અને આવી સરસ રીતે હું પણ કયે દિવસે સંસાર ભોગવું તેના જ વિચાર હોય, ત્યાં ધર્મ કે પુણ્યનું નામ પણ ન હોય, ત્યાં હોય તો એક ફક્ત પાપ, પાપ અને પાપ જ.

પ્રશ્ન-૧૮ મો-પોતાના માનેલા વીતરાગ પ્રભુ (મૂર્તિ) ની સામે નાચ-ગાનવાળી રાગયુક્ત ક્રિયાઓ કરવી તે વીતરાગની અવજ્ઞા કરવા બરોબર છે, કે તેની આજ્ઞાપાલન કરવા બરોબર છે?

(અવજ્ઞા—આજ્ઞાખંડન કરવા બરોબરજી છે. જો વીતરાગે આવી ક્રિયાઓ કરવાનું કહ્યું હોત, તો તેમનું નામ ‘વીતરાગ’ નહિ, પણ ‘સરાગ’ પડત. વીતરાગને જો કોઈ પણ પ્રકારનો રાગ રંગ જોઈતો હોય તો પોતાનું રાજ્ય શા માટે

છોડત ? સંસારમાં તેઓ હતા, ત્યારે સરાગી તો હતાજ, પણ તે સ્થિતિ તેમને ન ગમી ત્યારેજ તેઓએ સંસાર છોડી, વીતરાગી સ્થિતિ સ્વીકારી. હવે એ પાછા એના એજ રંગ-રાગ સામા આવીને ઉભા રહે, તો પછી તેમને વિતરાગ કહે પણ કેણુ ? મૂર્તિની સામે કે પછી સાચા તીર્થંકર સામે આવા રંગ-રાગ હોઈ શકે જ નહિ, આ તો ફક્ત પોતાના મનને રાજી રાખવા માટે જ આચાર્યો લખી ગયા છે. અને સાદી અક્ષરમાં નહિ માનનાર તેમના લકતો આજે તે ગાડું આગળ ચલાવી રહ્યા છે.

પ્રશ્ન-૧૯ મો-લક્ષિત રસમાં આવેલો લક્ષ્મી પોતાના લગવાન પ્રતિ કયા કયા કામ કરવાનો અધિકારી છે ? અથવા પોતાની મનમાની લક્ષિત કરીને પણ તે માણસ લક્ષ્મી કહી શકાય ખરો ?

(ખિલકુલ નહિ. મનમાની લક્ષિત કરે તે લક્ષ્મી શેનો ? તે તો ચીનનો શાહુકાર કહેવાય. વીતરાગે કીધેલું હોય, તેજ કરે તે લક્ષ્મી, બાકી બધા લપોડ શંખ છે. વીતરાગે કહેલ છે કે અઢારે પાપ કરતા અટકી જાયો. ત્યારે આ મૂર્તિપૂજક લાઈઓ અઢાર નહિ પણ (વીતરાગની આજ્ઞા ખંડન કરવા ૩૫) ૧૯ પ.પ કરે છે. વીતરાગ જે કામ કરવાની સાક્ષ ના પાડે છે, તે કામ તેઓ જાણી જુઝીને

અને પાછા વીતરાગને ખુશ કરવા માટે કરે છે.
આ શું જેવું તેવું અજ્ઞાન છે ? જેવો તેવો ગુન્ડો છે ?

પ્રશ્ન-૨૦ મો-સમવશરણુ આદિ કે મંડપમાં ઘોયેલા
ચાવલ આદિ જ્યાં સુધી મંડપનું વિસર્જન ન
થાય, ત્યાં સુધી શું પ્રાસુકજ રહે છે ? કયા કયા
મંડપને કેટલા કેટલા દિવસ સુધી રાખવામાં
આવે છે ? (તે જરા નજરે આવીને જોઈ જાઓ.
આવા તમારા બધા પ્રશ્નોના જવાબ દેવા અમે
નવરા નથી.

અને પ્રાસુક-અપ્રાસુકની તો વાતજ રહેવા
હીઓ. એ તો બધું અમારે મનથી પ્રાસુકજ છે.

પ્રશ્ન-૨૧ મો-પંચ કલ્યાણુક પ્રતિષ્ઠા, ગજરથ આદિમાં
‘સાવધ લેશો બહુ પુણ્ય રાશી’ ની તમારી કહેવત
મુજબ પાપ વધારે થાય છે કે પુણ્ય, કે બન્ને
બરાબર ?

(પાપજ વધારે થાય છે. આવા આરંભ-સમારંભના
કામમાં પુણ્ય કયાંય હોયજ નહિ.

પ્રશ્ન-૨૨ મો-તમારી દિગંબર જૈન સંપ્રદાયની પૂજા
સંબંધી કઈ કઈ અને કેટલી ક્રિયાઓ હિંદુ
સંપ્રદાય આદિની મૂર્તિ પૂજા સાથે મળતી
લળતી રહે છે ? જે મોટા ભાગની ક્રિયાઓ
એક સરખી છે, તો પછી એ બતાવો કે-તમે

હિન્દુઓની નકલ કરીને તમારી મૂર્તિ પૂજા કાયમ કરી છે કે-હિન્દુઓએ તમારી નકલ કરીને પોતાની મૂર્તિ પૂજા કાયમ કરી છે ?

અમેજ હિન્દુઓની નકલ કરી છે. મહાવીરનો મૂળ સિદ્ધાંત તો મૂર્તિ પૂજવાનો હતોજ નહિ. તે મુજબ અમુક વખતતો બરાબર ચાલ્યું પણ ત્યાર બાદ હિન્દુઓએ મૂર્તિ પૂજા અને તેની સાથેના રંગ-રાગ ખૂબ વધારી દીધાં તેથી આપણા જૈનોનો મોટો ભાગ તે તરફ ખેંચાણું કારણ કે, નીચે પડવું, મોજ શોખમાં લલચાવું, તે તો પ્રાયઃ દરેક જીવનો સ્વભાવજ છે, તેથી આપણી સમાજ દિવસે દિવસે ઘટવા લાગી. આવું જોઈને અમુક આચાર્યોએ મૂર્તિની સ્થાપના કરી પોતાનો ધર્મ ટકાવી રાખવાની મહેનત કરવા લાગ્યા. મૂર્તિ પૂજા માટે મહાવીરની આજ્ઞા હતી જ નહિ, તેથી મૂર્તિ પૂજા કેમ, અને કેવી રીતે કરવી વગેરે બાબત શાસ્ત્રમાં તો કાંઈ હતું જ નહિ. તેથી હિન્દુઓની જે વિધી હતી તેમાં સાધારણ ફારફેર કરીને મૂર્તિ પૂજના અંથો આચાર્યોએ બનાવ્યા. આ અંથોમાં પણ કોઈ આચાર્ય કાંઈ કહે છે અને કોઈ કાંઈ કહે છે, જે મહાવીર કથિત મૂર્તિ પૂજા હોત, તો આવા મતભેદ હોતજ નહિ. હિન્દુઓએ ‘ગંગા મહાત્મ્ય’

બનાવ્યું, તો અમારા આચાર્યોએ સમ્મેત ‘શિખર અને શેત્રુંજય મહાત્મ્ય’ બનાવ્યાં હિંદુઓએ ગંગામાં ન્હાવા માત્રથી મોક્ષ માન્યો, તો અમે સમ્મેત શિખર જોવા માત્રથી બીજે લવે અને શેત્રુંજય જોવા માત્રથી ત્રીજે લવે મોક્ષ માન્યો. હિંદુઓ જેમ પોતાના દેવ-દેવતાને કામ પડ્યે બોલાવવાના ઢોંગ કરે છે, તેમ અમે પણ અમારા તીર્થંકર પ્રભુઓને બોલાવવાની વાતો કરીએ છીએ. આમ જોશો, તો બધી રીતે અમારી મૂર્તિ પૂજા એ હિંદુઓની નકલજ છે. અસલ તો કાંઈ હતુંજ નહિ, પછી તો નકલજ રહેને ?

પ્રશ્ન-૨૩ મો-“સત્યાર્થ પ્રકાશ” માનું ૩૨૮માં સ્વામી દયાનંદ સરસ્વતીએ જે નીચે લખ્યા મુજબ પ્રશ્નોત્તરો કર્યા છે, તે સાચા છે કે જુઠા ?

પ્રશ્ન-મૂર્તિપૂજા કયાંથી શરૂ થઈ ?

ઉત્તર-જૈનોથી.

પ્રશ્ન-જૈનોએ કેવી રીતે ચલાવી ?

ઉત્તર-પોતાની મૂર્ખાઈથી, વગેરે વગેરે.

હવે જો ઉપરના પ્રશ્નોના ઉત્તરો જોતા હોય, તો ‘સત્યાર્થ પ્રકાશ’ ગ્રંથને માનવાવાળા આર્યસમાજીઓને નિરૂત્તર કરવા માટે તમે કયાં કયાં પ્રમાણો આપ્યાં ?

(શું ધુળ પ્રમાણે આપે ? આર્ય સમાજ-
ઓની વાત તદ્દન સાચી જ છે, મૂર્તિપૂજક
જૈનોએ ફક્ત પોતાની મૂર્ખાઈથી જ મૂર્તિપૂજ
ચલાવી છે. આ વાત સો ટયના સોના જેવી
સાચી છે. આવી સાચી વાતને ખોટી કરવા
પ્રમાણે ક્યાંથી કાઢવાં ? તેટલા માટે આજ
અત્યાર સુધી તે વાતનો જવાબજ આપ્યો નથી.

પ્રશ્ન-૨૪ મો-ગોરોચન, (પ્રાણીજ દ્રવ્ય) કસ્તુરી આદિ
જે ચીજોને અડતાં પણ શાસ્ત્ર અનુસાર શ્રાવકને
પાપ લાગે છે, તે ચીજોનો પૂજમાં ઉપયોગ
કરવો તે શું મોક્ષ માર્ગ છે ?

(નહિજ, મોક્ષમાર્ગ નહિ, પણ નરકમાર્ગ
તો જરૂર છેજ. અમારા આચાર્યો કહી ગયા છે
કે-જેથી આવી ઝીણી ઝીણી બાબતોમાં અમે
પાપનો હિસાબજ કરતા નથી. અત્યારે તો મૂર્તિ-
પૂજ કરી લીઓ, આગે આગે ગોરખ જાગે,
તે હિસાબજ હાલમાં કામ ચાલે છે, અને એમ
જો દરેક બાબતમાં પાપનો હિસાબ કરવા બેસીએ,
તો પૂજ થાયજ કેમ ? અને મૂર્તિપૂજ તો
અમારે (તમે લોકો ગમે તેટલું કહો તોપણ)
કરવી છેજ, એટલે પછી અમે આવી વાતો
લક્ષમાં લેતાજ નથી.

પ્રશ્ન-૨૫ મો-ચક્ષુ, ચક્ષુણી, ક્ષેત્રપાલ, દેવી, દેવતા, નવગ્રહ આદિની પૂજા કરવી, તે શું જૈન સિદ્ધાંત અનુસાર છે ?

(નહિજ, પણ જેમ શેરડીની વાંસે એરડી પણ પાણી પીએ છે, તેમ તિર્થંકરને નામે તેઓ પણ ચરી ખાય છે-તેઓની પણ પૂજા થાય છે. ખોટામાં તો બધું ખોટું જ હોયને. અરે લાઈ, ચક્ષુ-ચક્ષુણીની વાત જરા ખાણુમાં રાખો, પણ અમારા મૂર્તિપૂજક લાઈઓ શેત્રુંજય ઉપર જે કહેવાતા રાયણુ વૃક્ષની નીચે ઋષભદેવ પધાર્યા હોવાની વાતો કરે છે, તે રાયણુ વૃક્ષની પ્રભુની માફક પૂજા કરે છે. પહેલાં કલ્પિત મૂર્તિની પૂજા કરી, પછી દેવ-દેવીની પૂજા કરી અને પછી બાકી રહ્યું હતું તે રાયણુ વૃક્ષની પૂજા કરી. પડવા માંડેલો માણસ ક્યાં જઈને અટકશે, તે કોઈ કહી શકે નહિ, તેમ મૂર્તિપૂજા કરતાં માણસ કેની પૂજા નહિ કરે, તે કહી શકાય નહિ.

પ્રશ્ન-૨૬ મો-મૂર્તિમાં આહ્વાહન કરવાથી જ્યારે દેવ આવી જાય છે અને તેમનું પૂજન આદિ કરવાથી આપ લોકોને સ્વર્ગીય આનંદ થાય છે, તથા આપ લોકો ઈંદ્ર તક પણ બની જાઓ છો, અને તમારા આનંદની કોઈ સીમાજ રહેતી નથી, ત્યારે થોડીક વાર પછીજ પોતાને હાથેજ તે લગવાનને વિસર્જન કરીને તમે તે આનંદથી વિમુખ કેમ બની

જાઓ છો ? તે આનંદથી હાથ કેમ ધોઈ નાખો છો ? મારી સમજણ પ્રમાણે તો એવા અપ્રતિમ આનંદને છોડીને, વળી પાછા સંસારમાં સંસારીઓ જેવી હાયવોય કરવી, તે જેમ કોઈ હાથમાં આવેલ રત્ન ચિંતામણિને સમુદ્રમાં નાખી દીધે. તેના જેવું તમે કરો છો, એમ લાગે છે. જેમ રત્ન ચિંતામણિ સમુદ્રમાં ફેંકી દીધે, તે તેના ફેંકવાવાળાની ભૂલ કે અજ્ઞાન છે, તેમ મૂર્તિપૂજનો પ્રારંભ કરીને, અને ઇન્દ્ર બનીને પાછા સંસારી બનવું, તે કઈ જાતની ખુદ્ધિ માની છે ? (પહેલા નંબરનીજ મૂર્ખાઈ ગણાય. પણ શું કરીએ ? કાંઈ આખો દિવસ લગવાનને બોલાવીને તેમની પાસે થોડુંજ બેસી શકાય છે ? આવેલ લગવાનને તો કાંઈ કામ ધંધો છે નહિ, તેથી તેઓ તો વરસ બે વરસ અમારા કહેવાથી બેઠા રહે, પણ અમારે તો કામ ધંધો કરવોજ પડેને ? તેથી થોડો વખત અમારી ખુશી હોય તેટલો વખત લગવાનને બોલાવીને પછી જરૂર ન હોય ત્યારે વિસર્જન કરી દઈએ. હવાલો આપી દઈએ. એટલે લગવાન પાછા સિદ્ધ ક્ષેત્રમાં ચાલ્યા જાય. વળી અમારે ફરી વખત જરૂર પડે ત્યારે બોલાવીએ, ત્યારે વળી ભકતવત્સલ લગવાન અમારી સેવામાં પાછા હાજર થાય આખો દિવસ બેસારી રાખીએ તો તેમને અને અમને બન્નેને કંટાળો આવે.

‘અતિ સર્વત્ર વર્જયેત્’ તે ન્યાયે થોડામાંજ માલ છે. ઇન્દ્ર બનવાનું પણ તેવીજ રીતે છે. સાચું રત્ન ચિંતામણિ હાથમાં આવે, તો કોઈ બુદ્ધિમાન તેને નાખી દીએ નહિ, તેમ સાચા લગવાનું જો આવતા હોત, તો અમે કોઈ તેમને રજા આપત નહિ. પણ જેમ રત્નચિંતામણિ ખોટું હોય, તેથી સહુ કોઈ તેને નાખી દે, તેમ આ ખોટા લગવાનને તરતજ અમે હવાલો આપી દઈએ છીએ— કે જાઓ, બાપા, તમારે ઠેકાણું. ખોલાવ્યા તે પણ ખોટા, કારણકે લગવાનું આવતા નથી, તેમ ગયા તે પણ ખોટા. કારણકે આવ્યાજ નહોતા. તો પછી જવાનું કોણ હોય? એ તો બધું એમ જ ચાલે. લગવાનું ક્યાં આવતા હતા અને ક્યાં જતા હતા. અને એમ જો લગવાનું આવતા હોય તો બધા પ્રીરકાનાં શાસ્ત્રો ખોટાં જ ઠરે. માટે અમારા ખોલાવ્યા લગવાનું આવે છે અને જાય છે, તે વાત કોઈ માનતાજ નહિ, એ તો બધી પોલજ છે.

પ્રશ્ન-૨૭ મો- જ્યારે આપ લોકો પ્રતિમાને દેવ કહીને પૂજે છો, અને તેથી વીતરાગતા મળે છે, એમ પણ આપ માનો છો, તો પછી આપ લોકો મૂર્તિમાં આ ફક્ત એકજ શુણ્ણ વીતરાગનો માની મૂર્તિને દેવ માની બેઠા તે કેવું અંધેર છે ?

જ્યારે આત્મનું સ્વરૂપ વીતરાગપણાની સાથે સાથે સર્વજ્ઞત્વ અને હિતોપદેશીપણું પણ છે તો શું મૂર્તિમાં સર્વજ્ઞત્વ અને હિતોપદેશીપણું પણ છે ખરું ? જો નહિ, તો પછી આ શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ વાત કેમ કરો છો ? જૈન શાસન અનુસાર દેવ તેજ કહેવાય, કે જે વીતરાગી, હિતોપદેશી અને સર્વજ્ઞ હોય. આ ત્રણ ગુણોમાંથી એક પણ ઓછો હોય, તે આત્મ ન કહી શકાય. મૂર્તિમાં ઉપરના ત્રણ ગુણો નથી તો પછી મૂર્તિને દેવ કેમ કહી શકાય ?

(ન કહેવાય તો કાંઈ નહિ, અમે તો મૂર્તિનેજ અમારું સર્વસ્વ માનીએ છીએ. ‘જિન મૂર્તિ જિન સરિખી,’ તે અમારા આચાર્યોનાં વચનોમાં અમે જરા પણ શંકા કરતા નથી. તમે અમૂર્તિપૂજકો કરશો—કરો છો તો માઠી ગતિને પામશો.

પ્રશ્ન-૨૮ મો-પંચકલ્યાણકોની પ્રતિષ્ઠા વખતે ગર્ભ-કલ્યાણકને દિવસે લગવાનને કંઈ માતાના ગર્ભમાં લાવવામાં આવે છે ? તે વખતે માતાની સ્થાપના કેનામાં થાય છે ? તથા પિતા પણ તે વખતે માનવામાં આવે છે કે નહિ ?

(લગવાન તો ઘણા વરસો પહેલાં જન્મ લઈ, દીક્ષા લઈ, મોક્ષ પધાર્યા, તે વાત તો તમે

સારી રીતે જાણતા હશેજ. મોક્ષ ગયેલા
ભગવાન પાછા આવે નહિ. પણ આ તો ફક્ત
અમારી બાળચેષ્ટાજ છે. આમ કરીને અમે
અમારા મનને ખુશ રાખીએ છીએ. બાકી ક્યાં
મહાવીર પ્રભુ, ક્યાં ત્રિશલાદેવી માતા અને ક્યાં
સિદ્ધાર્થ પિતા ? જેમ મૂર્તિ ખોદી, તેમ આ
બધા પણ આવ્યા-ગયા ખોટા.

પ્રશ્ન-૨૯ મો-મૂર્તિના કલ્પિત અરિહંતોને જ્યારે રોજ
રોજ સ્નાન કરાવવામાં આવે છે, જાતજાતનાં
ભાતભાતનાં પદાર્થો તેમને ચડાવવામાં આવે
છે, વગેરે અનેક સંસારી ક્રિયાઓ તેમની સાથે
રોજ કરવામાં આવે છે, તો પછી બીજી અનેક
ક્રિયાઓ જે બાકી રહી જાય છે તે કરવામાં
આવે છે કે નહિ ? જો નહિ તો કારણ શું ?
તથા ઉપર કહેલી સમયુક્ત ક્રિયાઓ તેમની
સાથે કર્યા છતાં પણ આપણા કલ્પિત અરિહંત
હજી પણ શું વીતરાગી રહી શકે ખરા ?

જરૂર ક્રિયાઓ અમે કરીએ છીએ, તેથી
તેમને કાંઈ લેવા દેવા નથી, તેથી તેઓ તો
વીતરાગી છેજ અને રહેવાના.

સ્થાન, ભોજન વગેરે દરેક ક્રિયાઓ અમે
કરીએ છીએ, તેમાં અમારે હિસાબે તો કાંઈ
બાકી રહી જતું નથી. સંભારી સંભારીને દરેક

કામ અમે પૂરું જ કર્યું છે. કાંઈ ખાકી રહી જતું હોય, તો તમેજ કહી દીઓને, કે જેથી તે પણ અમે પૂરું કરી લઈએ. અમારી માન્યતા પ્રમાણે તો અમે બધું પૂરું જ કર્યું છે.

લગવાનને જે કાંઈ અન્ન કે ફળ અમે ધરીએ છીએ, તે તો ફક્ત લગવાનને દેખાડવા માટેજ છે—લગવાનને ખાવા માટે નહિ. લગવાન તો તે અન્નકોટ જીએ એટલુંજ, ખાકી તો ખાવાવાળા ખાઈ જાય.

૧૨૧-૩૦ મો—ચાંદનગાંવ કે જ્યાં મહાવીરની મૂર્તિ છે, તે ખાખતમાં એમ કહેવામાં આવે છે કે—જે જગ્યાએ લગવાનની પ્રતિમા હતી, તે જગ્યા ઉપર એક ગાયનું દૂધ ઝરી જતું હતું. તો શું આ દૂધ તે પ્રતિમા ઝરાવી લેતી હતી ? અને શું આ વાત સાચી છે ? જો આ વાત સાચી હોય, તો તે મૂર્તિને દૂધ ઝરાવી લેવાની કંઈ જરૂર હતી ? આવીજ રીતે બીજા કેટલાએ અતિશય ક્ષેત્રોની મહત્વતા બતાવવા માટે અનેક પ્રકારની કપોલ કલ્પિત ગપોડાઓ જે જોડી કાઢવામાં આવે છે, તેમાંના એકનો પણ અત્યારે સત્ય-સાક્ષાત્કાર બતાવી શકે એમ છે ખરા કે ? એ નહિ, તો ઉપરની વાતો કયા આધારથી પ્રમાણ માની જાય ?

(ન માને તો કાંઈ નહિ. અમે તો તે વાતને બરાબર પ્રમાણભૂત માનીએ છીએ. અને ભાઈજી, જરા શાંત નિર્મલ ભાવથી વિચાર કરશો તો તમને પણ માલુમ પડશે કે—એવી સાચી ખોટી વાતો ન ઉડાડીએ તો મૂર્તિને માને પણ કેાણુ? આજ તો ‘ચમત્કાર ત્યાં નમસ્કાર’ છે, અને જુઓને, અમારે ત્યાં આટલો ચમત્કાર છે, તોજ અમારી જન સંખ્યા તમારા કરતાં કેટલીએ વધારે છે.

જો ગાય તે જગાએ દૂધ ઝરતી ન હોત, તો અમને બબર પણ કેમ પડત, કે લગવાનું અહીં પૃથ્વી નીચે છે. ગાયે દૂધ ઝર્યું, તેથી અમને બબર પડી, અને અમે લગવાનને બહાર કાઢી મંદિરમાં પધરાવ્યા. લગવાનું અમને સ્વપ્નામાં ન આવ્યા, તો ગાયને આવ્યા, અને તેથી અંતે તેઓ બહાર નીકળ્યા. આ વાત જેવી અમારા પૂજ્ય આચાર્યો કહી-લખી ગયા હતા, તેવી તમને કહી બતાવી. માનવી ન માનવી, તે તમારી ખુશીની વાત છે. જો કે તમે અમૂર્તિ પૂજકો તે વાત માનશોજ નહિ, એવી મારી ખાત્રી છે, છતાં પણ તમે પ્રશ્ન પૂછ્યો એટલે મેં જવાબ આપ્યો.

પ્રશ્ન-૩૧ મો—તેવીજ રીતે મૂર્તિપૂજક ભાઈઓ એમ કહે છે કે—કુંડલપુરના મહાવીર સ્વામીજીની પ્રતિમાને

જ્યારે મુસલમાન બાદશાહે તે મૂર્તિને તોડવા માટે જ્યારે હથીયાર માર્યું, ત્યારે તે મૂર્તિની આંગળીમાંથી દૂધની ધારા ચાલી નીકળી. આ વાત શું સાચી છે? કે ખનાવટી છે? જો સાચી હોય, તો શું આજ પણ દૂધની ધારા વહેવરાવવાવાળી મૂર્તિ તમે બતાવી શકો છો? અગર કુંડલપુરની તેજ મૂર્તિથી દૂધ ઝરવાનો સાક્ષાત્કાર તમે કરાવી શકો છો?

(નહિ, કારણકે આજ હડાહડ કળયુગ છે. અરે ભાઈ? આવા સવાલો પૂછવા મૂકી દો, અને અક્કલથી જરા વિચાર કરો કે—આંગળામાંથી દૂધ ઝર્યું, તેમાં કંઈ મોટી વાત હતી? જો યવન બાદશાહે તે મૂર્તિના કટકા કરવા હથીયાર ઉગામ્યા, તેજ યવન બાદશાહના તે મૂર્તિએ કટકા કર્યા હોત, અગર તો તે યવન બાદશાહને ત્યાંથી ઉપાડી અંધાર જંગલમાં મૂકી દીધો હોત, તો તે મૂર્તિએ કાંઈક ચમત્કાર કર્યો, એમ માની શકાત. બાકી બાલી દૂધ ઝર્યું તેમાં કંઈ મોટી ઘાડ મારી? જો દિગંબર મૂર્તિઓમાં કાંઈ પણ ચમત્કાર હોત, તો તે મૂર્તિઓને કેઈ ખંડિત કરી શકત નહિ, તેમજ તે મૂર્તિઓને તેઓનાજ કહેવાતા શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજકો પોતાની કરી ઉપાડી જત નહિ, તેમજ તે મૂર્તિઓને માટે અંગ્રેજ સરકારની

કોર્ટોમાં લડવું પડત નહિ. મૂર્તિમાં કાંઈ પણ ચમત્કાર હોય, એ માનવું એજ મોટામાં મોટી મૂર્ખાઈ છે. મૂર્તિમાં ચમત્કાર માનનારને પહેલા અંધશ્રદ્ધાળુ કહેવા જોઈએ છે. એક પથરના ટુકડામાં ચમત્કાર માનનારની બુદ્ધિને શું કહેવું ? લાઈ ? તમે હજુ ‘જીવંતી’ નામની શ્રીલક્ષ્મી જોઈ નથી. તે શ્રીલક્ષ્મીમાં એક દેવની મૂર્તિ પાસે સાઈગલ ઉભો છે. ત્યાં એક પછી એક માણસો આવે છે, અને મૂર્તિરૂપી લગવાન પાસે માગે છે કે:—

હે પ્રભુ આ મેટ્રીકની પરીક્ષામાં પાસ થાઉં, એમ કરજે. ત્યાં વળી બીજો આવીને કહે છે કે :—

હે પ્રભુ ! કોર્ટના કેસમાં જીત કરજે, અને સામી પાર્ટીને હરાવજે.

ત્યાં વળી ત્રીજો કહે છે કે:—

હે પ્રભુ ! તારે ઘર ક્યાં ખોટ છે ? લાખેક રૂપીઆ આ વેપારમાં મેળવી દેજે.

ત્યાં વળી ચોથો આવીને કહે છે કે:—

હે પ્રભુ ! રૂના લાવ ૩૫૦ કરી દેજે.

આમ અનેક માણસો આવી આવીને અનેક પ્રકારની માગણીઓ કરે છે, તે સાંભળીને સાઈગલ કહે છે કે:—

હે પ્રભુ ! સારું થયું છે કે તેં આંખ કે કાન બેમાંથી એકેય રાખ્યા નથી અને તું પથરનો બની ગયો, તે પણ સારું કર્યું છે, નહિતર આમાંથી તું કેટલી માગણીઓ યાદ રાખત ! વગેરે.

માટે હુબ્બેન્દુલાઈ ! પથરના લગવાનની આંગળીમાંથી દૂધ ઝરે, વિગેરે વાતો તો એમજ ચાલે પથરના લગવાનમાં શક્તિ હોય, તો તેના પૂજવાવાળા અનેક દિગંબર લાઈઓ પાઈ માટે હેરાન પરેશાન થાય છે, તેને ન્યાલ કાં નથી કરી દેતા ?—તેમની મુશીબતો કાં ઉકેલી શકતા નથી ? માટે આવી વાતોમાં કાંઈ માલ નથી.

પ્રશ્ન-૩૨ મો-મૂર્તિમાં આહ્વાહન કરવાથી જ્યારે મુક્ત આત્મા-જિનેન્દ્રદેવ મૂર્તિમાં આવી જાય ત્યારે મૂર્તિ સજીવ થઈ જાય છે, તો પછી તે મૂર્તિ ઉપદેશ કેમ આપતી નથી ?

(વળી પાછી એની એ વાત પથર કયાંય બોલ્યો હોય એમ કોઈ દિવસ સાંભળ્યું છે ખરું ? જો ન સાંભળ્યું હોય, તો પછી મૂર્તિ ઉપદેશ આપી શકે ? લગવાનને બોલાવ્યા-લગવાન આવ્યા-લગવાન બેઠા વળી લગવાનને વિસર્જન કર્યા : એ બધી મનની માન્યતા છે, બાકી નથી તો લગવાન આવતા કે નથી તો

જતા. આ બધું ભોળી જનતાને નેત્રે પાટા બંધાવવા સિવાય બીજું કંઈ નથી.

પ્રશ્ન-૩૩ મો-પોતાની પૂજા કરાવવી, લગવાનને પોતાને જરૂરી છે ? અથવા તો, ભક્તોએ તેમની પૂજા કરવી જરૂરી છે ? હવે જો ભક્તોનું કામ પ્રભુની પૂજા દરરોજ કરવાનું હોય, તો વારાફરતી અથવા તો પૂજારીથી પૂજા કરાવવી, તેથી તો એમજ લાગે છે કે-પૂજા કરવી તે શ્રાવકનું કામ નથી. પણ લગવાન કોઈની પણ મારફત પોતાની પૂજા દરરોજ કરાવવા માગે છે. તો શું કોઈ દિવસ પૂજા ન થાય, તો તે દિવસ લગવાનને કંઈ નુકશાન થયું એમ માનવું કે લગવાનનું અપમાન થયું એમ માનવું ?

(તમારે જે માનવું હોય, તે માનો. અપૂજ્ય રહે તેમાં નુકશાન તો ખરું ને ? સાચી વાત એ છે કે-દરેક શ્રાવકોએ પોતેજ પૂજા કરવી જોઈએ. પણ આજના પ્રવૃત્તિના જમાનામાં શ્રાવકોને એટલી કુરસદ મળતી નથી, તેથી પૂજારી રાખીને પૂજા કરાવી લેવી પડે છે અને મનને સંતુષ્ટ રાખીએ છીએ કે-આજની પૂજા થઈ ગઈ.

પ્રશ્ન-૩૪ મો-નિશ્ચયનયથી મૂર્તિ પૂજ્ય છે કે અપૂજ્ય ?

(અપૂજ્ય

પ્રશ્ન-૩૫ મો-વ્યવહારનયથી મૂર્તિ પૂજ્ય છે કે અપૂજ્ય ?
(અપૂજ્ય

પ્રશ્ન-૩૬ મો-જો વ્યવહારનયથી મૂર્તિ પૂજ્ય હોય તો
આપ મૂર્તિને મૂર્તિ માનીને પૂજો છો કે બીજું
કાંઈ માનીને પૂજો છો ? જો તમે મૂર્તિને મૂર્તિ
માનીને પૂજતા હો તો પથર પૂજવાથી શું
લાભ ? અને જો મૂર્તિને ભગવાન સમજીને
પૂજતા હો, તો

‘જીવ અજીવ તત્વ અરૂ આશ્રવ-ખંધન સંવર જાનો ।
નિર્જર ભોક્ષ કહે જિન તિનકો જ્યોં કો ત્યોં સરધાનો ॥

આ વ્યવહાર સમ્યજ્ઞર્શન અનુસાર મૂર્તિને
ભગવાન માનીને પૂજવાથી ‘જ્યોં કો ત્યોં સરધાનો’
એ શબ્દનો અર્થ ક્યાં રહ્યો ?

(એટલે કે મૂર્તિને મૂર્તિ માનવી, જડ ને જડ
અને ચૈતન્યને ચૈતન્ય માનવું) જ્યારે વ્યવહાર
સમ્યજ્ઞર્શનની અપેક્ષાએ મૂર્તિપૂજા અનાવશ્યક
છે, તો પછી આપ વ્યવહાર અને નિશ્ચય એ બે
નય સિવાય ત્રીજા કયા નયથી મૂર્તિને માનો છો ?

(બીજા કોઈ પણ નયથી નહિ. આ તો
‘આગુસેં ચલી આતી હય’ તે ન્યાયે અમે પણ
એમજ ચલાવીએ છીએ.

પ્રશ્ન-૩૭ મો-નૈગમ, સંપ્રહ, વ્યવહાર, ઋણસૂત્ર, શબ્દ, સમલિરૂઠ અને એવંભૂતઃ ના સાત નયોમાંથી કેટલા નય મૂર્તિપૂજની તરફેણમાં છે ?

(એક પણ નહિ, બધા નયો મૂર્તિ પૂજવાની સાફ ના પાડે છે.

પ્રશ્ન-૩૮ મો-આપે આપની નાટકલીલા, તથા કલ્પનાઓનેજ ધર્મનો જામો કેમ પહેરાવી દીધો છે ? જો નથી પહેરાવ્યો, તો આ તમારી બધી કલ્પનાઓને ધાર્મિકતા સાથે ક્યાં સંબંધ છે ? જેમકે મૂર્તિથી લગવાનનો પાર્ટ અદા કરાવો છો, તેમજ ગમે તે સ્ત્રી-પુરૂષને ઇંદ્રાણી અને ઇંદ્ર બનાવી, તેનાથી પણ નાટકનો પાર્ટ અદા કરાવો છો-લજવો છો. આવી આવી આ બધી લીલાઓને ધર્મની સાથે શું સંબંધ છે ? જો આ નાટક લીલા કે કલ્પનાનેજ ધર્મનો જામો પહેરાવી દેવામાં આવે તો ‘વત્થુ સહાવો ધર્મો’ કેાણુ પૂછશે અને આપ તેનો અર્થ શું કરશો ? આ પ્રશ્નનો ખૂબ વિચાર કરી પ્રમાણુ સહિત જવાબ દેવાની કૃપા કરો.

(શું ધુળ કૃપા કરે ? તમે પ્રશ્ન પણ એવા પૂછો છો કે, તેનો જવાબજ ન આપી શકાય.

તમે અમારી મૂર્તિપૂજને નાટક, લીલા અને તમાસાની સાથે સરખાવો છો, પણ હું તમોને

પૂઝું છું કે-અમારા આ તમાસામાં જેટલા માણસો આવે છે, તેટલા તમારા મૂર્તિ વગરના ઉપાશ્રયમાં આવે છે ખર. ? આજકાલ માણસોને તમાસોજ જોઈએ છીએ. તમોને જો યાદ હોય, તો આજથી પચીસેક વરસ પહેલાં એક ખડખડ પાંચમ નાટક કું. આવેલી. તેનું ઠોઠીયું ચાલતું નહોતું. તેથી તેના ઉસ્તાદ મેનેજરે કરામત વાપરી 'ઘોડો-ગાય છે' નામનું નવું નાટક બહાર પાડ્યું. લોકો સમજ્યા કે-ઘોડો ગાયન ગાતો હશે, એમ ધારી હજારો માણસો નાટક જોવા ઉતરી પડ્યાં. ટીકીટ ઓફીસે હજારોનો તડાકો પડ્યો. મેનેજર ઉસ્તાદ હતો, તેથી બજારમાંથી બે લાડુતી માણસો રાખી, બાકીના બધાને રવાના કરી દીધેલ. પડદો ઉપડ્યો અને ઘોડો અને ગાય આવીને ઉભાં રહ્યાં. લાડુતી માણસોએ કહ્યું કે આ ઘોડો ને આ ગાય છે, નાટક બલાસ માણસો બધાય ઉશ્કેરાઈ ગયાં, પણ શું કરે, મેનેજર તો પહેલેથીજ આદ્યો ગયેલ.

તેમ લાઈ પુખ્તેન્દુ ? આ અમારા નાટકમાં હજારો માણસો ખુશી ખુશી થઈને લાગ લીએ છે. અને હજારો રૂપીઆ આપી જાય છે. હવે તેને તમે નાટક ગણો, લીલા ગણો, કે તમાસો ગણો. તમારી ખુશી પડે, તે ગણો ઇન્દ્ર-ઇન્દ્રાણીનો ખાટું બજવવો, તે કાંઈ જેવા તેવા ખુશ નસીબની

વાત નથી. લલ્લે ને નકત્રી તો નકત્રી, પણ ઇન્દ્ર-
ઇન્દ્રાણી તો થયા ને ? તમારા નશીબમાં તો
એટલું પણ નથી.

પ્રશ્ન-૩૯ મો-મૂર્તિપૂજક દિગંબર જૈન સમાજના સારા
સારા વિદ્વાનો પણ કહે છે કે-“તારણસમાજ જે
શાસ્ત્ર અથવા જિનવાણીને માને છે, તે આ
જિનવાણીની ઉપાસના પણ મૂર્તિપૂજક છે.”
હું પૂછું છું કે-જ્યારે આપે જિનવાણી માનવા
માટેજ તારણ પંથીઓને મૂર્તિપૂજક બનાવી દીધા,
તો પછી હવે પત્થરની મૂર્તિની પૂજનો બોલો
તારણપંથીઓ ઉપર નાખવાનો નકામો પ્રયત્ન
શા માટે કરો છો ? તમે તમારા મનથીજ સંતોષ
પકડોને કે-જિનવાણી ઉપાસક તારણ સમાજની
મૂર્તિપૂજ એ જિનવાણી-ઉપાસનાજ છે. પરંતુ
હું જોઉં છું કે આપને સંતોષ ન થતાં ઉલટો
ક્રોધ આવે છે અને તેથી આપ લોકો વિચારો
છો કે-ક્યારે આ તારણપંથીઓ ઉપર પણ
મૂર્તિપૂજનો ભાર લાદી દઇએ ! પણ હવે તમેજ
તમારા માથા ઉપરથી આ ભાર ઉતારવાની
મહેનત કરો.

(ખરી વાત એ છે પુષ્પેન્દ્રલાઇ ? કે
જેમ એક એક નકટો બધાને નકટા બોવાની
ઈચ્છા રાખે છે, કે જેથી કોઈ તેને એકને નકટો

કહી શકે નહિ, તેમ અમે મૂર્તિપૂજામાં કસ્યા, તો તમે પણ અમારા ભાઈ થઈ જાઓ તો સારું, કે જેથી આવા આવા સવાલો પૂછી અમને હિરાન ન કરો. તમે અમારામાં આવો તો સારું, બાકી અમે તો તમારામાં કેઈ દિ' આવવાના નથીજ, કારણ કે પત્થરની સાથે માથું પછાડવામાં બહુજ મજા આવે છે, અને સુખ-દુઃખની વાત પણ ત્યાં પથ્થરના લગવાનું પાસે થઈ શકે છે, અને તેથી દિલનો ભાર હળવો થાય છે. શું સમજ્યા પુષ્પેન્દુભાઈ? માટે મારું કહું માનો, ને આવી જાઓને પત્થરના લગવા-નની સેવામાં ?

પ્રશ્ન૪૦-મો- ‘મૂર્તિ પૂજા’ આ શબ્દની વ્યાખ્યા શું છે ? મૂર્તિ પૂજાનો અર્થ મૂર્તિ (પત્થર) ની પૂજા કે લગવાનની ? મૂર્તિ શબ્દનો અર્થ લગવાન કે દેવ થઈ શકે ખરો ? ‘મૂર્તિ પૂજા’ આ શબ્દથીજ સાફ જાહેર થાય છે કે મૂર્તિની પૂજા અથવા પાષાણની ખનેલી જે પ્રતિમા, તેની પૂજા જ્યારે ઉપર મુજબ ચોખ્ખો અર્થ છે, ત્યારે મૂર્તિ શબ્દનો અર્થ જખરજસ્તીથી ખેંચતાણુ કરીને દેવ કે લગવાનું કેમ કરો છો ? વાત કરો છો જિનેદ્ર લગવાનની અને દોડી પડો છો મૂર્તિની તરફ, આ તમાસો કેવો ?

આ તમાસો કેવો શું, નોયા જેવો છે.
 મૂર્તિ એજ અમારા લગવાન છે. મૂર્તિ પૂજનો
 અર્થ તમે કર્યો તે ખરાખર છે, પણ લગવાનનેજ
 અમે મૂર્તિ-પત્થર રૂપ માનતા હોવાથી અમે
 જે કાંઈ કરીએ છીએ, તે પણ ખરાખર છે,
 માટે તમારે આમાં કાંઈ પણ યોદ્ધવા જેવું છેજ
 નહિ. તમારા ચાલીશ પ્રશ્નો પૂરા થયા, તેના
 મારાથી ખની શક્યા તે મુજબ મેં જવાબ
 આપ્યા છે, કાંઈ ન્યુનાધિક થયું હોય તો માફ
 કરજો ઠીક દ્યે, ત્યારે હવે બાઈ ? ફરી કોઈ
 વાદ મળશું.

ૐ

અનાવશ્યક દિગંબર જૈન મૂર્તિ પૂજા પર

૫૧-પ્રશ્ન

લેખક-ચંપાલાલ જૈન.

પ્રશ્ન-૧ લો-ગુણ વંદનીય છે કે આકાર ? જો ગુણ વંદનીય હોય, તો ગુણ રહિત એવી પ્રતિમાને તમે વંદન કેમ કરો છો ? આકાર વંદનીય હોય, તો પછી 'ગુણ' પૂજા સ્થાનનો અર્થ કાંઈ રહેતો નથી. ગુણોની વંદના કરવાવાળાને મૂર્તિની કોઈ જરૂરત નથી. જો જરૂરત હોય, તો તે ગુણોનો પૂજારી નથી, પણ ફક્ત આકાર કે જડનોજ પૂજારી કહેવાય.

(અમૂર્તિપૂજક દિગંબર લાઇઓ તરફથી મૂર્તિપૂજક દિગંબર લાઇઓને આવા અનેક પ્રશ્નો પૂછવામાં આવ્યા છે. પણ તેનો જવાબ હજી સુધી મૂર્તિપૂજક દિગંબર લાઇઓ તરફથી આપવામાં આવ્યો નથી અને ભવિષ્યમાં પણ આપી શકે તેમ નથી. કારણ કે જ્યાં જુઓ ત્યાં ગુણજ વંદનીય હોય છે, ખાલી ખોખું કે જડ કદાપિ પણ વંદનીય હોઈ શકતાજ નથી મહાવીર પ્રભુ સાક્ષાત્ બિરાજમાન હતા, ત્યારે તેમનું શરીર પૂજનીય હતું. પણ જેવા

તેઓ મોક્ષ પધાર્યા, કે તુરતજ તેમના જડ શરીરને બાળી મૂકવામાં આવ્યું. જો જડની પૂજા પ્રભુની આજ્ઞાનુસાર હોત, તો તેમના શરીરને (પ્રાણુ ગયા પછી પણ) સાચવી રાખ્યું હોત, અને તે જડ શરીરની પૂજા કરવામાં આવત પણ તેમ કદી હોઈ શકેજ નહિ. જડની પૂજા ત્રિકાળમાં પણ અજ્ઞાની સિવાય કોઈ કરેજ નહિ.

પ્રશ્ન-૨ જો-પત્થર વગેરેના કલ્પિત દેવ મોટા કે તીર્થંકરોના ગુણ મોટા ? જો તીર્થંકરોના ગુણ મોટા છે, તો પછી તે ગુણ આ કલ્પિત મૂર્તિઓમાં તો છે જ નહિ. તો આવી ગુણુ વગરની મૂર્તિઓને વંદના કરવી, તે મિથ્યાત્વ ખરું કે નહિ ?

(જરૂર મિથ્યાત્વજ છે. મૂર્તિમાં એક પણ પ્રકારનો ગુણુ છે જ નહિ. આવા ગુણુ વગરના પત્થરને માનવાથી જો થોડો ઘણો પણ ધર્મ થતો હોય, તો પછી હિમાલય જેવા મોટા પત્થરને માની વધારે ધર્મ શા માટે ન મેળવવો ? કારણકે મૂર્તિ પણ પત્થર છે અને હિમાલય પણ એક પત્થરજ છે. પણ તેમ ન હોઈ શકે. પત્થરને માનવામાં ધર્મ કદાપિ થઈ જ ન શકે પત્થરને માનવાથી તો પત્થર જેવાજ થવાય.

પ્રશ્ન-૩ જો-તમે મૂર્તિમાં અરિહંત, સિદ્ધ કે ગૃહસ્થ:
આ ત્રણમાંથી કઈ અવસ્થાની કલ્પના કરી મૂર્તિને
વંદન કરો છો ?

(તે તો અમારી ખુશીની વાત છે. છતાં પણ
જ્યારે તમે અમારા ધર્મનું જાણવા માગો છો,
ત્યારે કહું છું કે જ્યારે અમારે કોઈ રાજપાટ,
ધન, લોગ વિલાસ વગેરે માગવાની ઈચ્છા થાય
છે, ત્યારે અમે અમારા આ પત્થરના લગવાનને
ગૃહસ્થ કલ્પીએ છીએ કારણકે મહાવીર પ્રભુ
રાજકુમાર હતા તેથી જો રીએ તો જરૂર પ-રપ
લાખ આપી દીએ તેમજ જ્યારે સ્ત્રી કે દીકરો
જોડતો હોય, તો ધ્યાનસ્થ અરિહંત માનીને
તે મુજબ માગણી કરીએ છીએ. આ બાબતનો
પ્રત્યક્ષ દાખલો ઉદ્દેપુરના કેસરીઆજી છે. હજારો
લોકોને પત્થરના આ લગવાને દીકરા આપ્યા છે
(અને કેટલા દશ હજારોને દીકરા નથી આપ્યા,
તે વાત તો હું જાણી જોઈને તમને કહેતોજ નથી)
તેથી પ્રસન્ન થએલા માબાપોએ આ આદિનાથ
લગનાનને છોકરા લારોલાર કેસર ચડાવ્યું, તેથી
આદિનાથ નાથ બદલાઈને કેસરીઆજી નામ
થઈ ગયું. અને જ્યારે સંસારથી છૂટવા માટે
કોઈ રડયા ખડયા લાઈને જિંદગીમાં એકાદી
વખત વિચાર થાય છે, ત્યારે તે લાઈ તે પત્થ-
રની મૂર્તિમાં સિદ્ધની કલ્પના કરીને પોતાને

સંસારથી છોડાવવાની માગણી કરે છે. આ મુજબ અમારી ઇચ્છા પ્રમ.ણે મૂર્તિમાં અમે કદવના કરી, અમારું મન ખુશ કરીએ છીએ. આ બાબતમાં અમને પૂછવાનો તમારો જરા પણ અધિકાર નથી, કારણકે આ અમારી પોતાની વસ્તુ છે.

પ્રશ્ન-૪ થો-મૂર્તિને જ્યારે તમે વંદન કરો છો, ત્યારે તમે કેને વંદન કરો છો ? જો તમે પ્રતિમાને વંદન કરતા હો, તો તે વખતે વીતરાગ-વંદન થતું નથી, અને જો વિતરાગને વંદન કરતા હો તો સામે રહેલી પ્રતિમાને વંદન થતું નથી. કેમકે પ્રભુ અને પ્રતિમા બન્ને અલગ ચીજ છે.

(તમે અમૂર્તિપૂજકો આવી વાતોમાં ન સમજો. છતાં પણ જ્યારે તમે મુમુક્ષુભાવે પ્રશ્નો કર્યા છે, તો તમને સમજાવવાની ખાતર કહું છું કે-અમે ત્રણ વખત ઉઠ-બેસની વંદના કરીએ છીએ, તેમાં જ્યારે ઉભા ઉભા વંદના કરીએ છીએ, ત્યારે પ્રભુને વંદીએ છીએ, અને જ્યારે નીચે નમીએ છીએ, ત્યારે મૂર્તિને વંદના કરીએ છીએ. બોલો ! બન્નેને વંદના થઈ ગઈ કે નહિ ? અમે મૂર્તિનું પણ રાખીએ છીએ અને ભગવાનને પણ જવા દેતા નથી. આ વસ્તુ અમે અત્યાર સુધી અદ્ભુત ખાનગી રાખી હતી-

કોઈને કહી નહોતી, કારણકે આમાં થોડોક માયા કપટનો ભાવ છે, માટે તમે પણ કોઈને કહેશોમાં. આ તો તમને તમારા સવાલના જવાબ દેવાથી કદાચ તમે અમારા મૂર્તિપૂજક પંથમાં લજો, તે હિસાબેજ તમને કહી છે. માટે આ વાતને તમે પવનથી પણ ગુપ્ત રાખજો.

પ્રશ્ન-૫ મો-તમે તીર્થંકરના નામની પત્થરની મૂર્તિ સ્થાપન કરો છો, તો એ બતાવો કે-તીર્થંકરમાં રહેલા બધા અતિશયો અને ગુણ લક્ષણો સહિતની મૂર્તિ સ્થાપન કરો છો, કે અતિશય વગેરેને છોડીને કોરા (ખાલી) તીર્થંકરની સ્થાપના કરો છો ?

કોરા તીર્થંકરનીજ સ્થાપના કરીએ છીએ. અતિશય અને લક્ષણો અમે મૂર્તિમાં ચીતરાવીએ છીએ ખરા, પણ તે તો ફક્ત દેખાડવાનાજ. તમે પોતે વિચાર કરોને કે પત્થરની નિર્જીવ મૂર્તિમાં તે લક્ષણો ક્યાંથી આવી શકે ? જો પ્રભુએ આપેલી સાદી સમજથી વિચાર કરો તો આવા પ્રશ્નો પૂછવાની જરાએ જરૂર રહેત નહિ.

પ્રશ્ન-૬ ઠો-તમારી દિગંબર જૈન મૂર્તિ પૂજામાં કેટલી વાતો સત્ય છે ?

(બધીજ અસત્ય. કારણ કે મૂર્તિએ લગવાન નથી છતાં અમે તેને લગવાન માનીએ

છીએ. શરૂઆતજ અસત્યથી—ખનાવટથી થઈ પછી તો ત્યાર પછીનું બધું ખનાવટીજ હોય, તેમાં નવાઈ જેવું શું છે ? સાચો સમ્મેતશિખર મંદીરમાં હોઈ શકેજ નહિ. છતાં પણ ચિત્રામણ કરીને તેને સાચો માનીએ છીએ. લગવાન (મૂર્તિ) ધરેલ લોગ ખાતા નથી, છતાં પણ તેમની આગળ લોગ ધરીએ છીએ, આવી રીતે બધું અસત્યજ છે. ખનાવટીજ છે. છતાં પણ તેને અમે સત્ય માની રાજી થઈએ છીએ.

પ્રશ્ન-૭ મો—ચાર નિક્ષેપમાંથી સ્થાપના નિક્ષેપને તો તમે ગ્રહણ કર્યો અને તેના આધારે તમે મૂર્તિ પૂજનો પ્રચાર કર્યો. પણ લાવ નિક્ષેપને તમે કેમ છોડી દીધો ? જો છોડી નથી દીધો, તો બન્ને નિક્ષેપો એકી સાથે એકજ વસ્તુમાં કેવી રીતે લાગું કરી શકાય ?

(જુઓ ચંપાલાલજી ? કઈ વસ્તુને ગ્રહણ કરવી અને કઈ વસ્તુને છોડી દેવી, તે અમારી ખુશીની વાત છે. અમને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ અમે કરીએ તેમાં તમારે દોઢ ડાહ્યા થવાની જરાએ જરૂર નથી દરેક માણસ તરખુચ ખાતાં અંદરનો લાલ ભાગજ આપ છે. હવે તમે કહેશો કે—છાલ તથા બીજાં તમે કેમ ખાતા નથી ? તો શું મારે તમારા કહેવાથી તરખુચની છાલ અને બીજાં પણ ખાઈ

જવાં ? તરખુચ ખાતાં શું ખાવું અને શું નાખી દેવું, તે જેમ ખાનારની મરજી ઉપર રહે છે, તેમ મૂર્તિને માનતાં સ્થાપના નિક્ષેપ માનવો કે લાવ નિક્ષેપ, તે અમારી ખુશીની વાત છે. સ્થાપના નિક્ષેપથી મૂર્તિનો પ્રચાર વધારે થાય છે અને લોકોને પણ મૂર્તિની વાત એકદમ ગળે ઉતરી જાય છે, તેથી અમે સ્થાપના નિક્ષેપ ઉપર વધારે જોર દઈએ છીએ. એ તો લોકોની પ્રવૃત્તિ ઉપર આધાર રહે છે. લોકો સ્થાપના નિક્ષેપથી જો મૂર્તિને માનતા થઈ જતા હોય, તો પછી ખીજા કોઈ નિક્ષેપને અગત્યતા દેવાની અમારે જરાએ જરૂર નથી. સમજ્યા કે ચંપાલાલજી ? ન સમજ્યા હો, તો હજી વધારે સમજવું.

પ્રશ્ન-૮ મો-દિગંબર જૈન મૂર્તિઓમાં જે જે ચિન્હો હોય છે, તેની મતલબ શું છે ? મૂર્તિની પૂજા થતી વખતે શું તે ચિન્હો પણ સાથેજ પૂજવામાં આવે છે ? જો નહિ તો કારણ શું ? ચિન્હ તથા તેના માટે શ્રી મહાવીર પ્રભુની શું આજ્ઞા છે ?

(મૂર્તિ પૂજે કે ન પૂજે, એમ કાંઈ પણ પ્રભુ કહી નથી ગયા, તેથીજ તો આ બધી પંચાત ઉભી થઈ છે ને ? અમે કહીએ છીએ કે પ્રભુ મુર્તિ પુજવાનું કહી ગયા છે, ત્યારે તમે લોકો ના પાડો છો. પ્રભુ ચોખ્ખે ચોખ્ખું કહી

ગયા હોત, તો આ ઝંઝડો હોતજ શાનો ?
 ખેર, હવે તમારા પ્રશ્નનો જવાબ દઉં છું—જેમ
 શિવની પૂજા કરતાં પોઠિયો પણ સાથેજ પૂજાઈ
 જાય છે, તેમ મૂર્તિની પૂજા કરતાં ચિન્હો પણ
 સાથેજ પૂજાઈ જાય છે, તે તદ્દન સ્વાભાવિક
 છે. ચિન્હોમાં શુ' મતલબ રહેલી છે, તે
 જાણવું હોય તો ભૂતકાળમાં થઈ ગયેલાં અમારા
 મહાન આચાર્યોને પૂછો. અમે તો કહી ગયા,
 તે પ્રમાણે કરીએ છીએ. અમારે મન તો અમારા
 આચાર્યોની આજ્ઞા, તેજ મહાવીરની આજ્ઞા.

પ્રશ્ન-૯ મો—પૂજા કરતી વખતે મૂર્તિમાં કયો નિક્ષેપ
 અને પૂજા કરી રહ્યા પછી, મૂર્તિમાં કયો નિક્ષેપ
 રહે છે ?

(પૂજા કરતી વખતે ભાવ નિક્ષેપ અને
 અને પછી કોરો સ્થાપના નિક્ષેપ.

પ્રશ્ન-૧૦ મો—દિગંબર મુનિઓએ મૂર્તિને વંદના કરવી
 જોઈએ કે નહિ ? જો દિગંબર મુનિ મૂર્તિને
 વંદના કરે તો મૂર્તિનો દરજ્જો મુનિઓથી પણ
 વધી ગયો ? અને જો એમજ હોય તો મુનિઓ
 દ્વારા પૂજ્ય થએલી એવી આ મૂર્તિઓનું નવકાર
 મંત્ર કે કે ચત્તારિ મંગલમાં કેમ નામ નિશાન
 નથી ?

(તે તો હું કેમ કહી શકું ? નવકાર મંત્રમાં
 મૂર્તિનું નામ હાખલ કરવું જોઈએ જ રહી

ગયું હશે. તેમજ કદાચ એમ પણ હોય કે—
 પાંચ ત્યાં પરમેશ્વર—નવકાર મંત્રના પાંચ નામ
 પરમેશ્વર તુલ્ય ગણી મૂર્તિનું છઠું નામ ઉમેરવું
 ઠીક લાગ્યું નહિ હોય, તેમજ ચત્તારી—મંગલમાં
 એટલા માટે નામ નહિ લખ્યું હોય કે—મૂર્તિએ
 અત્યાર સુધી કેાઈનું મંગલ—કલ્યાણ કર્યું નથી.
 મૂર્તિ માટે અનેકના માથાં રંગાયાં છે, અને
 અનેકના પ્રાણ ગયા છે એવી પ્રાણઘાતક મૂર્તિને
 ચત્તારી મંગલમાં સ્થાન નથી આપ્યું તે એક
 રીતે તો સાફ જ થયું કહેવાય.

મારા મત પ્રમાણે તો દ્વિગંબર મુનિ-
 ઓએ મૂર્તિને વંદના કરવી જ જોઈએ કારણકે
 મુનિ ગમે તેવા હોય, છતાં પણ તેઓ ભગવાન
 તો નથીજ. જ્યારે મૂર્તિએ ભગવાનની નકલ
 છે. જિનમૂર્તિ જિનસારિખી જ છે, માટે
 દ્વિગંબર મુનિએ દ્વિગંબર મૂર્તિને વંદના કરવીજ
 જોઈએ. અત્યાર સુધી જે જે મુનિઓએ મૂર્તિને
 વંદના ન કરી હોય, તેમને પ્રાયશ્ચિત આપી
 શુદ્ધ કરવા જોઈએ, અને હવેથી દરેક મુનિએ
 મૂર્તિને વંદના કરવીજ જોઈએ, એવો દ્વિગંબર
 સમાજે એક ઠરાવ પસાર કરવો જોઈએ,

નવકાર મંત્રમાં જેવી રીતે ‘નમો લોએ
 સંવ સાહુણુ’ પદ છે, તેવી જ રીતે નમોલોએ

સંવ (કૃત્રિમ, અકૃત્રિમ) મૂર્તિભ્યઃ એવું પણ
છડું પદ જરૂર હશેજ, પણ જ્યારે આ સૂત્રો
અમૂર્તિપૂજકોના હાથમાં આવ્યાં હશે, ત્યારે
તેઓએ-મૂર્તિના દ્રેષીઓએ-તે પદ કાઢી નાખ્યું
હશે, એમ મને લાગે છે, પછી સાચું ખોટું તો
કેવલીગમ્ય.

પ્રશ્ન-૧૧ મો- ફેણ સહિતની પાર્શ્વનાથ લગવાનની જે
મૂર્તિઓ છે, તે તેમની અરિહંત અવસ્થાની છે,
કે છદ્મસ્થ અવસ્થાની ? જો અરહંત અવસ્થાની
હોય, તો તેના ઉપર ફેણ શા માટે ? અરિહંતના
મસ્તક ઉપર ફેણ હોવી વ્યાજબી છે ? તથા
પાર્શ્વનાથ પ્રભુના પૂજન વખતે તે ફેણનું પણ
પૂજન થાય કે નહિ ? (જરૂર, શિવની સાથે
પોઠીયો પૂજાય છે તેમ ફેણ સહિતનાં પાર્શ્વનાથ
છદ્મસ્થ અવસ્થાનાજ હોઈ શકે. મારા મત
પ્રમાણે તો મૂર્તિ ઉપર ફેણની જરા પણ જરૂર
નથી. પણ ‘આગુસેં ચલી આતી હૈ’ એટલે
પછી હવે તેમાં સુધારો થવો મુશ્કેલ.

પ્ર -૧૨ મો- અમારા દિગંબર જૈન મૂર્તિપૂજક
ભાઈઓ ‘પદ્મપુરાણ’, ‘હરિવંશ-પુરાણ’ ‘ઉત્તર
પુરાણ’ વગેરે ગ્રંથોથી પોતાની મૂર્તિ પૂજા ઘણા
વખતની ગ્રાચીન છે, અને સિદ્ધ કરે છે. પરંતુ,
આ ગ્રંથોમાં અનેક જગાએ પરસ્પર વિરોધવાળી

હકીકતો આવે છે. ‘પદ્મ પુરાણ’ અંથમાં તેજ સીતાને જનકની પુત્રી કહેલ છે, ત્યારે ‘ઉત્તર પુરાણ’ અંથમાં તેજ સીતાને રાવણની પુત્રી કહી છે. આવી આવી અનેક પરસ્પર વિરોધી વાતો તે પુસ્તકોમાં આવે છે. આવા પરસ્પર વિરોધી અંથોના આધાર લઈને મૂર્તિ પૂજા પ્રાચીન છે, એમ કહે તે વાત કેવી રીતે સાચી માની શકાય ?

(આ બધા અંથો પ્રાયઃ આઠમી સદી પછી નાજ બનેલા છે, કે જે વખતે દિગંબર ભટ્ટારકોનું ખૂબજ જોર વ્યાપી ગયું હતું. જે મૂર્તિની સ્થાપના કરે, તોજ તેઓના બાદશાહી વૈભવો નભી શકે તેમ હતું તેથી તેઓએ મૂર્તિની સ્થાપના કરી અને સાથે સાથે પોતાના પેટ પોષણની પણ સ્થાપના કરી. આ બધાં પુરાણો ‘બાર હાથનું ચીલકું ને તેર હાથનું બી’ જેવાં પહેલા નંબરના ગરખાષ્ટકોથી ભરપૂર પડ્યાં છે. આ બધાં પુરાણોમાં એવાં એવાં ગરખાં છોટ્યાં છે કે ગદેડાને પણ તાવ આવે તેમજ કામવિકારની પણ એવી એવી વાતો ભરી છે કે કોઈ તટસ્થ વાચક તે પુરાણોને દિગંબર કેકશાસ્ત્રજ કહે. બાબુ સૂરજભાનુ વકીલ કે જેઓ દિગંબર મૂર્તિપૂજકજ છે, તેઓએ આ અંથોની બહુજ

ટુંકમાં, પણ સરસ રીતે સમાલોચના કરી છે. આ બધા પુરાણોની જો સમાલોચના કરવા બેસીએ, તો એક હજાર પાનાનું દળદાર પુસ્તક તૈયાર થઈ જાય. ટુંકમાં કહેવાનું કે—આ બધાં પુરાણો એક જબરજસ્ત ધર્તિંગજ છે. અને મહાવીર અને ગોતમનું નામ લઈને દુનિયાને ઠગે છે. માટે આવા પુસ્તકોના આધારે જે કોઈ મૂર્તિપૂજનનું મંડન કરતા હોય, તે લોકો એક મોટી ભૂલ કરે છે આ પુરાણો ધાર્મિક શાસ્ત્રો નહિ, પણ કામ-શાસ્ત્રોજ છે.

આગળ ચાલીને પ્રશ્ન કર્તા પૂછે છે કે—

જે ગ્રંથો પોતાના ચારિત્ર નાયકોના વિષયમાં પણ મત ભેદ રાખે છે, તે ગ્રંથ મૂર્તિ પૂજ જેવા બાહ્ય વિષય પર પ્રમાણિક મત આપે એમ કેમ કહી શકાય ? તમે ‘પદ્મપુરાણ’ને પ્રમાણ માનો છો કે ‘ઉત્તર પુરાણ’ ને ? કે પછી બન્નેને ?

(બન્ને ધર્તિંગ. છે લીંબડો અને કારેલું, તેમાં કેનાં વખાણ કરવાં ? તેજ મુજબ આ બન્ને ગ્રંથો ગખમાં મારવામાં, કામશાસ્ત્રની વાતો કરવામાં, અને ઝઘડાઓમાં એક એકથી ચડે તેવા છે. મારે મનથી તો આ બન્ને ગ્રંથ તદ્દન નકામાજ છે.

પ્રશ્ન-૧૩ મો-અકૃત્રિમ ચૈત્યાલયોમાં કયા કયા તિર્થંકરોની પ્રતિમાઓ છે ? આ ચૈત્યોમાં રહેલી પ્રતિમાઓની પૂજા કેટલા દ્રવ્યોથી કોણ કરે છે ? તે મૂર્તિઓને ચિન્હ છે કે નહિ ? નથી તો શા માટે ? છે, તો કઈ પ્રતિમાને કયું ચિન્હ છે ? (જુઓ, ચંપાલાલજી ? આ બધા તમારા પ્રશ્નો એવા છે કે જેનો જવાબ ત્યાં જઈને જોઈ આવ્યા સિવાય કોઈ દઈ શકે નહિ. તમે આ પ્રશ્ન પૂછીને દિગંબર મૂર્તિ પૂજા ખોટી છે અને પાછળથી ઉપજાવી કાઢેલી છે એમજ કહેવા માગો છો, એમ લાગે છે. તિર્થંકરો અનંત થયા, ત્યારે મંદિરો અને મૂર્તિઓ સંખ્યાતી કે અસંખ્યાતી છે, એટલે તે મંદિરોમાં અમુક તિર્થંકરોનીજ મૂર્તિઓ હોય, અને બાકીના અનંત તિર્થંકરોની મૂર્તિઓ ન હોય તેથી મૂર્તિપૂજા ખોટી છે, એમ તમારું કહેવું હોય, તો તે ખરાબર છે. કારણકે જો મૂર્તિ પ્રભુ આજ્ઞાનુસારજ હોય, તો પછી અમુકજ તિર્થંકરોની મૂર્તિઓ શા માટે હોય ? બધાની કેમ ન હોય ? તેમજ આટલી બધી-અસંખ્યાતી મૂર્તિઓની પૂજા પણ રોજ ઉઠીને કોણ કરતું હશે ? તે તમારી ધારણા પણ સાચી છે. કારણકે રોજ ઉઠીને આવું નવરૂં કોઈ હોયજ નહિ. અને મૂર્તિ

અપૂજ્ય પડી રહે, તો મહા પાપ લાગે; તેથી
પણ મૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજા ઉડી જાય છે.

પ્રશ્ન-૧૪ મો-અકૃત્રિમ ચૈત્યાલયોમાં જે મૂર્તિઓ છે,
તે તિર્થંકરોની છે કે બીજા કોઈની ? તથા તે
પ્રતિષ્ઠિત છે કે અપ્રતિષ્ઠિત ?

(પ્રતિષ્ઠા કરેલ મૂર્તિ હોય, તેજ વંદનીય
હોય છે, એટલે આ બધી મૂર્તિઓ પ્રતિષ્ઠિત
જ છે, એમ માફ માનવું છે. છતાં પણ કોઈ
અપ્રતિષ્ઠિત તેમાં આવી ગઈ હોય, તો તેની મને
ખબર નથી.

તિર્થંકરોની મૂર્તિઓ સાથે ક્ષેત્રપાળ
વગેરેની પણ મૂર્તિઓ હશેજ, તેમાં કાંઈ નવાઈ
જેવું નથી. પણ આ ઉપરથી તમે કહેવા શું
માગો છો ? તે તો જરા કહો, તો ખબર તો પડે.

પ્રશ્ન-૧૫ મો-મૂર્તિપૂજા કરવાવાળા સમકિતી છે કે
મિથ્યાત્વી ?

(અમૂર્તિપૂજકની દૃષ્ટિએ મૂર્તિ પૂજવાવાળા
મિથ્યાત્વીજ છે.

પ્રશ્ન-૧૬ મો-દેવલોકમાં મિથ્યાત્વી દેવોના વિમાનોની
મૂર્તિઓનું પૂજન કોણ કરે છે ? (મિથ્યાત્વી
દેવો પોતે અગર તેમના મિથ્યાત્વી નોકરો.

પ્રશ્ન-૧૭ મો-અકૃત્રિમ ચૈત્યાલયોમાં રહેલી મૂર્તિઓનું પૂજન રોજ રોજ થાય છે કે કોઇ કોઇ વાર ? (તે તો હું કેમ કહી શકું ? પણ કુરસદ ઉપર આધાર રહે છે. જેમ અહીં આપણા દેશમાં અનેક દિગંબર મૂર્તિઓ અપૂજ્ય પડી રહે છે, (કારણકે દિગંબરી થોડા અને મૂર્તિઓ વધારે અગર તો દિગંબરોને તેટલી કુરસદ ઓછી) તેમ ત્યાં પણ તેમજ થતું હોય, તો બનવા ભોગ છે જેમ અહીં હજારો મૂર્તિઓ અપૂજ્ય પડી રહેતી હોવા છતાં, રોજ રોજ નવી નવી મૂર્તિઓ મંદિરમાં પધરાવવામાં આવે છે, તેમ ત્યાં પણ નવી નવી મૂર્તિઓ નહિ થતી હોય તેની શું ખાત્રી ? તેથી ત્યાં પણ અનેક મૂર્તિઓ અપૂજ્ય પડી રહેતી હોય તો બનવા ભોગ છે.

પ્રશ્ન-૧૮ મો-તીર્થંકરો જ્યારે ગૃહસ્થ અવસ્થામાં હતા, ત્યારે મૂર્તિપૂજન કરતા હતા કે નહિ ? નહોતા કરતા, તો કારણ શું ? કરતા હતા, તો તેનું પ્રમાણ આપો.

(આ તમારો પ્રશ્ન એવો છે કે-મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જઈને પૂછી આવીએ, તોજ તેનો જવાબ ખાત્રીપૂર્વક દઈ શકાય. ખાત્રી અનુમાનથી એમ કહી શકાય કે-તેઓ પ્રતિમાં પૂજન નહિજ કરતા હોય, કારણકે મૂર્તિ જડ છે, ત્યારે પ્રભુ ચેતન

હતા એટલે તીર્થ'કર જેવા નિર્મલ આત્મા આવું
પત્થરપૂજન કદાપિ પણ નહિજ કરતા હોય.

પ્રશ્ન-૧૯ મો-મુનિઓએ પ્રતિમા પૂજન કરવું જોઈએ કે
નહિ ?

(તે તેમની ખુશી. હું અને તમે જ્યારે
મુનિ થઈએ, ત્યારે આ બાબત સાથે રહી વિચાર
કરી જોશું. બાકી પારકી પંચાતમાં ઉતરવાનું
આપણું કામ નથી. બાકી તો મને એમ લાગે
છે કે-જડ એવી મૂર્તિને પાસે મહાપુણ્યનો ધણી
એવો પંચેન્દ્રિય મનુષ્ય ઉઠ બેસની વંદના કરે,
તે મને તો કોઈ રીઘ ઠીક લાગતું નથી.

પ્રશ્ન-૨૦ મો-પ્રતિમા પૂજવાનો અધિકાર કોને કોને છે
અને કોને નથી ?

(મારા ધારવા પ્રમાણે તો બધાને તે અધિકાર
હોવો જોઈએ. પણ આજકાલ હલકી ઠોમ
વગેરેને તે અધિકાર આપવામાં આવતો નથી,
કારણ કે દિગંબર મૂર્તિ પૂજકો એમ માને છે કે
હલકી જાતિના લોકો ભગવાનને અડે તો ભગવાન
અલડાઈ જાય. એક હીસાએ આ પણ ઠીક છે.
અનેક લોકો પત્થરની સાથે માથાં પછાડતાં
અટકી ગયાં છે, તો તેમાં પણ કાંઈ ખોટું નથી.

પ્રશ્ન-૨૧ મો-પાંચે પાષા કરવાંવાળા મૂર્તિ પૂજ કરી
શકે કે નહિ ?

(જો મૂર્તિ પૂજવાથી ધર્મ થતો હોય કે પુણ્ય થતું હોય તો પાંચે પાપ કરવાવાળા મૂર્તિ પૂજ કરે તેમાં કાંઈ વાંધો નથી. પણ પ્રતિમા પૂજવાથી ધર્મ કે પુણ્ય તો થતું નથી, તો પછી તે ન પૂજે તેમાંજ માલ છે.

પ્રશ્ન-૨૨ મો-સાતે વ્યસનના સેવન કરવાવાળા મૂર્તિ પૂજ કરી શકે કે નહિ ?

(તેનો જવાબ પણ ઉપર મુજબજ છે.

પ્રશ્ન-૨૩ મો-શ્રીપાળ રાજાને કોઠ થએલ હતો તે કોઠ તેની સ્ત્રી મેના મુંઢરીએ તીર્થંકરની મૂર્તિના ગંધોદકથી મટાડ્યો, એમ દિગંબર મૂર્તિ પૂજકોના અંધેમાં લખ્યું છે. તો શું આ વાત સાચી છે ? જો તે વાત સાચી હોય, તો આજે અનેક લોકો કોઠના રોગથી હોરાન થાય છે, તેમનો રોગ આ મૂર્તિપૂજક ભાઈઓ ગંધોદકથી કેમ મટાડતા નથી ?

(શ્રીપાળ રાજાની વાતજ તદ્દન હુમ્મગ છે. એમ જો એક પત્થરની મૂર્તિ રોગ મટાડી શકતી હોય, તો પછી કર્મનો સિદ્ધાંતજ આખો ઉડી જશે. પછી તો માણસો ‘પાપપૂજ’ જ બની જવાનાં. કારણ કે, તેઓ એમ જાણતા થઈ ગયા છે કે-આપણે ગમે તેટલાં આકરાં પાપ કરીએ,

તો પણ આપણને કોઈ પૂછનારજ નથી—પાપનો ઉદય આવવાનોજ નથી—અને કદાચ ઉદય આવશે તો પણ આપણી રક્ષા કરવા મૂર્તિ તૈયાર બેઠી છે. માટે અત્યારે તો ખાઈ-પીને ખૂબ મજા કરી લીઓ. પણ એમ ન હોઈ શકે. અને એમ જો મૂર્તિ કોઈના રોગ મટાડતી હોય, તો પછી મૂર્તિ ‘વીતરાગી.’ નહિ પણ રાગી-સરાગી થઈ. આજે મૂર્તિ રાગી થઈ, તો કાલે તે દ્વેષી પણ થશે, અને ત્યારે અનેકનાં માથાં ફેાડશે. આ હિસાબે મૂર્તિ વીતરાગી નહિ પણ સરાગી-સદ્વેષી થઈ, જ્યારે મૂર્તિ પૂજક લાઈઓ તેને ‘વીતરાગી’ કહે છે, તે વાત ક્યાં રહી ?

અનેક દિગંબર મૂર્તિઓના અનેક રાજા-ખાદશાહોએ લાંગીને કટકે કટકા અને ભુક્ષા કરી નાખ્યા, અનેક દિગંબર મૂર્તિઓ અને મંદીરો (તેઓનાજ કહેવા પ્રમાણે) શ્વેતાંબર લઈ ગયા, અને અનેક દિગંબર મૂર્તિઓ માટે અત્યારે પણ ઝઘડા ચાલ્યા કરે છે: આટલું આટલું તે મૂર્તિઓ ઉપર વીત્યું, છતાં જે મૂર્તિ કાંઈ પણ ન કરી શકી, મૂર્તિ શું કપાળ શ્રીપાળ રાજાનો કોઠ મટાડવાની હતી ? જો મૂર્તિમાં કાંઈ પણ દૈવત કે ચમત્કાર હોય (પથરમાં કાંઈ ચમત્કાર હોય, તે બની શકેજ નહિ) તો અત્યારે પણ દિગંબરો

ઉપર અનેક આફતો તોળાઈ રહી છે, તે આફતો-
માંથી આ મૂર્તિઓ કેમ તેમના લકતોને બચાવતી
નથી ? શું મૂર્તિ લેવામાંજ (લાડુ વગેરે ભોગ
અને સારાં મકાન) સમજે છે, કે પછી દેવામાં
(તેમના લકતોને બચાવવામાં) પણ સમજે છે ?
મને તો લાગે છે કે—લેવામાં લક્ષ્મણ અને દેવામાં
અક્ષયની કહેવતને મૂર્તિ ખરાબર ખરી પાડે છે.
લેતી વખતે તો મને આ જોઈએ ને તે જોઈએ
(જે કે મૂર્તિ બોલતી નથી, છતાં તેના લકતો
તેને જે જોઈએ તે આપે છે) અને જ્યારે ખર્ચ
કામ પડે, ત્યારે તો કોણ જાણે કયા ગિરનારની
ગુફામાં સંતાઈ જાય છે ?

આ શ્રીપાળ રાજની કથા બાબતમાં શ્રી
વાડીલાલ મોતીલાલ શાહે પોતાના જૈન હિતેચ્છુ
પેપરમાં ખૂબ લખ્યું છે. અને તેનું હિંદી ભાષા-
તર કરી દિગંબર મૂર્તિપૂજક લાઈએજ છપા-
વ્યું છે. તેમાં આ કથા કેટલી હમખગ, નાખી
દેવા જેવી અને એક બાળક પણ ન માની શકે,
તેવા ગરખાંથી ભરી છે, તે વાત વા. મો. શાહે
બહુજ સરસ રીતે બતાવી આપ્યું છે.

મૂર્તિ પૂજકો મૂર્તિના ફંદામાંથી કદી પણ
છુટવાજ ન પામે, તે માટે સ્વાર્થી અને એશ
આરામી ભટ્ટારકાએ આવી કથાઓ કલ્પિત ઉભી

કરીને વહેતી મૂકી દીધી છે. જેનામાં જરા પણ અઝલ હોય, તેઓ તો આવી વાતોને જરા પણ માને નહિ. ફક્ત જેને જરા પણ મહેનત-તપ-જપ-કર્યા વગર મૂર્તિ પૂજથીજ મોક્ષ લેવાની અભિલાષા છે, તેઓજ આવી વાતોને માને. પણ જે એમજ જરા પણ કબ્ત કર્યા વગર માત્ર મૂર્તિ પૂજથીજ મોક્ષ મળતો હોય તો તીર્થંકરો, ચક્રીઓ અને સાધુઓ મહા કબ્તકારી એવી દીક્ષા લેતજ નહિ. પણ મૂર્તિ પૂજ કરીને સુખે-સમાધીએ મોક્ષ જાત, પણ એમ હોઈ શકેજ નહિ. મૂર્તિ પૂજથી મોક્ષ મળેજ નહિ. મહેનત કરી કર્મ ઉડાડે, ત્યારેજ મોક્ષ મળે.

પ્રશ્ન-૨૪ મો-મૂર્તિમાં કેટલા અતિશય હોવા જોઈએ ?
તેનાં નામ કહો ?

(જેમ તીર્થંકર પ્રભુને ચોત્રીશ અતિશયો હોય છે, તેમ મૂર્તિમાં પણ તેટલાજ હોવા જોઈએ. પણ તે મૂર્તિમાં નાખવા ક્યાંથી ? અને કેવી રીતે ? મૂર્તિમાં ૩૪ નહિ તો કાંઈ નહિ, એકાદ પણ હોત તો જરૂર મૂર્તિ કાંઈક ચમત્કાર કરી શકત. પણ ‘વો દિન કહાં કે મીંચા કે પાંચમે જુત્તી,’ તેમ એવો દિવસ ક્યારે હોય, કે મૂર્તિમાં કાંઈ પણ ચમત્કાર હોય. અને જે મૂર્તિમાં શ્રીપાળ રાજનો કોઈ મટાડવા જેટલોજ

ફક્ત ચમત્કાર હોત, તો જરૂર પ્રાયઃ આખી
દુનિયા મૂર્તિપૂજક થઈ જાત.

પ્રશ્ન-૨૫ મો-આજ કાલ અતિશયવાળી મૂર્તિઓ
કેટલી છે અને તેના ચમત્કાર કેવા છે ?

(જો મૂર્તિમાં ચમત્કાર હોત, તો તો જોતું
હતું શું ? તો પછી કોની તાકાત હતી કે, કેસરી-
આજીમાં દિગંબર મૂર્તિની સામેજ દિગંબરોનાં
ખૂન થાત ? તેમજ કોની તાકાત હતી કે દિગં-
બરોનું જરા પણ નામ લઈ શકે ? આ
તો દિગંબર મૂર્તિમાં ચમત્કાર નથી, ત્યારેજ
દિગંબર મૂર્તિઓની રખડતી દશા થાય છે.
બાકી જો મૂર્તિમાં જરા પણ ચમત્કાર હોત, તો
આ મૂર્તિપૂજકો પહેલેજ ઝપાટે અમારા જેવા
અમૂર્તિ પૂજકોને ફાંસીને માંચડે ચડાવી દેત,
કે ઘાણીમાં ઘાલીને તેલ કાઢત પણ શું કરે.
મૂર્તિપૂજકો કે મૂર્તિમાં કોઈ પણ જાતનો
ચમત્કાર નહિ હોવાથી તેઓ વાણીથીજ અમને
હેરાન કરે છે. તેથી વધુ આગળ તેઓ વધી
શકતા નથી.

પ્રશ્ન-૨૬ મો-દીવાલીએ નિર્વાણ લાડુ કેમ ચડાવો છો ?
શું વીર પ્રભુ કહી ગયા છે ? (જ્યાં મૂર્તિને
માનવાનીજ પ્રભુ ના પાડી ગયા છે-અજીવને

જીવ માને તે મિથ્યાત્વ-ત્યાં લાડુ ચડાવવાનું તો કહેજ ક્યાંથી ? સાચી હકીકત તો એ છે કે-આ મૂર્તિ પૂજકો લગવાનને પણ પોતાના જેવાજ ભોગી અને રાગી માને છે. તેથી દીવાલીને દિવસે પોતે લાડુ ખાધા હોય, તો પોતાના લગવાન પણ લાડુ ખાય તો ઠીક, એમ ધારી લગવાનને લાડુ ચડાવે છે. પણ તેમના પૂરા કમનશીબે લગવાનને બદલે તેમનો પોઠીયો-પૂજારી જ તે લાડુ ઉડાવી જાય છે. પોતે જાણે છે કે લગવાન લાડુ ખાતા નથી લાડુ ખાવાની જરૂર પણ નથી. છતાં તેમને લાડુ ચડાવવા આથી વધારે મિથ્યાત્વ બીજું કયું હોઈ શકે ? મૂર્તિ પૂજા અનાવશ્યક છે, તેની આથી વધારે બીજી સાબિતી કઈ હોઈ શકે ? જ્યાં જુઓ ત્યાં બધું ખોટું. લગવાન પણ નકલી, લગવાનનો જન્મ પણ નકલી, ઈંદ્ર-ઈંદ્રાણી પણ નકલી, શત્રુજય-સમ્મેત શિખરનો પટ ચીત્રે તે પણ નકલી, લાડુ પણ નકલી: આમ જ્યાં જુઓ ત્યાં બધું જ નકલી. અસલીનું તો ક્યાંય નામજ મળે નહિ.

પ્રશ્ન-૨૭ મો-કોઈ કામની આશાએ પૂજા કરવી, તે કઈ જાતની મૂઢતા કહેવાય ?

(પહેલા નંબરની, પણ આ એક મૂઢતાએ ક્યાં પતે તેમ છે ? મૂર્તિને માનતાં પૂજતાં બધી જાતની મૂઢતા આવી જાય છે.

જે પચીશ પ્રકારના મિથ્યાત્વ સેવવાની પ્રભુએ દરેકને ના પાડી છે, તેમાંના પ્રાયઃ ઘણાં ખરાં મિથ્યાત્વ મૂર્તિપૂજક ભાઈઓ સેવે છે. મૂર્તિ અજીવ હોવા છતાં તેને જીવ માને છે, હિંસામાં અધર્મ હોવા છતાં તેને ધર્મ માને છે, જિનમાર્ગમાં મૂર્તિ નહિ હોવા છતાં મૂર્તિ માને છે, આઠ કર્મથી મૂર્તિ નથી મૂકાણી, છતાં તેને મૂકાણી માને છે, લૌકિક મિથ્યાત્વ, લોકોત્તર મિથ્યાત્વ માનતા માનવી આ બધાં મિથ્યાત્વ તેઓ ખરાખર સારી રીતે સેવે છે. આ બધાં મિથ્યાત્વ દેખીતી રીતે તેઓ જોઈ શકે છે. છતાં પણ તેનાથી તેઓ છુટી શકતા નથી. મૂર્તિથી આથી વધારે અધઃપાત બીજો કયો હોઈ શકે ?

પ્રશ્ન-૨૮ મો-જંગલ, ખેતર, બગીચા આદિ અનેક સ્થાનોમાં દટાઈ ગયેલી મૂર્તિઓ શું સ્વપ્નમાં આવીને પોતાને બહાર કાઢવાનું કહી શકે ખરી ? (નહિ, બીલકુલ નહિ, તદ્દન ખોટી વાત છે. મૂર્તિમાં તાકાતજ શું છે કે, તે કોઈને પણ સ્વપ્નમાં આવી શકે ? અને જો સ્વપ્નમાં આવવાની મૂર્તિમાં તાકાત હોય તો પછી પોતાની મેળે બહાર નીકળવાની તેનામાં તાકાત હોવીજ જોઈએ. જો સ્વપ્નમાં આવવાની મૂર્તિમાં તાકાત હોય, તો તે મૂર્તિના કટકા કરનારને

તે મૂર્તિ કેમ કાંઈ કરી શકતી નથી ? તે વખતે મૂર્તિની તાકાત ક્યાં ગુમ થઈ જાય છે ? સ્વપ્નમાં આવીને મૂર્તિ એમ કહી જાય છે કે હું ફલાણે ઠેકાણે દટાઈ ગઈ છું, માટે મને કાઢો, તો તે મૂર્તિ પોતાની રાત દિવસ સેવા કરનાર ભકતને એમ કેમ નથી કહી જતી કે-ફલાણે ઠેકાણે લાખો સોનામહોરોના ચરૂઓ પડ્યા છે, તે કાઢી લીઓ. અને તે પૈસાથી મૂર્તિ પૂજક ધર્મ સારીએ દુનિયામાં ફેલાવો ! આટલું કહેવામાં મૂર્તિને કયો વાંધો આવે તેમ હતો ? પણ ક્યાંથી કહે ? મૂર્તિ-એક જડ પથ્થર તેમાં આવું કાંઈ કહેવાની તાકાત હોયજ ક્યાંથી ? આ બધી વાતો મૂર્તિ પૂજકોએજ મૂર્તિના ફેલાવાની ખાતરજ ઉભી કરી છે. તેને અજ્ઞાની લોકોજ સાચી માને છે. પાનસરની મૂર્તિની વાત અને હજી બે વરસ પહેલાં માટુંગા (મુંબઈ) માં બનેલો કીસ્સો-દેવલોકથી વિમાન મારફત આવેલી મૂર્તિ -દરેક જાઈ જાણ્યતા હશે. આવી વાતો થોડો વખત થોડાને જરૂર મૂર્ખ બનાવી શકે છે, પણ આખરમાં તેની પોલ પકડાઈજ જાય છે. અગાઉથી અમુક જગાએ મૂર્તિ દાટી રાખવી અને પછી કહેવું કે મને સ્વપ્ન આંચું. આવી વાતો આજના જમાનામાં તો હવે ચાલી શકે તેમ નથીજ.

પ્રશ્ન-૨૬ મો-મૂર્તિપૂજન કરવું તે લોક વ્યવહારની રૂઢિ માત્રજ છે કે ધર્મ ? જો ધર્મ હોય, તો દશ પ્રકારમાંથી કયા પ્રકારનો ધર્મ છે ?

(મૂર્તિ પૂજા એ એક પ્રકારની ફક્ત રૂઢિજ થઈ પડી છે, કે જે રૂઢિમાંથી હવે છૂટવું પ્રાયઃ અશક્યજ થઈ પડ્યું છે. દશ પ્રકારના યતિ ધર્મમાં તો મૂર્તિ પૂજાનો સમાવેશ હોઈ શકેજ નહિ. બાકી હા, અઢાર પ્રકારના પાપ સ્થાનકમાં તેનો જરૂર સમાવેશ થઈ જાય છે. દશ પ્રકારનો ધર્મ અને મૂર્તિ પૂજા એ બે વચ્ચે જમીન આસમાન જેટલો ફેર છે. દશ પ્રકારનો યતિ ધર્મ શ્રોક્ષ પહોંચાડે છે, ત્યારે પાપ અને હિંસાથી

ભરેલી મૂર્તિપૂજા નરક નિગોદમાં લઈ જાય છે. દશ પ્રકારનો ધર્મ અને મૂર્તિપૂજા તેની સરખામણીજ ન હોઈ શકે. એક ઉત્તરમાં અને બીજી દક્ષિણમાં. પુણ્ય અને પાપની સરખામણી ન હોઈ શકે, તેમ ધર્મ અને મૂર્તિપૂજાની સરખામણીજ ન થઈ શકે.

પ્રશ્ન-૩૦ મો-પંચામૃત અભિષેક શા માટે કરવામાં આવે છે ? તેનું ફળ શું ?

[ઉપર કહ્યું તેજ, બીજું શું ? હું તો માનું છું કે ભગવાન્ (મૂર્તિ) ગરમ થઈ ગયા હશે,

તેથી તેમને ઠંડા કરવા માટેજ પંચામૃતનો અલિષેક કરવામાં આવતો હશે. તે સિવાય તો અલિષેક કરવાનું બીજું કોઈ કારણ હોય તેમ લાગતું નથી.

પ્રશ્ન-૩૧ મો-પંચ કલ્યાણક પ્રતિષ્ઠાની ક્રિયાઓ કઈ કઈ છે ? તેમાં સત્ય કેટલી અને અસત્ય કેટલી, તે નામ સહિત બતાવો.

(બધીજ અસત્ય, પછી તેમાં નામ દેવાની જરૂર નથી.

પ્રશ્ન-૩૨ મો-ખારા કુવાના ખારા પાણીને ક્ષીરસાગરના પાણીની કલ્પના કરીને ચડાવવું, તે પુણ્ય છે કે પાપ ?

(પાપજ, તેમાં વળી પૂછવાનું શું ? પાપ તો ખરૂં, પણ તેની સાથે મિથ્યાત્વ પણ ખરૂં. પાણી ખરૂં છે, છતાં તેને ક્ષીરસાગરનું પાણી કહેવું, તે તો ઝેરને અમૃત કહેવા બરાબર છે. ઝેરને અમૃત કોઈ કહે, તો તેને કોઈ માને નહિ, તેમ ખારા કુવાના પાણીને ક્ષીરસાગરનું પાણી કહેનારને તેના ભક્તો સિવાય બીજું કોઈ તો માનેજ નહિ.

પ્રશ્ન-૩૩ મો-ટોપરાની એક કટકીમાં જુદી જુદી ભતના મિષ્ટાન્નની કલ્પના કરીને તે ટોપરાની કટકી

ચડાવવામાં ખોટું જોલવાનું પાપ લાગે, કે પૂજનું પુણ્ય ?

(ખોટું જોલ્યાનું પાપજ લાગે અને તે ઉપરાંત વળી મિથ્યાત્વ.

પ્રશ્ન-૩૪ મો-સત્ય જોલવું તે ખોટું કે મૂર્તિમાં લગવાનની પૂજા કરવી, તે ખોટું ? તમારી મૂર્તિપૂજામાં પૂજારીને સત્યનો પાઠ પઢાવવામાં આવે છે કે અસત્યનો ?

(અસત્યનો. પણ તેમાં પૂજારીનો કાંઈ વાક નથી. તે તો ચિઠ્ઠીનો ચાકર; જ્યાં મૂર્તિજ નકલ-ખોટી છે, ત્યાં બધું નકલ ખોટું જ હોય, તેમાં નવાઈ જેવું શું છે ?

પ્રશ્ન-૩૫ મો-જો પૂજારીને સત્યનો પાઠ પઢાવાતો હોય, તો કુવાના પાણીમાં ક્ષીરસાગરના જલની કલ્પના, અને ટોપરામાં ઘેવરની કલ્પના કરી ચડાવવું : આ સત્ય વ્યવહાર છે કે અસત્ય ?

(અસત્ય. પણ તેમાં પૂજારી કે લકતોનો વાંક નથી. આ બધી લટારકોનીજ લીલા છે. તેઓને ઘેબર વગેરે મિષ્ટાન્ન લાવતું, તેથી તેઓ તેમના અંથોમાં લખી ગયા કે લગવાનને ઉંચામાં ઉંચું ઘેવર વગેરે મિષ્ટાન્ન ચડાવવું. હવે પૂજા તો રોજ કરવાની, અગર તો દિવસમાં ત્રણ વખત કરવાની. હવે રોજ ઉઠીને ઘેવર કાઢવો

પણ ક્યાંથી ? એક શેર ઘેવરના આઠ આના
 બેસે. પાછો સવારનો ચડાવેલો ઘેવર સાંજની
 પૂજામાં કામ ન આવે. એટલે ત્રણ વખત પૂજા
 કરનારને રોજનો દોઢ રૂપીઆ બેસે. તે કોઈને
 પોસાય નહિ, તેથી પાઈના ટોપરામાં લગવાનને
 ફાસલાવી લેવાનો રસ્તો કાઢ્યો. ટોપરાંને ઘેવર
 કહેવાનું પાપ લાગ્યું, લગવાન તો ઘેવર ખાઈને
 રાજી થયાને ? વળી દોઢ રૂપીયાની બદલીમાં
 એક પાઈથી પત્યું ! આટલો લાલ શું થોડો છે ?
 એક ફક્ત નહિ જેટલું ખોટું બોલવાથી આટલો
 લાલ થતો હોય, તો તેમાં ભકતોને શું વાંધો ?
 ખોટું બોલવાનું અને ખોટું ચાલવાનું તો મૂર્તિ
 છે, ત્યાં છેજ, માટે આટલું ખોટું બોલવામાં
 કાંઈ નહિ.

પ્રશ્ન-૩૬ મો-પૂજા કરવામાં ભાવ નિક્ષેપની જરૂરત છે
 કે નહિ ? જો ભાવ નિક્ષેપની જરૂર હોય,
 તો તેવો ભાવ નિક્ષેપ સહિતની રોજ થતી
 એકાદ બે પૂજા બતાવશો ખરા ?

(આજના જમાનામાં જ્યાં દ્રવ્યપૂજા પણ
 પૂરેપૂરી થતી નથી, ત્યાં ભાવપૂજાની ક્યાં કરો
 છો ? આજના જમાનામાં કુરસદજ કોને હોય
 છે ? આ તો લગવાનને મનાવવા ગયા વગર
 છુટકો નહિ, તેથી મંદિર ગમ્મા, મૂળ નાયકને

પગે લાગ્યા કે ન લાગ્યા અને આ લાગ્યા. કદાચ કોઈને પા અરધી કલાકની કુરસદ હોય તો ભટ્ટારકોએ બનાવેલી અટપટી પૂજની વિધિજ આવડે નહિ. દ્રવ્યપૂજનનું જ જ્યાં ઠેકાણું નથી, ત્યાં ભાવપૂજનનું તો નામજ લેવા જેવું નથી.

પ્રશ્ન-૩૭ મો-શું આપને ત્યાં પૂજા કરતી વખતે શાસન દેવતાઓને બોલાવાનું તથા સ્થાપના આદિ થાય છે ખરું ?

(હા. થાય છે. શાસન દેવોને બોલાવીએ છીએ, તેમની સ્થાપના થાય છે, અને કામ પુરું થઈ ગયે તેમને વિસર્જન પણ કરવામાં આવે છે.

પ્રશ્ન-૩૮ મો-વિસર્જન કરતી વખતે ‘લબ્ધ ભાગા યથા કમમ્’ જે તમે બોલો છો, તેનો અર્થ શું છે ?

(તેનો અર્થ એ છે કે-હું દેવો ! અમારા કામ માટે તમે આવ્યા, અમે તમોને નિવેદન વગેરે આપ્યું, અમારું કામ પુરું થયું, તમે તમારો ભાગ લઈ લીધો હવે તમે જેમ આવ્યા તેમ યથા ક્રમે quick march કરો-એટલે કે અહીંથી ઉપડો, અને મૂર્તિપૂજકોના કંહેવા પ્રમાણે તે દેવો ત્યાંથી રવાના થઈ ગયા. વાંચક ! આ બધું બચ્ચાંના ખેલ જેવું નથી લાગતું ? દેવો આવ્યા, બેઠા, તેમને નિવેદન ધરાવ્યું, તેમણે

તે ગ્રહણ કર્યું અને પછી ચાલ્યા ગયા. આ બધું શું હમ્મજ નથી ? કેણુ આવ્યું અને કેણુ ગયું. મનમાં પરણ્યા અને મનમાં રાંડ્યા. ભટ્ટારકોએ એવા અવળા પાટા બંધાવી દીધા છે કે કોઈને ચું કે ચાં કરવાની શક્તિ રહી નથી. કોઈ સુરજલાનુ વકીલ કે જુગલકિશોર મુખ્તાર જેવા જરા તરા બોલે, તો તેની પીપુડીનો અવાજ કેણુ સાંભળે તેમ છે ? એક બચ્ચું પણ ન માની શકે તેવી વાતો આ મૂર્તિપૂજકોમાં ચાલ્યા કરે છે.

પ્રશ્ન-૩૯ મો-આપને ત્યાં મૂર્તિની આગળ રોજ રોજ કેટલી પૂજાઓ થાય છે ? તે દરેક પૂજનું કળ અલગ અલગ છે કે એક સરખું ?

(પૂજનું કળ જઘન્ય બારમું દેવલોક મધ્યમ તીર્થ કર નામ-ગોત્ર, અને ઉત્કૃષ્ટ તે જ ભવે મોક્ષ, એમ પૂજનું કળ માનવામાં આવે છે. પણ તે બધું મિથ્યા છે. જેટલા જીવોનો નાશ થયો, તેટલું વધારે ભારી થવાનું, તે સિવાય મૂર્તિપૂજનું બીજું કંઈ કળ છે જ નહિ. જે દિવસે મોટી પૂજા હોય, તે દિવસે આખી રાત કીટસન લાઈટ અને બિજળીની ખત્તીઓ કુલ બહારમાં બળતી હોય, તેને લઈને લાખો-જીવો

પતંગીયાં વગેરે ઢગલો થઈને પડે છે, લગવા-
નના દરબારમાં પૂજા જોવા આવતાં આવી દશા
તે જીવેની થાય, તેનું કૃષ્ણ શું મૂર્તિપૂજકોને
નથી મળવાનું, એમ કોઈ સમજે છે ? જો મૂર્તિ
અને તેની પૂજા સાચી હોત—વીતરાગ આશાનુસાર
હોત, તો તે જીવો મરતજ નહિ. પૂજામાં જેવો
રસ, તેવું કૃષ્ણ. વધારે રસ હોય, તો વધારે
માઠાં કર્મ ખાંધે અને ઓછો રસ હોય, તો
ઓછાં માઠાં કર્મ ખાંધે.

પ્રશ્ન-૪૦ મો—મૂર્તિપૂજામાં આપને ત્યાં જ્યારે બધી
કલ્પિત વાતોથીજ કામ લેવાય છે, ત્યારે રેવતી
રાણી કલ્પિત મહાવીરના કલ્પિત સમોવસરણમાં
કેમ નહિ ગયાં ? અને ત્યાં જઈ પરીક્ષાર્થી
ક્ષુલ્લુકને નમસ્કાર કેમ ન કર્યો ? તે સમોવસરણમાં
તમારા ધર્મની વિરૂદ્ધ કઈ વાત હતી.

(રેવતીરાણી સમજિતી હતાં, તેથી તેઓ
મૂર્તિને માનતાં ન હતાં, અને તેટલા માટેજ
કલ્પિત સમોવસરણમાં ન ગયાં. જો રેવતીરાણી
મૂર્તિપૂજક હોત, તો જરૂર ત્યાં જાતજ. કારણ કે
મૂર્તિની પૂજાની માફક ત્યાં પણ બધું કલ્પિતજ
હતું.

પ્રશ્ન-૪૧ મો-રેવતીરાણી મૂર્તિપૂજા કરતાં હતાં કે નહિ ? જો મૂર્તિપૂજા કરતાં હતાં, તો કલ્પિત મૂર્તિ અને કલ્પિત સમોવસરણમાં તેમણે શું ભેદ જોયો, કે જેથી તેઓ ત્યાં ન ગયાં ?

(રેવતીરાણીએ તે સમોવસરણમાં બધુંજ કલ્પિત જોયું, અને પોતે કલ્પિતને માનતા ન હોતાં, તેથી તેઓ ત્યાં ન ગયાં.

પ્રશ્ન-૪૨ મો-તમે જે એમ કહો છો કે-શિવપીંડી ગામમાંથી સમંતલદ્ર સ્વામીએ ચન્દ્રપ્રભુજીની મૂર્તિ કાઢી, તો તે મૂર્તિ હાલમાં ક્યાં છે ?

(અંતરીક્ષજીમાં સમંતલદ્ર સ્વામીએ હિંદુઓની મૂર્તિમાંથી દિગંબરની મૂર્તિ કાઢી, તો તે મૂર્તિ આજે જૈનો જૈનો વચ્ચે કલેશ કરાવે છે. ઘડીમાં શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજકો તે મૂર્તિની પૂજા કરે, તો વળી થોડી વારે દિગંબર મૂર્તિપૂજકો તે મૂર્તિની પૂજા કરે. શ્વેતાંબરોની પૂજા દિગંબરો કાઢી નાખે, અને દિગંબરોની શ્વેતાંબરો કાઢી નાખે. એમ Vice Versa ચાલ્યા જ કરે. આ મૂર્તિ માટે અનેકનાં માથાં તુટ્યાં છે અને કોર્ટે જઈ લાખો રૂપીઆ મૂર્તિપૂજકોએ બગાડ્યા છે. ત્યારે આપણી સરકારે એ ફેંસલો

કરી આપ્યો કે-મૂર્તિ જેતાંબર દિગંબર બન્નેની છે. અમુક વખત જેતાંબર પૂજા કરે અને અમુક વખત દિગંબર. જોઈ લેજો આ મૂર્તિપૂજનું કારણ.

પ્રશ્ન-૪૩ મો-પ્રતિમાથી કયા કયા ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય છે, તે ગુણો આત્મીય છે કે પૌદ્ગલિક ?

(હું તો માનુ છું કે-પ્રતિમાથી કોઈ પણ જાતના ગુણની પ્રાપ્તિ થતી નથી. હા, કોઈ ‘ઝગનું બેસવું અને તાડનું પડવું તેના જેવું થાય છે ખરું. દીકરો થવાનો હોય, અને તેમાં બરાબર તેજ વખતે કેસરીઆળની માનતા રાખી હોય, અને દીકરો થયો, તો કેસરીઆળએ આપ્યો એમ કહેવાય છે, અને તેટલો પૌદ્ગલિક લાલ થયો એમ મનાય છે, બાકી વાતમાં કંઈ માલ નથી.

પ્રશ્ન-૪૪ મો-અદ્ભુત લોકો દિગંબર જૈન મંદિરમાં જઈ ત્યાંની મૂર્તિને અભિષેક પૂજન વગેરે કરી શકે કે નહિ ? જો નહિ તો શા માટે ? શું મૂર્તિના કલ્પિત અરિહંત ઉપર કોઈનો અધિકાર રહે છે ખરો કે ?

(અરે લાઈ ચંપાલાલજી, અદ્ભુતની કયાં માંડો છે ? દિગંબરોના સગા લાઈ દસ્સાઓનોજ

દાખલો લીઓને. મૂર્તિના ઠેકેદાર એવા આ દિગંબર મૂર્તિપૂજકો પોતાનાજ દસ્સા દિગંબર ભાઈઓને મૂર્તિ પૂજવાની ના સંભળાવે છે, કારણ કે તેઓને આ મૂર્તિપૂજકો હલકા માને છે. જ્યાં સગાભાઈઓને પણ મૂર્તિ પૂજવાનો અધિકાર નથી ત્યાં ચંપાલાલભાઈ ? અદ્ભુત લોકોની તો વાતજ શી કરો છો ? હું તો માનું છું કે ભૂલેચુકે કદાચ કોઈ અદ્ભુત દિગંબર મંદિરમાં પેસી ગયાની ખબર આ મૂર્તિપૂજકોને પડે, તો તેજ વખતે આખુંએ ભગવવાનનું મંદિર આ લોકો ધોવરાવી પવિત્ર કરી નાખે ? હિંદમાં જે લાખો અને કરોડો ઇસાઈઓ થયા છે, તે આ મૂર્તિ પૂજકોમાંથી. કારણ કે તેઓ ખીચારાઓને મંદિરમાં દાખલ થવા દેવામાં આવતાં નથી, પછી તેઓ ઇસાઈ ન થાય, તો થાય પણ શું ?

પ્રશ્ન-૪૫ મો-દિગંબર જૈન મંદિરોમાં જે ક્ષેત્રપાલ આદિની મૂર્તિઓ દરવાજા પાસે રહે છે, તે શા માટે ? તેમજ તે ક્ષેત્રપાલ આદિની મૂર્તિઓ પર સીંદુર વગેરે લગાડાય છે, તો તેનું શું કારણ ? શું તેની પણ પૂજા થાય છે ખરી ?

(જરૂર શેરડીની વાંસે જેમ એરડીને પાણી મળે છે, તેમ તીર્થંકરની પાછળ આ ક્ષેત્રપાલો

પણ પૂજય છે. ક્ષેત્રપાળની મૂર્તિ મંદિર કે મૂર્તિના રક્ષણ માટે રખાય છે, એમ કહેવાય છે, તે ક્ષેત્રપાળ ‘અમારું’ પણ રક્ષણ કરો’ એમ કહી તેની પણ પૂજા થાય છે. અરે ભાઈ ચંપાલાલજી ? તમે આ ક્ષેત્રપાળની ક્યાં માંડો છો, આ મૂર્તિપૂજકો શું શું નથી પૂજતા. તેજ વિચારો તો સારું. મંદિરને પૂજે, તીર્થંકરની મૂર્તિને પૂજે, ક્ષેત્રપાળ મણિભદ્ર-ચમરેન્દ્ર દેવ વગેરેને તો પૂજેજ છે, પણ તે ઉપરાંત જે કહેવાતા રાયણ વૃક્ષની નીચે આદિનાથ લગવાન પધાર્યા હતા, તે વૃક્ષને પણ આ મૂર્તિપૂજકો પૂજે છે અને તે પૂજના ફળની ઇચ્છા કહે છે. અંધશ્રદ્ધાની હદ જ થઈ ગઈ ને ? પણ તેમાં નવું કંઈજ નથી. મૂર્તિ પૂજા એ અંધશ્રદ્ધાની જનની છે. માટે ક્ષેત્રપાળની પૂજા થાય, તેમાં કંઈ નહિ, એ તો ચાલે.

પ્રશ્ન-૪૬ મો-ખંડિત થઈ ગયેલી-ભાંગી ગયેલી મૂર્તિઓ પૂજન કરવા યોગ્ય છે કે નહિ ? અપૂજ્ય છે તો શા માટે ?

(ખંડિત થયેલી મૂર્તિઓનો મોટો ભાગ પોતાની મેળે ખંડિત થયેલ હોતો નથી, પણ

પરધર્મીઓએ ખંડિત કરેલો હોય છે. જે મૂર્તિને પરધર્મીની તલવાર, હથોડો કે હાથ લાગ્યો હોય તે મૂર્તિ-તે ભગવાન-કેવી રીતે પૂજ્ય હોઈ શકે ? ન હોઈ શકે.)

કદાચ તમે અહીં પ્રશ્ન કરશો કે-જે ભગવાન પહેલાં અખંડિત હતા, ત્યારે તો તમે દિવસમાં દસ વખત તેની પૂજા કરતા હતા, તે ભગવાન જરા ખંડિત થયા-કોઈએ તેનો કાન કે નાક જરા કાપી નાખ્યો,-તો તેથી શું થઈ ગયું ? તેટલામાં તેમનો પૂજનો હક શા માટે માર્યો ગયો ? કોઈ માળાપ કાને સાંભળતા ન હોય, કે આંખે દેખતા ન હોય, તેથી શું માળાપ તરીકેનો તેનો હક ઉડી જાય ?

આ પ્રશ્નના જવાબમાં હું કહીશ કે- તે દાખલો આ ધાર્મિક ખખટમાં લાગુ ન પડે બાકી ખંડિત થયેલા ભગવાનને નજ પૂજવા, એવો અમારા આચાર્ય મહારાજનેનો ખાસ હુકમ છે. આથી વધારે હું કાંઈ કહેવા માગતો નથી.

પ્રશ્ન-૪૭ મો-એવી કઈ વાત છે કે-જે શાસ્ત્રોથી નથી સમજાતી અને મૂર્તિથીજ સમજાય છે ? જરા વિગતવાર સમજાવો.

(ખાલું-પીલું-આનંદ કરવો-મોજમજાડ કરવી: આ બધી વાતોને શાસ્ત્ર ત્યાજ્ય કહે છે. તેથી શાસ્ત્રો વાંચવામાં અને તેનું મનન કરવામાં સર્વ સાધારણ માણસોને જરા પણ માફક આવતું નથી. ત્યારે અહીં મૂર્તિ અને તેની પૂજામાં આખાલ વૃદ્ધ (બાળકથી લઈને સો વરસના ડોસા સુધીના) દરેકને નાચવા કુદવા અને ગાયન ગાવામાં અદ્ભૂત આનંદ આવે છે. કોઈ મોટો ઉત્સવ હોય, ત્યારે તમે જરા અમારા મંદિરમાં આવીને જુઓ તો તમને આ આનંદની કાંઈક ખબર પડે. કોઈ ઇંદ્ર થાય, કોઈ ઇંદ્રાણી થાય, કોઈ સિદ્ધાર્થ રાજા થાય, તો કોઈ ત્રિશક્તાદેવી રાણી થાય, કોઈ છાપન માંહેલી એકાદ કુમારિકા થાય, તો કોઈ વળી ગણધર થાય આ વખતનો આનંદ એક વખત પણ તમે ચાખી લેશો, તો જરૂર મને ખાત્રી છે કે-તરતજ તમે મૂર્તિપૂજક થઈ જશો.

હા, જેમ અમારા તીર્થંકરો કલ્પિત છે, તેમજ આ ગણધર અને સિદ્ધાર્થ રાજા પણ કલ્પિતજ છે,-ખોટા જ છે, એ વાતની મને ના નથી. તે વેશ પૂરો થયો એટલે પાછા તેના તે, તે વાત પણ ખરી છે, છતાં એક વખત પ્રભુ મહાવીરના પણ બાપ થયા તો ખરાને ? ઇંદ્ર

પણ થયા તો ખરાને ? આ આનંદ શું જેવો તેવો છે ?

સાક્ષાત પ્રભુને મેં કે તમે કોઈએ આ ભવમાં જોયા નથી. તેજ પ્રભુને—(પથરની મૂર્તિને) ઘોડીયામાં નાખી હીંચકા—મહોત્સવ કરવો જોયો—તે ખરેખર એક અદ્ભૂત આનંદનીજ વાત છે. તમારા જેવા ઘણાઓને આ વાત ખચ્યાંના ખેલ જેવી લાગતી હશે—લાગે છે, પણ તેની પાછળ જે અદ્ભૂત રહસ્ય રહેલું છે, તે તમો જાણતા નથી. ‘પડ્યા તો પડ્યા પણ ઘોડે તો ચડ્યા’ તેમ સાક્ષાત્ નહિ તો પછી પાણો, પણ પ્રભુને જોવા તો ખરાને ?

પ્રશ્ન-૪૮ મો—જ્યારે બધા તીર્થંકરો એકજ સરખા (ગુણવાળા) છે, તો પછી તેમની મૂર્તિઓ અને મંદિરોમાં ફેર શા માટે રાખવામાં આવે છે ? અને જો ફેર નથી રાખવામાં આવતો, એમ તમે કહોશો, તો પછી ‘મૂળ નાયક’ ની મુખ્યતા અને બીજા તીર્થંકરોની ગૌણતા કેમ કરવામાં આવે છે ?

‘મૂળ નાયક’ ની બ્યાખ્યા આપ શું કરો છો ?

(મૂળ=મોટા, મુખ્ય, અને નાયક=પતિ, અધિકારી. જે મુખ્ય અધિકારી છે તે મૂળ નાયક આટલું પણ તમે ભણ્યા નથી, ત્યાં પછી શું જોઈને પ્રશ્ન કરવા આવો છો ?

પ્રાયઃ દરેક મંદિરમાં ચોવીસે તીર્થંકરની મૂર્તિઓ હોય છે, તેથી તે મંદિરને કોઈ પણ નામ તો આપવુંજ જોઈએ. તેથી એક મંદિરમાં જો ચંદ્રપ્રભુજીને મૂળ નાયક કરી સ્થાપ્યા હોય, તો તે મંદિર ચંદ્રપ્રભુજીના નામથી ઓળખાવતાં સુગમ થઈ પડે. બાકી ચંદ્રપ્રભુજીને મૂળ નાયક સ્થાપ્યા એટલે બીજા પ્રભુઓનું મહત્ત્વ કાંઈ ઓછું થઈ જતું નથી. જો કે આજ કાલ મૂળ નાયકની જેટલી માન પૂજા થાય છે, તેથી દસમા લાગની પણ બીજા તીર્થંકરોની થતી નથી, એ વાત તદ્દન સાચી છે, છતાં પણ જે આગળથી ચાલ્યું આવે છે, તે મુજબ ચાલ્યા કરે છે. જો કે ખરી વાત તો એજ છે કે એક મંદિરમાં મૂળ નાયક કહો કે ગૌણ નાયક કહો, જે કહો તે એકજ મૂર્તિ હોવી જોઈએ. પણ તેમાં પણ એક વાંધો આવે છે. એક મૂર્તિ તો એક ભાઈએ બેસારી તેણે પોતાને માટે ખારમું દેવલોક રીઝવડ કરાવ્યું, ત્યારે પછી

ખીજા ભાઈઓનું શું ? શું તેમણે ખારમે દેવલોક ન જવું ? જવું તો છેજ, એટલે પછી મૂળ નાયકની આસપાસ ખીજા તીર્થંકરોને ખેસારીને તે ભાઈઓની પણ ખારમા દેવલોક જવાની ઇચ્છા અમારા આચાર્યોએ પૂરી કરવાનો રસ્તો કાઢ્યો.

જો કે આમાં પણ કેટલાક ભાઈઓ વાંધો ઉઠાવશે અને કહેશે કે શાસ્ત્રમાં તો તીર્થંકરે તીર્થંકર મળે નહિ, એમ કહ્યું છે, ત્યારે અહીં તો એક નહિ પણ ૨૪-૨૪ તીર્થંકરો ભેગા કર્યા છે, તેનું શું ?

તો તેના જવાબમાં મારે કહેવાનું કે શાસ્ત્રમાં જે કહ્યું છે તે વાત ખરી પણ તે તો સાક્ષાત્-હાલતા ચાલતા ઉપદેશ દેતા તીર્થંકરોને માટે ત્યારે અહીં તો ફક્ત અમે બનાવેલ અને માનેલ ધાતુ કે પાષાણની મૂર્તિરૂપ તીર્થંકરો છે, માટે અમે જે કાંઈ કયું છે, તે વ્યાજખીજ છે અને શાસ્ત્રો પણ સાચાં છે.

પ્રશ્ન-૪૯ મો-આજ કાલના અતિશય ક્ષેત્રોમાંના કયા કયા અતિશય ક્ષેત્રોના કયા કયા ચમત્કાર તમે અમને નજરે નજર બતાવી શકો તેમ તેમ છો ?

(એકેયના નહિ અરે ભાઈ ? જો કોઈ પણ મૂર્તિ કે મંદિરમાં કાંઈ પણ ચમત્કાર હોત, તો મૂર્તિઓની અને મંદિરોની અત્યારે જે સ્થિતિ છે તે છે તે કદાપિ પણ ન થાત.

ચમત્કારની શું વાત લઈ હાલ્યા છો ? જો મૂર્તિમાં ચમત્કાર હોત તો એક પણ મૂર્તિ કે મંદિરના કટકા ન થયા હોત, અને આખી દુનિયા આજે મૂર્તિપૂજક થઈ ગઈ હોત, પણ 'વો દિન કહાં કે મીયાં કે પાંવમે જીતી' આ બધા અતિશય ક્ષેત્રોની ખાલી વાતોજ છે. કોઈએ એક દંતકથા ગબડાવી મૂકી, કે લોકો તે પાછળ ગાંડા થયા બાકી ક્યાં અતિશય અને ક્યાં આજ કાલની સ્થિતિ ? લાખો ગાઉનું અંતર છે.

પ્રશ્ન-૫૦ મો-આપને ત્યાં નોકરીથી પૂજા કરવાવાળા પૂજારી જૈન જ હોય છે, કે અજૈન પણ હોય છે.

(પ્રાયઃ અજૈનજ. કારણ કે જૈન તો દ્રવ્ય ખાય નહિ, અને ખાય તો સાતમીં નરકે જાય, એમ મૂર્તિપૂજક આચાર્યો કહી ગયા છે. તેથી જૈન તો પૂજારી હોય જ નહિ. તેમજ આવી ૧૦-૧૫ રૂપીઆની નોકરી જૈન બચ્ચો કરે પણ નહિ. તેથી કરીને પૂજારીઓ ૯૯ ટકા અજૈન જ હોય છે. આ અજૈનોને નોકરીનો ચગાર કે

દેવ દ્રવ્ય ખાવામાં વાંધો નથી. કારણ કે તેઓ અજ્ઞેન છે. અને સાતમી નરકનો સિદ્ધાંત પણ તેઓને લાગુ પડતો નથી, કારણ કે તેઓ અજ્ઞેન છે. મૂર્તિપૂજક કે અમૂર્તિપૂજક-કોઈ પણ જાતના જૈન ધર્મનેજ તેઓ માનતા નથી, તેથી તેઓને નોકરી કરવામાં વાંધો આવતો નથી. પૂજા કરવા કરાવવા બદલ તેમને પગાર મળે છે, એટલા માટે આ અજ્ઞેન પૂજારીઓ તેટલો વખત જૈનના તીર્થંકરોને વચન અને કાયાથી લગવાન માને છે. તેઓનું તે કાર્ય થઈ રહ્યું અને ઘેર ગયા એટલે પછી બ્રહ્મા વિષ્ણુ કે મહેશ જેને તેઓ માનતા હોય, તેની પૂજા કરી તેમનેજ સાચા લગવાન માને છે.

આજકાલ ઘણા મૂર્તિપૂજક લાઇઓને આ વાત મનમાં ખટકે છે અને આ લાડુતી પૂજારીઓથી તેઓ કંટાળ્યા છે. આવી પૂજાને તેઓ એક ફારસ સમાનજ માને છે. છતાં પણ તેનો કાંઈ રસ્તો થઈ શકતો નથી મૂર્તિપૂજક જૈન સમાજ આવા કેટલા લાડુતી પૂજારીઓને નલાવે છે, અને એક વરસે તેઓ કેટલો પગાર લઈ જાય છે. વગેરે બાબતનું એક લીસ્ટ એક વખત મારા વાંચવામાં આવ્યું હતું. તે લેખના લેખકે અંતમાં એમ કહ્યું હતું કે

ઘણા મૂર્તિપૂજક જૈન લાઇઓ બેકાર રખડે છે, તો તેમને આ નોકરીએ ચકાવી દેવા જોઇએ પણ આજ દિન સુધી હું નથી માનતો કે એક પણ જૈને પૂજારીની નોકરી સ્વીકારી હોય. કલ્પિત લગવાનની પૂજા તો કલ્પિત-લાડુતી પૂજારીથીજ થાવી જોઇએ અને તે મુજબ આજ સુધી ચાલ્યા કરે છે.

પ્રશ્ન-૫૧ મો-નોકરીથી પૂજા કરવાવાળાને પૂજાનું શું ફળ મળે, ફક્ત પગાર કે મર્યા પછી સ્વર્ગ પણ ખરું ?

(ફક્ત પગારજ અને ઉપરાંત જો બહુ મોટી પૂજાઓ કરાવી હશે, અને તેમાં ઘણા જીવોનો કચ્ચરઘાણ કાઢ્યો હશે, તો માઠી ગતિ મળશે, તે વળી નફામાં બાકી લાઇ ચંપાલાલજી ? સ્વર્ગ એમ કાંઈ રેહું પડ્યું નથી, કે ફક્ત માની લીધેલા લગવાનની પૂજા કરવા માત્રથીજ મળી જાય. દાન-શીલ-તપ-ભાવના સ્વર્ગ-મોક્ષના એ ચાર ઉપાય છે. પૂજા કરવા-કરાવવામાં જીવોનો દાણો-વાટો કઢવા સિવાય બીજું કાંઈ કામ થતું નથી. તેથી સ્વર્ગ કે મોક્ષ તેવા જીવોથી બહુજ વેગળો રહે છે.

એકાવન પ્રશ્નની ચંપાલાલ જૈનની લખેલ પુસ્તિકા અને તેના ઉપરની મારી સમીક્ષા અહીં પૂરી થાય છે.

અનાવશ્યક દિગમ્બર જૈન મૂર્તિપૂજા પર શંકાઓ.

હિંદીમાં લેખક:- ‘પુષ્પ’ સિદ્ધવાની

૧ શું તીર્થંકરોએ પોતાની દિવ્ય-ધ્વનીમાં મૂર્તિ-પૂજાનો ઉપદેશ કર્યો છે ?

(જો તીર્થંકરોએ તે મુજબ ઉપદેશ કર્યો હોત, તો તો પછી આ ઝઘડા હોતજ શાના ? પણ તીર્થંકરોએ ઉપદેશ નથી કર્યો, તેથી તો આ બધા કલેશ ઉભા થયા છે. તીર્થંકરો થઈ ગયા પછી ઘણા લાંબા કાળે ભટ્ટારકોએ પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા માટે આ પ્રથા ઉભી કરી, અને અણુસમન્તુ અને લોળા શ્રાવકોને આ પ્રથા સારી લાગવાથી તે પ્રથા ચાલુ થઈ. બાકી નથી તો તીર્થંકરોએ મૂર્તિપૂજાનો ઉપદેશ કર્યો કે નથી કોઈ સારા સાધુનો તેનો ટેકો.)

૨ દિગમ્બર જૈન મૂર્તિપૂજા અને મોક્ષ માર્ગને જૈન સિદ્ધાંત મુજબ શું સંબંધ છે ?

(કોઈ પણ નહિ, મૂર્તિપૂજાથી મોક્ષ થાયજ નહિ, ફક્ત જેટલી હિંચા કરે, તેટલું પાપ, અને તે નફો.)

૩ દિગમ્બર જૈન મૂર્તિની પૂજા કરતી વખતે અહ્મા-
હન, સ્થાપન, સન્નિધિકરણ અને વિસર્જન: આદિ
જે ક્રિયાઓ થાય છે, તેનો તીર્થંકરની સાથે કેટલો
અને શું સંબંધ, કેટલા વખતને માટે અને શા
માટે કરવામાં આવે છે? તથા તે તે ક્રિયાઓ
પોત પોતાના નામ મુજબનો ખરાખર અર્થ રાખે
છે કે પછી આ બધી કલ્પનાઓજ છે?

(ફક્ત કલ્પના સિવાય બીજું કંઈજ નહિ.
મનને મનાવવાના માત્ર રસ્તાઓજ છે કે-અમારા
ગુરૂએ મહાવીર લગવાનને અહીં અમારી પાસે
બોલાવી દીધા, લગવાનને અમારી પાસે બેસાર્યા,
લગવાનને તેમનો બેઠતો લાગ દીધો અને પછી
વિસર્જન કર્યા. આ બધી કલ્પના નહિ તો શું?
અને કદાચ આ વાતને કોઈ સાચી માને, તો તે
લાઈએ દિગમ્બર શાસ્ત્રોને ખોટાંજ માનવાં પડશે.
બીજા ધર્મમાં લગવાનોની માફક શું આપણા
લગવાનોને પણ હજી કંઈ વાસના રહી ગઈ છે કે,
જેથી તેઓ અહીં આવે, અને તેમના દિગમ્બર
લકતોના જે પ્રમાણે ઓડંરો ફરે, તે પ્રમાણે તેઓ
બેસે, ઉઠે અને પછી ચાલ્યા જાય. આ બધું એક
નાટક છે-બચ્ચાંના ખેલજ છે.)

૪—જૈન ધર્મનો સિદ્ધાંત એવો છે કે—મોક્ષ ગએલ જીવ સંસારમાં પાછો ન આવે, તો પ્રાંત્રી આહાહન આદિ ક્રિયાઓથી કેને બોલાવવામાં આવે છે, કેનું સન્નિધિકરણ અને વિસર્જન થાય છે ?

(લટ્ટારકોનુંજ તો. અરે લાઇ પુણ્ય ? એટલો તો વિચાર કરો કે—લટ્ટારકો આ પ્રમાણે ધતિંગ ન કરે, તો તેમનું પેટ ક્યાંથી ભરાય અને તેમના બાદશાહી લોગ વિલાસ ક્યાંથી નહે ? અને વાણીયાલાઈ કાંઈ એવા લોળા નથી કે—પોતે માંડ માંડ પૂરૂં કરતા હોય અને તેમનાં ધર્મગુરૂ—લટ્ટારકોને બાદશાહી ખરચા પૂરા પાડે. ત્યારે પછી લટ્ટારકોએ પણ કાંઈક તો રસ્તા કરવા રહ્યા ને ? તેથી લટ્ટારકોએ તેમના લક્તોને પ્રસન્ન કરવા ભગવાનને બોલાવવાના રસ્તા કાઢ્યા અને વાણીયાઓએ આવા કલ્પનાના ભગવાન બોલાવવાની લટ્ટારકોની શક્તિ જોઈને તેમને તેમના મોજશોખના સાધનો પૂરાં પાડ્યાં. આમાં આખર લાલ તો લટ્ટારકોનેજ થયા. કારણ કે લટ્ટારકોએ તો કલ્પનાના તદ્દન ખોટા ભગવાન આવે છે એમ બતાવ્યું, ત્યારે લક્તો પાસેથી માલ પાણી પડાવ્યાં તે તો તદ્દન સાચાંજ અને નક્કર રૂપમાંજ. તેમના લક્તોએ પણ જો તે લટ્ટારકોની માફક કલ્પનામાંજ પૈસા આપ્યા હોત, તો બન્ને સરખા થાત. ભગવાન આવ્યા તે પણ

કલ્પનાના, અને લક્ષ્મીએ પૈમા આખ્યા, તે પણ કલ્પનાનાજ. પણ તેમ નહિ થતાં લટારકોજ આ વાતમાં ખાટી ગયા. ટુંકમાં કહું તો નથી તો લગવાન આવતા, નથી તેમનું સ્થાપન થતું, નથી તેમને બેસારવામાં આવતા કે નથી તેનું વિસર્જન થતું. આ બધી પોલપોલ છે.)

૫—હું એમ પૂછું છું કે—લગવાન નહિ પણ લગવાન જેવી દિગંબર જૈન મૂર્તિઓ પોતાની પાસેજ હોવા છતાં પણ વળી મુક્ત થએલા લગવાનોને બોલાવવાની જરૂર શું છે ? મૂર્તિ પાસે પડી હોવા છતાં પણ જો નવા લગવાનોને બોલાવવાની જરૂર પડતી હોય, તો પછી મૂર્તિની કંઈ જરૂર છે ? વગર મૂર્તિએ ગમે તે જગાએ આહ્વાહન આદિ ક્રિયાઓ થઈ શકે છે અને પૂજન પણ થઈ શકે છે.

(એટલેજ તો હું કહું છું કે—લક્ષ્મીને પ્રસન્ન રાખવાની લટારકોની આ ચાલખાજી છે. વેપારમાં કોઈથી ન ઠગાય એવા વણિકપુત્રો લટારકોની આ ચાલખાજીમાં આબાદ ફસાઈ જાય છે. નહિતર ગાંડી માના ડાહ્યા કહેવાતા આટલા દીકરાઓમાંથી કોઈ પણ એક મરદ બચ્યો કેમ ન નીકળ્યો અને લટારકનો કાન ઝાલીને એમ ન કહ્યું કે—ઓ લટારક ? તું લગવાનને બોલાવ, અને લગવાન આવે ત્યારે અમને બતાવજે. લગવાન તેમનો

ભાગ લઈ જાય તે અમને તું નજરો નજર બતાવજે. આવો એકજ મરદ બચ્ચો નિકળ્યો હોત, તો ભટ્ટારકોની આ પાખંડ લીલા ક્યારનીય બંધ થઈ ગઈ હોત અને સાથે સાથે દિગંબર જૈન મૂર્તિપૂજા પણ બંધ થઈ ગઈ હોત. પણ ‘વો દીન કહાં કે મીયાં કે પાંવમે’ જીતી’-મૂર્તિપૂજા હોય ત્યાં અંધશ્રદ્ધા તો પહેલીજ હોય, જેથી આવા પ્રશ્નો પૂછવાની જુદીજ ન હોય અને કદાચ કોઈને હોય તો હિમ્મત ન હોય. મારા જેવો હોય તો જેમ ભટ્ટારકે કલ્પનાના ભગવાનને બોલાવ્યા, તેમ હું પણ ભટ્ટારકને કલ્પનાના શીરોપૂરી અને કલ્પનાનીજ દક્ષિણા આપું.)

- ૧ આહ્વાહન આદિ ક્રિયાઓથી શું મુક્ત જીવ, કે તીર્થંકર કે પૂજારીના ઓર્ડર મુજબ પૂજાને વખતે હાજર થઈ જાય છે ? તથા વિસર્જન કરવાને વખતે વિસર્જન થઈ જાય છે ? અને જો તે પૂજ્ય પુરૂષો આવતાજ નથી, તો પછી આ આહ્વાહન આદિ ક્રિયાઓ ખોટી નથી ?

(બરાબર ખોટી છે. જો ભગવાન આવતા હોય તો તેઓ કેમ તેમના ભક્તોને બતાવતા નથી ? તે ઉપરથીજ ખાત્રી થાય છે કે આ બધી ક્રિયાઓ ખાળ ભક્તોને ફસાવી તેમની પાસેથી માલ મલીદા ઉઠાવવા પૂરતીજ છે.)

- ૭ કલ્પિત મૂર્તિની સામે, કલ્પિત પૂજારી બનીને, કલ્પિત આહ્વાન કરીને, કલ્પિત દ્રવ્યોથી કલ્પિત પૂજા કરીને, પૂજા કરવા વાળાને કલ્પિત સ્વર્ગ-મોક્ષ મળશે કે સાચો ?

(કલ્પિત. કલ્પિતને તો કલ્પિતજ મળે, તેમાં નવાઈ જેવું શું છે ? કલ્પિત દાન દીધું હોય, તો તેનાં ફળ પણ જેમ કલ્પિતજ મળે છે, તેમ કલ્પિત કરવાવાળાને બધું કલ્પિતજ મળે. તેમાં સાચું કંઈ હોયજ નહિ.)

- ૮ દિગંબર જૈન મૂર્તિઓનીપૂજા પ્રાયઃ લાડાથી રાખેલ માણસોથીજ થાય છે, તો શું મોક્ષ પણ લાડેથી મળી શકશે ખરું ? જો નહિ તો પછી આ લાડાના પૂજારી મારફત કરાવી થએલી લાડુતી પૂજા કેમ કરીને કેને મોક્ષ દઈ શકશે.

(કોઈને નહિ, અને કદાચ મોક્ષ દઈ શકે, તો તે પણ લાડાનું. ત્યાં જઈને એક મંદિનાનું લાડું લઈ ત્યાં સુધી કદાચ રહેવા દેશે, (મુક્તિ-શીલા ઉપર એકેન્દ્રિય પણે) પણ પછી તો લાડાનું ઘર તુરતજ ખાલી કરવું પડશે. સાચી વાત એ છે કે પૂજારી પૈસા માટે નોકર રહ્યો છે, તો નોકરી માટે મનવગરની પૂજા કરશે તે પૂજાથી તેનું કે બીજા કોઈનું કલ્યાણ થાયજ નહિ, તો પછી મોક્ષની તો વાતજ શું કરવી ?)

૬—પૂજા થઈ રહ્યા પછી અને લગવાનને વિસર્જન કરી દીધા પછી—હવાલો આપી દીધા પછી—તમે દિગમ્બર જૈન મૂર્તિઓને પૂજ્ય માનો છો કે નહિ ? જો લગવાન ચાહ્યા ગયા પછી પણ તે મૂર્તિઓને પૂજ્ય માનો છો, તો પછી લગવાનને બોલાવ્યા વગર પૂજા કરે તો શું વાંધો છે ?

(તો પછી લટારકોનો લાવજ કોણ પૂછે ? તેમણે તો આ બધું ઉભું કર્યું છે, અને પૂજારી-વાળી પૂજા તો રોજ થયા કરતી હોય, આવી લગવાનવાળી પૂજા કે'દિ થાય ? દાળભાત તો રોજ ખાવાનાંજ છે, હલવા પૂરી તો કોક દિવસજ મળેને ? તેમ આ લગવાન આવે, બેસે, માલ પાણી લઈ જાય અને અમે એક ચોર્ડર કરીએ કે તુરતજ વિસર્જન થઈ જાય, આવો હાલો તો વરસમાં એકાદ વખત માંડ મળે. માટેજ લગવાન જેવી મૂર્તિઓ સામે હોવા છતાં પણ કલ્પનાના લગવાનને બોલાવાય છે.)

૧૦—એક વખત લગવાનને બોલાવવા અને પછી તેમને વિસર્જન કરવા—તે શું લગવાનનું અપમાન નથી ?

(જરાય નહિ. જો લગવાન આવતા હોય અને પછી તેમને—વિસર્જન કરવામાં આવતા હોય તો તે જરા અપમાન જેવું ખરું. પણ આ તો

બધાં વાતુનાજ વડાં છે. મોઢેથી લગવાનને બોલાવવાનો એક શ્લોક બોલ્યા, અને પછી કહી દીધું કે-લગવાન આવી ગયા (કોઈ પૂછે કે ક્યાં છે, તો પૂજારી કે લટારકનું મોઢું કેવું થઈ જાય, તે અહીં હું કહી શકતો નથી) પછી કહી દીધું કે-લગવાનને બેસાર્યા છે, પછી કહી દીધું કે-લગવાનને તેમનો ભાગ આપી દીધો છે અને પછી કહી દીધું કે-લગવાનને વિસર્જન કરી દીધા છે. ભાઈ પુણ્ડ ! આ માત્ર વાણી જિલાસ છે, તેમાં સાચું કંઈજ નથી, તો પછી તેમાં લગવાનનું અપમાન થવા જેવું શું છે ? અને કદાચ અપમાન જેવું હોય તો લગવાનને માન કે અપમાન જેવું હોયજ નહિ, ત્યારે તો તેઓ લગવાન થયા છે, અને તેમ છતાં કદાચ તમે લગવાનનું અપમાન થયાનું માનતા હો, તો પણ તે અપમાન તેમના દિગમ્બર ભક્તો તરફથી થાય છે, તેથી લગવાનને તે વાતનું દુઃખ હોયજ નહિ. માટે દિગમ્બર ભાઈઓ પોતાના લગવાનનું અપમાન કરી દુનિયાની નજરે હાંસીપાત્ર થાય, તેમાં કંઈ વાંધા જેવું છેજ નહિ.

૧૧ પૂજારી આ બધી કલ્પિત ક્રિયાઓ છઠ્ઠસ્થોએ ચલાવી છે કે કેવડીઓએ ?

(કેવલીઓએ કહી હોત તો. તો પછી કોઈ રકમની મુશ્કેલી રહેતજ નહિ. એક આચાર્ય કહે કે પૂજામાં ગોખર (ગાયનું છાણું) વાપરવું, તો ખીજે કહે કે-નહિ, તેમ ન કરવી, પણ આમ કરવી. આ બધા છદ્મસ્થાનાજ ઝઘડા છેને ? કેવલી લગવાને જો પૂજા વિધિ કહેલ હોત, તો જૈનોમાં અમૂર્તિપૂજક સંપ્રદાયો હોતજ શાના ? બધા મૂર્તિપૂજકજ હોત પણ કેવલી લગવાન તો કાંઈ બોલ્યાજ નથી કે-મૂર્તિપૂજા કરો. તેથી તો આ બધી પંચાત છેને ?

૧૨—શું મૂર્તિની સામે પાણી ચડાવી દેવાથી જન્મ, જરા અને મૃત્યુનો વિનાશ થઈ શકે છે ?

(ભાઈ પુષ્પ આવી વાત તો તમારા જેવા મૂર્ખ હોય તે માને બાકી જેનામાં જરા પણ અક્કલનો છાંટો હોય, તે તો આવી નાખી દેવા જેવી વાતને માને નહિ. મૂર્તિની સામે પાણી ચડાવી દેનારના જન્મ, જરા અને મૃત્યુનો વિનાશ થતો થશે, પણ તે પાણીમાં રહેલા અસંખ્ય જીવોના જન્મ, જરા અને મરણનો વિનાશ તો જરૂર થઈ ગયોજ-તેઓ તો જીવિયાઓ વવરોવીઆ' જરૂર થઈ ગયાજ.

અને જો આવી સ્હેલાઈથી મોક્ષ મળી જતો હોત, તો અનંતા જીવો જો દીક્ષા પાળીને-કષ્ટ

સહન કરીને મોક્ષે ગયા છે, તેઓએ તો ખરેખર ભૂલજ કરી છે, એમ ઉપરના મતને હિસાબે કહી શકાય. પણ તેમ ન કહી શકાય. આવી રહેલાઈથી મોક્ષ મળેજ નહિ. એ તો દિગમ્બર ધર્મગુરુએ ચલાવેલા લાકડાં છે,)

૧૩—શું મૂર્તિની સામે ચંદન ચડાવી દેવાથી સંસાર-તાપનો વિનાશ થઈ શકે છે ?

(જવાબ ઉપરની માફક. ચંદનના જીવો તો જરૂર તડકો સહન કરવામાંથી છૂટી સીધા ઉકલી ગયા. પછી ચડાવવાવાળાઓનું શું થશે, તે તો જ્યારે તે પાપોનો ઉદય આવશે, ત્યારેજ ખબર પડશે.)

૧૪—શું મૂર્તિની સામે ચાવલો (ચોખા અક્ષત) ચડાવી દેવાથી અક્ષયપદ મળી શકે છે ?

(જવાબ ઉપર મુજબ.)

૧૫—શું મૂર્તિની સામે પુષ્પો ચડાવી દેવાથી કામખાણોનો નાશ થઈ શકે છે ?

(જવાબ ઉપર મુજબ. કામખાણોનો નાશ તો નથી થતો, પણ પુષ્પોના જીવોનો નાશ તો જરૂર થઈ જાય છેજ.)

૧૬—શું મૂર્તિની સામે નિવેદ ચડાવી દેવાથી ભૂખના રોગનો નાશ થઈ જાય છે ?

(નિવેદ ચડાવનારનો ભૂખનો રોગ નાશ નથી થતો, પણ પૂજારી કે લટારકની ભૂખનો નાશ તેટલા વખતને માટે તો જરૂર થઈ જાય છે.)

૧૭—શું મૂર્તિની સામે દીવો રાખી દેવાથી મોહરૂપી અંધકારનો નાશ થઈ જાય છે ?

(દીવો રાખનારનો નહિ પણ પતંગીયાં આદિ જીવોને વિનાશ તો જરૂર થઈ જાય છે.)

૧૮—શું મૂર્તિની સામે ધૂપ ચડાવવાથી આઠે કર્મનો નાશ થઈ જાય છે ?

(બીલકુલ નહિ, તેમ થઈ શકેજ નહિ.)

૧૯—શું મૂર્તિની સામે કૃણ ચડાવવાથી મોક્ષકૃણની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે ?

(જરાયે નહિ. હા, એટલું તો ખરું કે—કૃણના જીવોને મોક્ષ તો જરૂર થઈ ગયો—તે જીવોનો પ્રાણ તો જરૂર નીકળી ગયો. દિગમ્બર મૂર્તિપૂજક લાઈઓ એમ માને છે કે—ઉપરનું એક એક કામ કરવાથી (આઠ માંહેલા) એક એક કર્મનો નાશ થઈ જાય છે. પણ આ વાત જરાય માની શકાય તેમ નથી. તો પછી આ પંચમ આરામાં પણ અનેક જીવો મોક્ષે જઈ શકે. કારણ કે આ પંચમ આરામાં પણ ઉપરના કામ તો

દરેક મનુષ્ય કરી શકે છે. અને જે એમજ-
ઉપરના આઠ કામ કરવાથી-મોક્ષ થઈ જતો હોય,
તો પછી તેમનાંજ દિગમ્બર જૈન શાસ્ત્રો ખોટાં
પડે.)

૨૦—શું મૂર્તિની સામે અર્ધ ચડાવવાથી અર્ધપદની
પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે ?

(ખોટું, તદ્દન ખોટું.)

૨૧—ઉપરના આઠ દ્રવ્યો ચડાવવા માત્રથીજ જો મોક્ષ
માર્ગની આઠ સિદ્ધિઓ મળી જતી હોય, તો
પછી આઠ કર્મોના નાશ માટે પ્રભુએ તપ, ત્યાગ
તથા મુનિમાર્ગ આદિનો ઉપદેશ શા માટે કર્યો ?

(પ્રભુએ ઉપદેશ કર્યો છે, તેજ બરાબર છે,
પાણી આદિ મૂર્તિ ઉપર ચડાવવાથી પાપસિવાય
બીજું કંઈ કમાવાનું નથી, તે ચોક્કસ છે.)

૨૨—જ્યારે મૂર્તિપૂજા જ ઘરમાં બેઠાં ફક્ત આઠ
દ્રવ્યો ચડાવી દેવા માત્રથીજ મોક્ષ મેળવી આપે
છે, તો પછી મુનિ-દીક્ષા આદિ લઈને તપ
કરવું એ એક ભૂલ નથી શું ?

(નહિ, મુનિ-દીક્ષા લેવી, તપ કરવો વગેરે
ભૂલ નથી, પણ મોક્ષને માટે એક સાચો માર્ગ
છે. જ્યારે મૂર્તિપૂજાથી મોક્ષની નજીક જવાતું
નથી, પણ ઉલટું દૂર જવાય છે. આપણા ચોવીશે

તીર્થંકરોના દાખલા જોશો, તો તેઓએ તપથીજ મોક્ષ મેળવ્યો છે, એમ દિગમ્બર મૂર્તિપૂજકના શાસ્ત્રો પણ કહે છે. પણ કોઈ પણ તીર્થંકર પ્રભુએ માત્ર મૂર્તિપૂજથીજ મોક્ષ મેળવ્યો છે, એમ મૂર્તિપૂજકના શાસ્ત્રો પણ કહેતાં નથી. માટે મૂર્તિપૂજ એ એક ઉંઘો રસ્તો છે, ત્યારે મુનિ-દીક્ષા-તપ વગેરે સીધો રસ્તો છે, અને સહુ એ તે રસ્તેજ ચાલવું જોઈએ.)

૨૩—મૂર્તિની સામે ચડેલ દ્રવ્યને ‘નિર્માલ્ય’ દ્રવ્ય ગણવામાં આવે છે તથા તે દ્રવ્ય ખાવાવાળો નરક-નિગોદમાં જાય છે, એમ માનવામાં આવે છે. તો પછી દિગમ્બર જૈન મંદિરોમાં આ નિર્માલ્ય દ્રવ્ય દેવાના બદલામાંજ માલીઓને નોકરે તરીકે રાખવામાં આવે છે. તે માલીઓને તે નિર્માલ્ય દ્રવ્ય ખવરાવવામાં આવે છે તો આ પાપ મૂર્તિ પૂજ કરવાવાળાને લાગે છે કે માલીઓને ? નરક નિગોદમાં જવાને લાયક આ નિર્માલ્ય દ્રવ્ય ખાવાવાળો માણી છે કે ખવરાવવા વાળા મૂર્તિ પૂજક જૈનો ? કે ખન્ને ? આ બાબતનો જરા ખૂબ વિસ્તારથી ખુલાસો કરો. .

(જુઓ લાઈ પુષ્પ ? વાત એમ છે કે-દેવોને ચહેલું દ્રવ્ય ફક્ત મૂર્તિ પૂજક જૈનોને માટેજ

નિર્માલ્ય ઠરે છે, ખીજને માટે નહિ. અને જો આમ ઠરાવવામાં ન આવ્યું હોત, તો દેવને ચડેલું દ્રવ્ય પણ મૂર્તિપૂજક જૈનો ખાઈ જાત આ વાત મૂર્તિપૂજક આચાર્યોને ઠીક ન લાગી, તેથીજ તેઓએ જૈનોને માટે તે દેવ-દ્રવ્ય નિર્માલ્ય ઠરાવ્યું. ખીજઓને માટે નહિ.

અને જ્યારે માળીઓ આટલા પગારથીજ નોકરી કરવા ખુશી હોય, તો પછી તેઓને મક્કતનો ખીજ પગાર શા માટે દેવો જોઈએ ? દેવોને ચડેલું દ્રવ્ય જૈનોને તો ખપે નહિ, અને નકામું નાખી દેવું પડે તેના કરતાં તેટલા માત્રથીજ એક નોકર મળી જતો હોય તો શું ખોટું છે ?

માટે સમજી લીઓ કે-જૈનો જો નિર્માલ્ય દેવ દ્રવ્ય ખાય તો જૈનોજ નરક-નિગોદમાં જાય, ખીજ નહિ. કેને નરક-નિગોદમાં મોકલવા અને કેને નહિ, તે મૂર્તિપૂજક આચાર્યોના હાથની વાત છે.

૨૪—આ નિર્માલ્ય દ્રવ્ય માળીએ ખાઈ લીધું, અને તે પછી વધ્યું, ત્યારે તેઓ ખજારમાં વેચવા આવે છે, ત્યારે માંસાહારીઓ અરિહંતની મૂર્તિએ ચડેલું તે દેવદ્રવ્ય-કેસરીઆ ચાવળ-આદિ તે

માળીની પાસેથી ખરીદ કરી લીએ છે. અને પછી તે દેવદ્રવ્યને માંસની સાથે પકાવીને તેઓ ખાય છે. હવે કહો કે આ પાપ કેને? માલીને કે ભગવાનને, મૂર્તિને, કે જૈનોને કે પછી આ બધા એને સરખે હિસ્સે? અનેઆવી રીતે આપ લોકો પોતે નિર્માલ્ય દેવદ્રવ્ય ખાવાપીવામાંથી બચી જઈને બીજાઓને ખવરાવો છો, તો શું તે જરા પણ બ્યાજબી છે ?

(જરા પણ નહિ. પણ બીજું થાય પણ શું ! રોજ ઉઠીને એટલાં એટલાં નિવેદ અને કૃણ-કુલની કાંઈ કાગડાઓને ઉભાણી થોડીજ કરાવાય છે ? અને કદાચ તેમ કરીએ, તો કાગડાઓને પણ નરક-નિગોદમાં જવું પડે. માટે એ તો જે થાય છે, તે ઠીકજ થાય છે. માળીઓ નરક નિગોદમાં જતા હોય, તો તેમાં મૂર્તિપૂજક જૈનોને શું ? તેઓનાં નશીબ. કાં નોકરી કરવા તેઓ આવે છે ?)

૨૫—કોઈ કોઈ જગ્યાએ માળી લોકો આ નિર્માલ્ય દેવ-દ્રવ્ય દુકાનદારોને વેચી નાખે છે. અને તેની પાસેથી જૈન લોકો તે પાછું ખરીદ કરે છે. અને તેજ નિર્માલ્ય દેવદ્રવ્ય ફરી પાછું પૂજના કામમાં વાપરે છે, તો શું આ દોષ મૂર્તિપૂજકોને નહિ લાગતો હોય ?

(લાગે તો છે, પણ કરવું શું ? રોજ ઉઠીને પૂજના દેવદ્રોએમાં એક રૂપીઓ કોણ ખરચી શકે ? તેથી એક રૂપીઆની બદલીમાં એક આનામાં તેટલાજ દ્રોએ મળી જતા હોય, તો વાંધો શું ? લગવાન ક્યાં તે દ્રોએ ખાવાના છે કે વ્યાધિ ? હા, જો લગવાન તે દ્રોએ સ્વીકારતા ન હોય, તો વાસી દ્રોએ ન ચડાવાય. પણ લગવાન તો ફક્ત જ્ઞાતા-દષ્ટાજ છે, તેથી આવું વાસી દ્રોય ચડાવવામાં પૈસાનો કાયદો થતો હોય તો ખાસ વાંધો લેવા જેવું નથી. કારણકે કાંઈ બધા મૂર્તિપૂજક દિગમ્બરો પૈસાદાર હોતા નથી.)

૨૬—મૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજનો આ કપોલ કલ્પિત માર્ગ જો પ્રભુ આજ્ઞાનુસાર હોતે, તો આટલી ભૂલો તેમાં જરૂર ન હોતે. મૂર્તિપૂજ કરવામાં શરૂઆતથીજ અસત્ય અને કલ્પનાઓથીજ કામ લેવાય છે, તે ઠેઠ છેવટ સુધી સત્યનું નામજ નહિ. તો શું આવા અસત્ય અને કલ્પિત માર્ગના ઉપદેશક જિનેન્દ્ર દેવ હોઈ શકે ખરા ? આવો છદ્મસ્થોએ સ્વાર્થવશ બનીને ચલાવેલ મિથ્યા માર્ગ આદરણીય કેમ કરીને થઈ શકે ?

(ન જ થઈ શકે જ્યાં પહેલેથી છેલ્લે સુધી અસત્ય અને કલ્પનાજ છે—સત્યનું જ્યાં નામ નિશાન પણ દેખાય નહિ તે મૂર્તિ પૂજકમાર્ગ

આદરણીય નજ હોઈ શકે. શત્રુજય કે સમ્મેત શિખર જવાની શક્તિ ન હોય, તેથી પછી એક પડદાઉપર તે પહાડોનાં ચિત્રો દોરી તેનાં દર્શન કરી શત્રુજય કે સમ્મેત શિખર ગયાનો સંતોષ માની લેવો. આ આદિ અનેક ક્રિયાઓ અસત્ય અને કલ્પિત જ છે. આવા માર્ગને અને મોક્ષ માર્ગને બહુજ છેટું છે.

૨૭—દરેક જૈન શાસ્ત્રમાં એમ લખેલ છે કે—તીર્થંકરે તીર્થંકર એક બીજાને મળી શકે નહિ, એવો અનાદિનો કાયદો છે. તો પછી તેમની ચોવીશ મૂર્તિઓને એકી સાથે બેસારી તેમને સાક્ષાત્ તીર્થંકર કહી એક બીજાની પાસે પાસે બેસારી અનાદિના જૈન કાયદાનો ભંગ કરવો, તે જૈન સિદ્ધાંતોને જુઠું ઠરાવવા બરાબર છે કે નહિ ?

(બરાબર જૈન કાયદો આ હિસાબે જુઠું ઠરે છે. પણ વાત એમ છે ભાઈ પુણ્ય ? તે વાત તો સાક્ષાત્ હાલતા ચાલતા પરમ પૂજ્ય તીર્થંકરોને માટે છે, નહિ કે આ પાષાણના બનાવેલ તીર્થંકરોને માટે સાક્ષાત્ તીર્થંકરો ભેગા ન થાય, તે બરાબર છે, પણ આ કાંઈ સાક્ષાત્ તીર્થંકરો નથી. માટે આ વાતમાં કાંઈ વાંધો મને તો દેખાતો નથી

વળી એક બીજી વાત પણ વિચારવા જેવી છે—એક મંદિરમાં એક જ તીર્થંકર બેસારે, તો

આખા હિંદમાં બહુ બહુ તો પાંચસો ગામમાં પાંચસો તીર્થંકરો બેસે અને તે પાંચસો તીર્થંકરો બેસારવાવાળા બારમે દેવલોકે જઈ શકે અગર તો તીર્થંકર નામ ગૌત્ર બાંધી શકે, ત્યારે પછી બોલ્યોનું શું ? તેઓએ બારમા દેવલોકે કે તીર્થંકર નામ ગૌત્ર બાંધવા માટે શું વ્રત-જપ-તપ-નિયમ કરવાં ? તે તો બની શકે તેમ ન હોય, તો પછી શું તેઓએ તીર્થંકર નામ-ગૌત્ર ન બાંધવાં ? વળી આ પાંચસો પ્રભુઓ તો આગળના બાપદાદાઓ પધરાવી ગયા હોય, ત્યારે નવાઓને માટે શું ? તેઓને તે લાલ કેવી રીતે મળે ? તેથી મૂર્તિપૂજક આચાર્યોએ ચોવીશે તીર્થંકરોને ભેગા બેસારવાની કહો કે નવી રીત કાઢી. અગર તો તે રીતમાં વાંધો ન લીધો. આમ કરવામાં ભટ્ટારકો અને ભકતો એ બન્નેને લાલ થયો. ભકતોને નવા તીર્થંકર પધરાવવાથી બારમું દેવલોક કે તીર્થંકર નામ-ગૌત્રનો લાલ મળ્યો અને ભટ્ટારકોને ? તેઓને તો ખૂબજ લાલ થયો.

પહેલાં સ્થાપના Ceremony કરી ત્યારે માલ પાણી મલ્યાં, ત્યાર પછી પ્રભુ પધરાવ્યાની Opening Ceremony કરી-વાસ્તુ કર્યું ત્યારે પણ સારી રીતે ૭-૮-૧૦ દિવસો સુધી માલ પાણી ઉડ્યાં અને વળી ઉપરમાં જેવો યજમાન

તેવી દક્ષિણા મળી અને યજ્ઞમાનને તીર્થ^૧ કર નામ ગોત્ર મેળવી આપ્યું, તેની દલાલીમાં તેમને લાગ રહ્યો, તે બુદ્ધો. આવી રીતે ગૃહસ્થ આચાર્યેની કે લટારકોને લાલ મળ્યો, તે ઉપરાંત ગૃહસ્થોને પણ લાલ મળ્યો. તો પછી આ વાતમાં વાંધો ક્યાં રહ્યો ? વાંધો લેવાવાળા ખોટા છે.

૨૮—મૂર્તિને આરિહંત કહીને પછી તેનો અરિહંત અવસ્થામાં અલિષેક કરવો, તે શું જિનેન્દ્રની આજ્ઞા છે ? કે પછી મન માની ચલાવો છે ?

(મન માની જ દીક્ષાલીધાપછી અલિષેક હોય જ નહિ અને જો અલિષેક કરે, તો તે જિનેન્દ્રને નહિ, પણ એક ગૃહસ્થનેજ કરે છે, એમ સમજાય અરિહંત અને અલિષેક બન્ને એકી સાથે હોઈજ ન શકે. આતો શેરડી અને રોટલી સાથે ખાવા જેવું થયું. આ ગોટાળા ઉપરથી પણ દીવા જેવું સાબિત થાય છે કે જિનેન્દ્રે મૂર્તિનો ઉપદેશ દીધોજ નથી.)

૨૯—તત્ત્વાર્થ સૂત્રના ૩-૪ અધ્યાયમાં શ્રી ઉમાસ્વામી મહારાજે ત્રણે લોકની ભૂગોળ બતાવી દીધી છે. પરંતુ તેમાં તેમણે અકૃત્રિમ ચૈત્યાલયોના સંબંધમાં એક પણ અક્ષર કહ્યો નથી, તો તેનું કારણ શું ? શું ચૈત્યાલયો નથી ? અગર છે તો ભરત

ક્ષેત્રમાં ક્યાંય 'છે' કે 'પછી' બધાં ભરતક્ષેત્રની બહારજ છે.

(ભરત ક્ષેત્રની અંદર અકૃત્રિમ ચૈત્યાલયો છે, એમ કહે તો તમો કહોશો કે-લાવો, બતાવો. તો બતાવવાં ક્યાંથી ? તેથી પછી એમજ કહેવું યુક્તિ યુક્ત છે કે-બધાં ભરતક્ષેત્રની બહારજ છે. જેથી કોઈ બતાવવાનું કહીજ શકે નહિ.

૩૦—શ્રી કુંદકુંદાચાર્યે' પોતાના બનાવેલ 'અબ્દ પાહુડ' ગ્રંથમાં મૂર્તિ, પ્રતિમા અને પ્રતિબિમ્બનું શું સ્વરૂપ કહ્યું છે અને તે કોનાં માટે પૂજ્ય છે ?

(બધાને માટે કુંદકુંદાચાર્યે' શું કીધું છે, તે જોવુંજ કેને છે ? આગુસેં ચલી આતી'ના ન્યાયે મૂર્તિ પૂજા ચાલી આવી છે, માટે ચલાવ્યે રાખો, એ ન્યાયેજ મૂર્તિપૂજા ચાલી રહી છે. બાકી જે કુંદકુંદાચાર્યે' કહ્યું છે તે પ્રમાણે જો ચાલે, તો મૂર્તિપૂજા હમણાં છૂટી જાય.

૩૧—સમન્ભદ્ર આદિ આચાર્યોએ જ્યાં અગીઆર શ્રાવકની પડિમાનું વર્ણન કર્યું, ત્યાં શ્રાવકના કર્તવ્યોમાં મૂર્તિ પૂજા કેમ ન બતાવી ?

(કારણ કે મૂર્તિપૂજા એ શ્રાવકોનું કર્તવ્યજ નથી, પછી કેમ કરીને બતાવે ? આટલું આટલું દીવા

જેવું ચોખ્ખું છે, છતાં પણ મૂર્તિપૂજા છોડાતી નથી, તે ખરેખર મહા મિથ્યાત્વનો ઉદય જ છે. સમન્તલદ્ર અને કુંદકુંદ જેવા સમર્થ આચાર્યો પણ મૂર્તિપૂજામાં ધર્મ માનતા નથી, ત્યારે પોતાને તેમનાજ લક્ષ્મી કહેવડાવતા આજના દિગમ્બર મૂર્તિપૂજકો મૂર્તિ પૂજવામાં ધર્મ માને છે અને જેઓ તે મૂર્તિને નથી માનતા, તેમની સાથે ઝઘડા કરવા આવે છે. સમયની કેટલી બદલી હારી છે.?)

૩૨—દિગમ્બર મૂર્તિપૂજક પંડિત જીગલકિશોરજીએ ‘મેરી દ્રવ્યપૂજા’ નામે જે પુસ્તક બનાવેલ છે, તે શું મુનિઓને પાઠ કરવા માટે છે કે શ્રાવકવર્ગે તે વાંચી તેનો અમલ કરવા માટે ?

(છે તો શ્રાવકવર્ગને માટેજ. પણ તે પુસ્તક વાંચી તેનો જો ખરાબર અમલ કરે, તો મૂર્તિપૂજનાં કેટલાંએ ધર્મિંગો ઉડી જાય. તે આજના શ્રાવકોને, લટારકોને કે દિગમ્બર ગૃહસ્થ આચાર્યોને ગમતું નથી તેથી તે પુસ્તક વાંચેજ શું કરવા ? ‘જાણે તેને તાણે’ વાંચે તેને વિચાર કરવાનું મન થાય, ન વાંચે તેને શું ?)

૩૩—શ્રાવકનાં બાર વ્રત હોય છે. તેમાં મૂર્તિપૂજા એ કયું વ્રત છે, અગર કયા વ્રતમાં ગર્ભિત છે ?

(કોઈ પણ વ્રતમાં નહિ, જ્યાં મૂર્તિપૂજાએ શ્રાવકનો ધર્મજ નથી, ત્યાં તેનું સ્થાન વ્રતમાં હોઈજ કેવી રીતે શકે ?)

૩૪—મૂર્તિપૂજા કેને માટે કોણે બતાવેલ છે ?

(ભટ્ટારકોએ અને સ્વાર્થ સાધુઓએ પૌતાના ભરણપોષણ અને મોજશોખ સારૂ અજ્ઞાનીઓને માટે બતાવેલ છે.)

૩૫—મૂર્તિમાં પરસેવો આવવો એ શું સત્ય છે ? જો નહિ, તો હાલ થોડા વખત પહેલાંજ ખુરદમાં દેવગંઢના રથોને સમયે એક મૂર્તિમાં પરસેવો આવી ગયાની અફવા કેમ ઉડાડવામાં આવી હતી ? અઢાર દોષોમાં પરસેવો એ એક દોષ છે કે નહિ ?

(છે, પણ જો એવી ગપો ઉડાડવામાં ન આવે, તો મૂર્તિમાં ચમત્કાર છે એમ કોણ માને ? મૂર્તિની માન્યતા ઢીલી પડી ગઈ હોય, તેને વધારે દઢ કરવા વખતો વખત આવી ગપો ઉડાડવામાં ન આવે, તો ખછી મૂર્તિનું માહાત્મ્ય વધે ક્યાંથી ? માટે એ તો બધું એમજ ચાલે. મૂર્તિમાં ચમત્કાર છે અને આપણું ભલું-ખુરું મૂર્તિ કરી શકે છે, એ માન્યતાથીજ વધારે પ્રમાણના લોકો તેને પૂજે છે, બાકી તો તે પથર છે, એમ જાણવાવાળા પણ જાણે છે.)

૩૬—પંચ કલ્યાણક પ્રતિષ્ઠાઓમાં જે મૂર્તિની અંદર પાંચે કલ્યાણકની કલ્પના કરીને પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવે છે, અને મૂર્તિને આહાર આદિની ચર્ચા કરાવવામાં આવે છે, તો શું આ બધું જિનેન્દ્રની આજ્ઞાનુસારજ થાય છે ?

(ખીલકુલ નહિ. બધું કપોલ કલ્પિતજ થાય છે. એક નાનું બાળક પણ જાણે છે કે-મૂર્તિ આહાર કરી શકતી નથી છતાં તેને લોગ અને નિવેદ ધરવામાં આવે છે, તો શું આવું કપોળ કલ્પિત કરવાનું વીર પ્રભુ કહે ખરા ? આ તો બધું હિંદુઓમાંથી ઉધાર લીધેલું છે.)

૩૭—શું નકશામાં ચિત્રેલા નદી તળાવમાં વહાણ ચાલી શકે ખરું ? શું કાગળના કૂલોમાં ખુશબો આવી શકે ખરી ? જો નકશામાં ચિત્રેલ નદી તળાવમાં વહાણ ચાલી શકે અને કાગળના કૂલો ખુશબો આપે, તો મૂર્તિ મોક્ષ પહોંચાડે એમ માની શકાય, નહિતર નહિ.

(ખરાખર છે, આખનો ન્યાય સોળ વાલ ને એક રતી છે. લગવાનના નામનું એક પુતળું બનાવ્યું, (કે જે લગવાન જેવું કે જેવડું જરા પણ નથી) તે પુતળું જો મોક્ષ આપી શકતું હોય, તો પછી લગવાનના શરીરને શા માટે બાળી નાખ્યું ? તેને

રાખી તેની પૂજા-અર્ચના કરી હોત, તો વિશેષ મોક્ષ મળત. પણ નહિ, તેમ ન હોઈ શકે. લગવાનની મૂર્તિ કોઈ દિવસ મોક્ષ આપી શકતીજ નથી, તેનામાં મોક્ષ આપવાની શક્તિ છે, એમ માનવું એ એક પહેલા નંબરની મૂર્ખાઈ છે.)

૩૮—પ્રભુએ વ્યવહાર અને નિશ્ચય એ બે નય બતાવેલ છે. નિશ્ચય તો નિશ્ચયજ છે, પરંતુ વ્યવહાર પણ નિશ્ચય સુધી લઈ જવાવાળો સત્ય નય છે. હવે એમ તો નજ બની શકે, કે નિશ્ચય તો મોક્ષમાર્ગ દીએ અને વ્યવહાર તેથી એકદમ ઉલટું અસત્ય અને કલ્પનાના પાઠ પઢાવી ઘોખામાં નાખે. મૂર્તિ પૂજા રૂપ ખોટો વ્યવહાર, નિશ્ચયની પાસે પહોંચાડી શકે ખરો ?

(નહિજ. ખોટું તે ખોટું અને સાચું તે સાચું. ખોટા વ્યવહારથી સાચું મળેજ નહિ-

૩૯—સિદ્ધક્ષેત્રો ઉપર અને પર્વતો ઉપર ચરણ પાદુકાઓ રાખવામાં આવે છે અને અહીં મંદિરોમાં મૂર્તિઓ રાખવામાં આવે છે. આવું કરવાનું કારણ શું ? જિનેન્દ્ર પ્રભુએ આમ કરવાનું કહ્યું છે ?

(પ્રભુએ તો મૂર્તિ પૂજવાનીજ જ્યાં ના પાડી છે, ત્યાં આમ કરવું અને આમ ન કરવું, એ તો પ્રભુ કહેજ કેમ ? પહાડો પર રક્ત ચરણ

પાદુકાઓ રાખવાનું કારણ એ છે કે—ત્યાં પહાડો ઉપર આખો દિવસ કોઈ હોય નહિ, અને કદાચ હોય તો એકાદ-બે માણસોજ હોય, તેથી જ પહાડો ઉપર રૂપાની, સોનાની કે હીરાની મૂર્તિઓ રાખી હોય, અને તે રાખેલા માણસોજ ઉપાડી જાય તો ? અગર તો ચોર ડાકુઓ આવીને ઉપાડી જાય તો ? સંઘને લાખોની ઉઠેને ? તેથી કરીને લાંબો વિચાર કરીને આ ગોઠવણ ગોઠવી છે. શહેરના મંદિરોમાં મૂર્તિઓ હોય, તે ખાસ કરીને વાંધો આવે નહિ. જો કે શહેરના મંદિરોમાંથી પણ મૂર્તિઓ ઉપડી જાય છે, પણ તે કોઈક વખતેજ. તેથી જ ગોઠવણ થઈ છે, તે ખરાબર છે.

૪૦—સમકિતનું શું સ્વરૂપ છે ? સમકિતને અને મૂર્તિને કેટલો સંબંધ છે ? હવે જો સંબંધ હોય તો નરકમાં ક્યા તીર્થંકરની મૂર્તિ જોઈને નારકીને સમકિત પ્રાપ્ત થાય છે ? હવે જો નરકમાં મૂર્તિ જોયા વગર પણ સમકિત થાય છે, તો પછી અહીં મૂર્તિની શું જરૂર છે ?

(જરાં પણ નહિ. મૂર્તિ વગર જ અનંતા જીવો મોક્ષે ગયા છે, જાય છે અને જશે માટે મૂર્તિની જરા પણ જરૂર નથી.)

૪૧—આજના મૂર્તિપૂજક દિગમ્બર જૈનો, મૂર્તિ-પૂજથી કેટલો અને કયો લાભ ઉઠાવી રહ્યા છે ?

(જરા જેટલો પણ નહિ. ઉલટું લાલને બદલે નુકશાન ઉઠાવી રહ્યા છે. હજારો અને લાખો રૂપિયાનું પાણી કરે છે, અને શ્વે-મૂર્તિ પૂજકો, તારણપંથીઓ અને સ્થાનકવાસીઓ સાથે કળ્યા ઉભા કર્યા કરે છે. મૂર્તિથી કાયદો કોઈ પણ છે જ નહિ, જ્યારે નુકશાનનો તો કાંઈ હિસાબજ નથી. આ નુકશાન કેટલું છે, તેનો જો વિગતવાર ખુલાસો લખવા બેસીએ, તો એક સારું જેવું પુસ્તક થઈ જાય. આવી રીતે, મૂર્તિ પૂજથી દરેક રીતે નુકશાન જ છે.)

૪૨—હવે જો મૂર્તિ દેખવાથી વૈરાગ્ય પેદા થાય છે, અને એટલા કારણ માત્રથીજ તે પૂજા કરવા ચોગ્ય માની જાતી હોય, તો વાદળાં, ઉલ્કાપાત, અને સ્મશાન વગેરેને પૂજ્ય માનવામાં શું વાંધો છે ? કે જેનાથી તીર્થંકરો જેવાને પણ વૈરાગ્ય થઈ આવ્યો ?

(ખરાબર છે. મૂર્તિ પૂજકોએ હવેથી સ્મશાન વગેરેને પણ પૂજ્ય માની તેમની પણ પૂજા કરવી જોઈએ. કારણ કે તેનાથી તીર્થંકર જેવા મહાપુરુષોને પણ વૈરાગ્ય થઈ આવ્યો; તો સ્મશાન વગેરેને તો વિશેષ પૂજ્ય ગણવાં જોઈએ. પણ નહિ, તેઓ તેમ નહિ કરે. તેઓ તો પત્થરની

મૂર્તિનેજ પૂજ્ય ગણી તેમનીજ સેવામાં રક્ત
રહેવાના.

૪૩—થું કોઈ પણ તીર્થ'કરને મૂર્તિ' જોવાથી વૈરાગ્ય
થયો છે ખરો ?

(નહિજ. કોઈ પણ તીર્થ'કરને મૂર્તિ' જોવાથી
વૈરાગ્ય થયોજ નથી. અરે, મૂર્તિ' જોવાથી વૈરાગ્ય
થવો તો ઘેર ગયો, પણ ઉલટો શ્રૃંગાર (રસ) પેદા
થાય છે અને નકામા નવાં ચીકણાં કર્મ' બંધાય છે.)

૪૪—આ દિગમ્બર જૈન મૂર્તિ'પૂજા ક્યારથી, કોણે
શા માટે ચલાવી ?

(મહાવીર પછી ૫૦૦-૭૦૦ વર્ષે અમુક
લટારકોએ હિંદુ ધર્મની દેખાદેખીથી પોતાના
સ્વાર્થ માટે ચલાવી. દુનિયાનો કાયદો છે કે—
ધામધૂમ હોય ત્યાં માણસો જેંચાય, તેમ અહીં
પણ બન્યું. હિંદુઓની માફક મંદિર—મૂર્તિ'ઓ કરી
દિગમ્બર મૂર્તિ'પૂજકોએ ધામધૂમ ખૂબ વધારી દીધી,
તેથી લકતોને સાફ લાગ્યું, અને ગાડું ચાલ્યું.
લટારકોએ તેમાંજ ધર્મ મનાવ્યો, અને શાસ્ત્રથી

અનલિપ્ત લોકોએ તે પ્રમાણે માન્યું. આવી રીતે મૂર્તિપૂજા ચલાવી.)

૪૫—મૂર્તિપૂજાથી પુણ્ય મળે છે કે મોક્ષ ? હવે જો ફક્ત પુણ્યજ મળતું હોય, તો પછી અષ્ટ દ્રવ્ય ચડાવતી વખતે મોક્ષ સંબંધી સિદ્ધિઓ માગી પૂજા કેમ કરવામાં આવે છે ? પુણ્ય કેમ નથી માગતા ?

(માગે લલેને ગમે તેટલું, પણ મળવાનું જ ક્યાં છે ? મૂર્તિપૂજા કરીને પાપ કરે, અને પછી પુણ્ય માગે, તે ક્યાંથી મળવાનું હતું ? વાવવો છે આકડો અને ફળ જોઈએ છે આંખાનાં, તે ક્યાંથી મળે ? પુણ્ય કરે તો પુણ્ય મળે. મૂર્તિપૂજા માંહેનું એક પણ કાર્ય એવું નથી, કે જેથી પુણ્ય થતું હોય. તો પછી મોક્ષની તો વાતજ શું કરવી ?)

અનાવશ્યક દિગમ્બર જૈનમૂર્તિ પર સામાન્ય વિચારો

દિગમ્બર જૈન મૂર્તિપૂજા તદ્દન અનાવશ્યક જ છે—જરા પણ જરૂરી નથી, એ આપણે પાછળના પૃષ્ઠોમાં જોઈ ગયા, છતાં પણ આ વાતને વધારે મજબુત કરવા અનાવશ્યક દિગમ્બર જૈન મૂર્તિપૂજા બાબત દિગમ્બર જૈન મૂર્તિપૂજક લાઈઓજ શું કહે છે, તે હવે આપણે જોઈએ.

બાપૂ સૂરજલાલજી વકીલ જેઓ દિગમ્બર મૂર્તિપૂજક સમાજના એક માનનીય નેતા છે, તેઓ કહે છે કે—

૧—જૈન શાસ્ત્રો વાંચવાથી અને પંડિત ગોપાલદાસજી આદિ પ્રખ્યાત વિદ્વાનોના ઉપદેશથી એ માલુમ પડે કે—જૈન ધર્મ એ મૂર્તિપૂજક ધર્મ નથી.

૨—ધર્મનો સાર એક ફક્ત વીતરાગતા અને વિજ્ઞાનતા જ છે. એજ મોક્ષનું કારણ છે. આ બેમાંથી પણ વીતરાગતાજ વિજ્ઞાનતાનું કારણ છે.

૩—વીતરાગતાથીજ કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે અને સર્વ સુખ મળે છે એટલા માટે જૈન ધર્મ એક માત્ર વીતરાગતા પર જોર દીએ છે.

૪—વીતરાગતા પ્રાપ્ત થવાનું મુખ્ય કારણ વીતરાગે કહેલ જિનવાણીનું શ્રવણ, મનન અને નિદિધ્યાસન છે.

૫—જિનવાણી (શાસ્ત્રો) માં વીતરાગતાની મુખ્યતા-
શ્રેષ્ઠતા બહુજ સારી રીતે બતાવવામાં આવેલ છે.

૬—જૈન ધર્મ એ વીતરાગ ધર્મ છે. એટલા
માટેજ જૈન ધર્મ પરમ વીતરાગી દેવ, વીતરાગી
ગુરુ અને વીતરાગની શિક્ષા દેવાવાળાં શાસ્ત્રોની
તરફ વંદના લક્ષિત કરવાની આજ્ઞા દીએ છે.

૭—તે આજ્ઞા સાંસારિક કામોની સિદ્ધિ માટે કરવાની
ચોખ્ખી ના પાડે છે. એવી ઈચ્છાથી કામ કરવા-
પ્રાણને તો જૈન ધર્મ મિથ્યાત્વા ઠરાવે છે.

૮—સ્થાપના કરીને પૂજન તો ફક્ત એક કે બે જણાજ
કરતા હશે. બાકીના જે સેંકડો જેનો મંદિરમાં
બંધ છે અને સ્થાપના કર્યા વગરજ લક્ષિત-સ્તુતિ
કરે છે, તો તે શું નકામી બંધ છે ?

૯—મંદિર જવાનો વખત ન હોય અને જે લોકો
પોતાને ઘેર બેઠા બેઠાં જ, કે મંદિરના એક
ખુણામાં બેસીને ચોવીશ તીર્થંકરોનો કે પંચ
પરમેષ્ઠીનો જાપ જપે છે, હૃદયપૂર્વક તેમની લક્ષિત,
સ્તુતિ અને વંદના કરે છે, તો શું તેઓ સ્થાપના
ન કરતા હોવાથી, અગર તો મૂર્તિ તેમની સામે
ન હોવાથી, જેઓની તે સ્તુતિ-લક્ષિત કરે છે,
તે શું નકામી બંધ છે ? નહિ, નહિ. તે લક્ષિત-
સ્તુતિ નકામી નથી જતી. તેઓ વીતરાગના

ગુણોને યાદ કરીને તે ગુણોની ભક્તિ-સ્તુતિ કરે છે, તો તે બેશક મહાકાર્યકારી અને ફળ-દાયક થાય છે. જૈનશાસ્ત્રોનો સ્પષ્ટ આશય આ છે. આ ઉપરથી એ સ્પષ્ટ સિદ્ધ થાય છે કે ભક્તિ-સ્તુતિ, પૂજા અને વંદના માટે નથી તો મૂર્તિની જરૂર કે નથી તો સ્થાપનાની જરૂર, કે નથી જળ કે ચંદન આદિ વસ્તુની જરૂર. જરૂર હોય તો ફક્ત એટલીજ કે, વીતરાગ પ્રભુના વૈરાગ્ય અને ત્યાગરૂપ ગુણોને પોતાના હૃદયમાં બરાબર સ્થાન આપી, તે પ્રમાણે વર્તન કરવાની. કે જેથી કરીને આપણા પાપી હૃદયમાંથી પણ રાગદ્વેષ રૂપી કચરો ઓછો થઈ, આપણે જરા વધારે પવિત્ર થઈએ, અને આપણે વીતરાગતાની વધારે નજીક પહોંચીએ.

૧૦—તીર્થંકર પ્રભુઓ, સિદ્ધ ભગવાનો અને પરમ પવિત્ર સાધુ-મુનિ મહારાજોના ગુણોને યાદ કરી, તેમની સ્તુતિ-ભક્તિ કરતા રહેવાથી આપણા ભાવોની શુદ્ધિ થાય છે, અને આ સ્તુતિ-ભક્તિ આપણે ગમે તે જગાએ અને ગમે ત્યાં કરી શકીએ છીએ, ત્યાં મૂર્તિ હોય કે ન હોય, તેની કોઈ જરૂર નથી.

ઉપર મુજબના બાબુ સુરજલાલજીના શબ્દોથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મૂર્તિની જરૂર નથી.

ત્યારબાદ બાપુ જુગલકિશોરજી મુખતાર આ બાબતમાં શું કહે છે, તે આપણે જોઈએ.

‘ ઉપાસનાના ઢંગ ’ નામના તેઓના ૧૬-૮-૨૬ ના લેખમાં તેઓ સ્પષ્ટ લખે છે કે— આજકાલ આપણી પૂજાભક્તિ વિકૃત અને સદોષ બની ગઈ છે. ‘ પાત્ર કેસરી ’ સ્તોત્રના ૩૭મા શ્લોક મુજબ જિનેન્દ્ર લગવાને આવી કોઈ પૂજા વિધિ બતાવીજ નથી, પણ શ્રાવકોએજ પોતાની મનમાની વિધિ કલ્પિત કરી લીધી છે, અને જેમ જેમ વખત જતો ગયો, તેમ તેમ આ વિધિ-વિધાનો રૂઢ થતાં ગયાં. પૂજાની જે વિધિ આજે પ્રચલિત છે, તેજ પ્રાચીન કાળમાં પણ હતી, એમ કોઈ કહી શકે નહિ. પૂજાવિધિમાં બરાબર પરિવર્તન થતું ગયું છે. ‘ અમિતગતિ શ્રાવકાચાર ’ નો શ્લોક કહે છે કે—એક વખત એવો પણ હતો કે—જ્યારે આગળના આચાર્યો વચન અને શરીરને બરાબર સ્થિર કરીને પોતાના પૂજ્ય ગુરૂઓને હાથ જોડતા, મસ્તક નમાવતા અને તેમની સ્તુતિ કરતા; અને તેનેજ દ્રવ્ય પૂજા કહેવામાં આવતી હતી, અને મનને દરેક પ્રકારના બાહ્ય વિચારોથી દૂર કરી, તેને ધ્યાન આદિ દ્વારા પરમાત્મમાં લીન કરતા અને તેને ભાવપૂજા કહેવામાં આવતી. ત્યારબાદ એક સમય એવો પણ આવ્યો કે—દેશમાં નિવેદ, દિપ, ધૂપ અને ફળફૂલથી પૂજા થવા લાગી અને તેને દ્રવ્યપૂજા કહેવામાં આવી. હિંદુ દેવતાઓની માફક

જિન દેવોનાં પણ આબ્દાન અને વિસર્જન થવા લાગ્યાં, અને જૈનો એવું સમજવા લાગ્યા કે—કર્મ-બંધનથી તદ્દન મુક્ત થયેલ સિદ્ધ ભગવાનો પણ બોલાવવાથી આવે છે, બેસારવાથી બેસે છે, અને પૂજા થઈ રહ્યા પછી રજા દેવાથી પોતાનો ચરૂ ભાગ લઈ ચાલ્યા પણ જાય છે.

આહૂતા યે પુરા દેવા લગ્ધ ભાગા યથા કમમ્ ।
તે મયાડભ્યર્ચિતા ભક્ત્યા, સર્વે યાન્તુ યથાસ્થિતિમ્ ॥

પૂજા થઈ રહ્યા બાદ આ પાઠ દરરોજ બોલાય છે. આ પાઠ જૈન સિદ્ધાંતની વિરૂદ્ધ હોવા છતાં પણ જન સમાજમાં બોલાયા કરે છે. આ પાઠ હિન્દુ ધર્મનીજ નકેલ છે. હિન્દુ ધર્મના દેવો બોલાવવાથી (તેઓની માન્યતા પ્રમાણે) આવે છે અને જાય છે, ત્યારે જૈનોમાં તેમ હોઈ શકે નહિ. હિન્દુ ધર્મના પ્રાબલ્ય કાળે આ વાત તેમાંથી ઉધાર લેવામાં આવી છે.

ત્યાર બાદ જળ, ચંદન આદિ દ્રવ્યો ચડાવવાં, તે તદ્દન અનુચિત છે, એમ મુખ્યત્વાર સાહેબે ‘મેરી દ્રવ્ય પૂજા’ નામે પુસ્તકમાં સિદ્ધ કરી બતાવ્યું છે.

ઉપર મુજબ મુખ્યત્વાર સાહેબના વચનોથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે—મૂર્તિ અને મૂર્તિ પૂજા નકામાં છે.

ત્યાર બાદ સને ૧૯૨૬માં કોટાવાળા બીરધીલાલજી શેઠીએ ‘જૈન ધર્મ અને મૂર્તિ પૂજા’ નામે એક પુસ્તક

છપાવ્યું. તેમાં તેમણે સિદ્ધ કરી બતાવેલ છે કે-આજ કાળની પૂજા વિધિ એકદમ દૂષિત થઈ ગયેલ છે, અને હિંદુઓના સંસ્કારથીજ આવી જાતની પૂજા વિધિ જૈનોમાં ઘુસી ગઈ છે. તેમજ તેઓ કહે છે કે-જે લોકો પોતાના સ્વાર્થ માટે-સાંસારિક ઇચ્છાઓ પૂરી કરવા માટે-અરિહંતોની પૂજા ભક્તિ કરે છે, જાત બચાવવા પણ અને સોગંદ લીએ છે, કેશરિયા નાથજી, મહાવીરજી શિખરજી, ગિરનારજી આદિની બોલી બોલે છે અને તે ભગવાનોને આશા દીએ છે કે-મારું અમુક કાર્ય સિદ્ધ થઈ જશે, તો હું તમારાં દર્શન કરવા આવીશ-તમને છત્ર-ચામર આદિ સુંદર ઉપકરણ ચડાવીશ-આ લોકો નામ માત્રનાજ જૈનો છે, બાકી ખરું પૂજા તો તેઓ મિથ્યાત્વીજ છે. તેમજ કેટલાક લોકો માંદગી અગર આવી પડેલ આપત્તિઓથી છુટવા માટે ૬ ઋષિ, ૬ કર્મ દહન, ત્રણ લોક આદિના માંડલાં મંડાવીને આ વીતરાગી મૂર્તિઓને રિશ્વત (લાંચ) દેવાનો ઢાંગ કરે છે અને એમ સમજે છે કે-અમને અમારા પાપના ફળ ન મળે, તે લોકો પણ નામ માત્રનાજ જૈની છે, રૂઢિના પીટવા-વાળાજ છે, અને મિથ્યાત્વના પ્રભાવથી જૈની બનવાના ઢાંગ કરી જૈન ધર્મની બદનામી કરવાવાળાજ છે. આવી ઉપાસના તદ્દન નકામીજ છે, અને આવી ઉપાસનાથી કરોડો વર્ષો સુધી પણ સાચો ધર્મ મેળવી શકાતો નથી.

અન્ય ધર્મીઓ તો શું પણ હવે કેટલાક મૂર્તિ

પૂજક જનો પણ મૂર્તિ પૂજના આવા ઢંગથી અર્થ અને સમયનો નકામો દુરુપયોગ થાય છે, એમ સમજી ગયા છે. અને સમજે તેમાં નવાઈ પણ શું છે ? આપણી આજની મૂર્તિ પૂજ પોતાના લક્ષ્યથી ભ્રષ્ટ અને આદર્શથી નીચી પડી ગઈ છે. તેમાં ફક્ત સૂકો (કોરો) ભાવહીન ક્રિયાકાંડજ ખાકી રહેલો છે.

જૈન ધર્મના બીજા વિષયો સંબંધી તો હજારો સંસ્કૃતમાં બનેલા પ્રાચીન ગ્રંથો છે, પરંતુ પૂજ વિષયના બહુજ ઓછા ગ્રંથો છે, અને જે છે તે પણ આજ કાલના બનેલા છે. જુના વખતમાં આજના જેવી આડંબર યુક્ત-લલકા બંધ પૂજ નહોતી થતી. પરંતુ વખત જેમ જેમ ગયો, તેમ તેમ હિંદુઓની દેખાદેખી વધવા લાગી અને જે જિનેન્દ્ર દેવ કોઈના બોલાવ્યા આવે નહિ, તે દેવને જૈનો મોક્ષમાંથી બોલાવવા લાગ્યા, બેસારવા લાગ્યા અને પછી તેમનો યજ્ઞનો ભાગ દઈ તેમને વિસર્જન કરવા લાગ્યા.

ઉપર મુજબ બીરધી લાલજી શેઠીના લખાણથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે મૂર્તિ અને મૂર્તિ પૂજ નકામા જ છે. મૂર્તિમાં જિનેન્દ્ર હોય જ કેવી રીતે ?

જિનવર હો કલ્પિત મૂરતમેં,

ફિર તો મુક્ત કહાના ક્યારે ।

વસ્તુ સ્વરૂપ ન જાના જગમેં,

ફિર તો જૈન કહાના ક્યારે ॥

મૂરતમેં જિનરાજ પધારે,
 શિવ પુરસેં ફિર આના ક્યારે ।
 જૈન ધર્મ વિપરીત બતાવે,
 ફિર સિદ્ધાન્ત કહાના ક્યારે ॥
 અસલ મિલે જો નકલ કિયેસે,
 યથા તથ્ય કહાના ક્યારે ।
 કલ્પિત-મોક્ષ કહો ફિર જગહી,
 શિવ પુરમેં ફિર જાના ક્યારે ॥
 કલ્પિત ગાય દૂધ જો દેવે,
 કલ્પિત લોજન ખાના ક્યારે ।
 સિંહ ચિત્રકો દેખ કલીલી,
 અપને મન લય ખાના ક્યારે ॥
 કલ્પિત ખાત કલ્પનાસે હી,
 નિજ સ્વરૂપ મિલ જાના ક્યારે ।
 કલ્પિત જુઠ કહાવે, તો ફિર,
 ‘મૂરત’ મેં બહકાના ક્યારે ॥
 લેખક-‘પુણ્ય’ સિદ્ધવાની

ઉપરની કવિતા ઉપર વાચક વિચાર કરી જોશો તો
 સમજાશે કે પત્થરની ગાય જો દૂધ દીએ, કાગળનું ફૂલ
 જો સુગંધ દીએ અને પત્થરનો સિંહ જો મારવા ઉઠે
 તો જ પત્થરની મૂર્તિ મોક્ષ દઈ શકે. સૂર્યજેમ પશ્ચિ-
 મમાં ઉગે નહિ, ચંદ્ર જેમ ગરમી આપી શકે નહિ,
 તેમ પત્થરની ગાય દૂધ દઈ શકે નહિ-કાગળનું ફૂલ

સુગંધ દઈ શકે નહિ, અને પત્થરનો સિંહ કોઈને મારી શકે નહિ, બરાબર તેમજ પત્થરની મૂર્તિ મોક્ષ પહોંચાડી શકેજ નહિ.

અસલ અને નકલમાં આસમાન જમીન જેટલો ફરક છે. અસલ તે અસલ અને નકલ તે નકલ. એક અસલ હાથી હજારો રૂપીઆની કિંમતે વેંચાય છે અને તેને રાજ-મહારાજઓજ રાખી શકે છે. ત્યારે તે હાથીની નકલ કરી વેચનાર કુંભાર તે હાથીને બળે પૈસે વેચે છે. કયાં હજારો રૂપીઆની કિંમતનો એક હાથી, અને કયાં આ બળે પૈસાનો હાથી? આસમાન જમીન જેટલો ફરક છે. માટે અસલ તેજ સાચું સોનું સમજવું.

એક બાબુથી દિગમ્બર મૂર્તિપૂજક લાઈઓ કહે છે કે મુક્ત થયેલ જીવો કોઈ કાળે પણ પાછા ન આવે, ત્યારે તેજ લાઈઓ ઢાલ-નગારાં પીટીને કહે છે કે-ચાલો લાઈઓ? આજે ભગવાન ગર્ભમાં આવ્યા છે; આજે ભગવાનનો જન્મ દિવસ છે, આજે ભગવાન દીક્ષા લેવાના છે. આવી આવી નાખી દેવા જેવી વાતો કરતાં શું તેમને જરા પણ વિચાર નહિ થતો હોય? શું તેઓને તીવ્ર પાપબંધ નહિ થતો હોય? અમે અમૂર્તિ પૂજકો! તમારા ધાતુના કે પત્થરના ભગવાનોની કાંઈક વાત કરીએ, તો તમને દુઃખ લાગે, તમે કોપ કરો, અને અમને મિથ્યાત્વી કહેા, તો શું તમે અમારા ભગવાનની આવી ફજેતી કરો, તેથી અમને દુઃખ નહિ

લાગતું હોય ? ભગવાન ગર્ભમાં આવ્યા હતા ૨૫૦૦ વર્ષ પહેલાં, ત્યારે તમે કહો છો કે ભગવાન આજે ગર્ભમાં આવશે, ભગવાને જન્મ લીધો હતો ૨૫૦૦ વર્ષ પહેલાં ત્યારે તમે કહો છો કે-ભગવાન આજે જન્મ્યાઃ આવી તમારી વિચિત્ર વાતોથી અમને ઘણુંજ દુઃખ થાય છે, પણ શું કરીએ ? તમને કંઈ કહેવાતું નથી અને કહીએ છીએ તો તમે ઉલટા કોધે ભરાઓ છો. માટે હજી પણ આવી બાળ ચેષ્ટા છોડી દેશો તો સારું છે.

વૈષ્ણવ ભાઈઓની માન્યતા અનુસાર તેમના રામ-કૃષ્ણની મૂર્તિઓ આગળ તેમણે કરેલી બધી લીલાઓ કરી, તે મૂર્તિઓને પ્રતિષ્ઠિત કરી પૂજ્ય માનવી તે ઠીક છે, કારણ કે તેઓ તેમના ભગવાનોને અવતાર રૂપ માને છે. પણ તેમની દેખાદેખી કરી આપણા પરમ વિતરાગી પ્રભુઓની પણ લીલા કરવી-તેમનું બાલ્ય-જીવન, ગૃહસ્થ જીવન અને રાજભોગ આદિ ઉજવવાં તે જરા પણ વ્યાજબી નથી. કાગડો હંસની ચાલે ચાલે, અને હંસ કાગડાની ચાલે ચાલે, એ બન્ને નકલ ઠીક ન થઈ શકે પરંતુ તે હાંસી-મખોલને પાત્રજ થઈ શકે છે. આવીજ હાલત પંચકલ્યાણકના વિષયમાં થઈ રહી છે. બીજાની દેખાદેખીએ મૂર્તિપૂજક ભાઈઓ લીલા તો કરે છે, ગર્ભથી લઈને નિર્વાણ અવસ્થા સુધીની; પણ આ ભાઈઓ પાસે મૂર્તિ છે ફક્ત એક નિર્વાણ અવસ્થાનીજ, તેને પ્રતિષ્ઠિત કરવાના બહાને આ બધી લીલાઓ થાય

છે. પરન્તુ નકલ તે નકલજ રહે છે. પરમ વિતરાગી મૂર્તિને ગર્ભનું ખડાનું કરીને જેવી રીતે નાના બચ્ચાંને ઘોડીયામાં રાખી ઝુલાવાય છે તેવી રીતે આ વિતરાગી પ્રતિમાને ઘોડીયામાં ઉંઘી રાખી ઝુલાવાય છે. આ ઝુલામાં ઝુલાવવાની વિધિ પ્રતિષ્ઠા કરવાવાળોજ કરે છે એમ નથી પણ દરેક સ્ત્રી-પુરૂષ આવીને એક બે હીંચકા નાખી જાય છે અને રૂપીઆ ચડાવે છે. આ સ્ત્રી-પુરૂષોને બે કોઈ પૂછે કે-જે તમે હીંચકો નાખ્યો તે મૂર્તિ બાળ અવસ્થાની હતી કે વિતરાગી અવસ્થાની ? તો જરૂર જવાબ મળશે કે ઉંઘી રાખેલ મૂર્તિ વિતરાગીજ હતી. તો પછી તમે ઝુલાવ્યા તે બાળક લગવાનને કે વિતરાગને ? જરા વિચાર કરો-ખૂબ વિચાર કરો કે-આ લીલા તમે શું હિસાબે કરી રહ્યા છો ? આ તે તમે જૈન ધર્મની લીલા કરી રહ્યા છો કે મશ્કરી ? જરા એટલો તો વિચાર કરો કે-આ કામ જૈન ધર્મને અનુકુળ છે કે પ્રતિકુળ ? આવી લીલાઓથી એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે હવે મૂર્તિપૂજક જૈન ધર્મ વિતરાગી ધર્મ રહ્યો નથી. મૂર્તિપૂજક લાઇઓએ ખીજની દેખા-દેખી કરીને અને લટારકોના ચડાવ્યા ચડીને પોતાના અસલી રીત-રીવાજ ખોઈ નાખ્યા છે, તેથી તેઓ ન તો અહીંના રહ્યા કે ન તો તહીંના.

પ્રતિષ્ઠા કરાવતી વખતે શું શું કરવું બેઠએ, તેનું વર્ણન પણ જરા સાંભળવા જેવું છે. પ્રતિષ્ઠાના દિવસ

પહેલાં સાત આઠ દિવસે પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર શેઠ પ્રતિષ્ઠા કરાવવાવાળા વિદ્વાન (ગૃહસ્થ, આચાર્ય કે ભટ્ટારક)ને ઘેર જાય. સ્ત્રીઓ મોતીભર્યા થાળ હાથમાં લઈને ગીત ગાતી ચાલે. ગોરજી મહારાજને ઘેર જઈ તેને પોતાને ઘેર તેડી લાવે. ત્યાં ચોકી ખીછાવી તેના ઉપર સિંહાસન રાખી ચાર વાટવાળો દીવો જલાવે. સિંહાસન ઉપર તે વિદ્વાનને ખેસારે અને પછી વાજાં વાગે. ત્યાર બાદ ચાર સૌખ્યવંતી કે યુવાન સ્ત્રીઓ તે વિદ્વાનના શરીર ઉપર ચંદન લગાવે, પછી તેલ ચોળે, પછી પીગી ખલીથી તેલ ફર કરીને વિદ્વાનને નવરાવે. પછી સ્વાદિષ્ટ ભોજન કરાવી તે વિદ્વાનને સારાં વસ્ત્ર અને ઘરેણાંથી સજાવે.

ત્યાર પછી તે વેદી ગાયના છાણથી લીપી જાય છે, ઘડામાં ગૌમૂત્ર આદિ નાખવામાં આવે છે, ત્યાર પછી જિનેન્દ્ર, તેમની માતાઓ અને ઇંદ્ર-ઈંદ્રાણીઓની તથા છત્રચામર આદિ અષ્ટમંગળ દ્રવ્યોની પૂજા આઠ દ્રવ્યથી થાય છે. તથા કેાઈ દેવતાની પૂજા સફેદ ચૂર્ણથી તો કેાઈની લાલ ચૂર્ણથી, તથા કેાઈની ખીરથી, અને હુશ્મનોના નાશ માટે કૃષ્ણ પ્રતીદેવની કાળા ચૂર્ણથી પૂજા-સ્થાપના થાય છે. આ છે ‘અહિંસા પરમો ધર્મ:!’ આ બધી વાત જો વિગતથી લખવા બેસીએ, તો એક પુસ્તક ભરાય. અમૂર્તિપૂજક ધર્મ મૂકી મૂર્તિપૂજક ધર્મ અહુણ કર્યો, તો ક્યાં જઈને પડયા, તે એક વિચારવા જેવી વાત છે.

શું આવી રીતે દુનિયાભરના યક્ષ પિશાચ આદિદેવ-
દેવીઓની પૂજા કરવાથીજ જિન-પ્રતિમાં મંદિરમાં પધરાવવા
ચોચ થઈ શકે ? નહિતર નહિ ? પંડિત આશાધરજીના
પ્રતિષ્ઠાપાઠ અને પ્રાયઃ બીજા બંધા પ્રતિષ્ઠાપાઠોમાં યક્ષ-
ચક્ષિણીઓ તથા ક્ષેત્રપાળ આદિની મૂર્તિઓ બેસારવાની
પ્રતિષ્ઠા-વિધિ લખેલી છે અને પ્રતિષ્ઠા કર્યા બાદ યક્ષ
પિશાચની નિત્ય પૂજા કરવી જોઈએ, એવી લલામણુ છે.

યક્ષોની પ્રતિષ્ઠા પાંચ જગાના પાણીથી મૂર્તિને
સ્નાન કરાવ્યા પછી રાત્રીએ કરવી (દિવસે કેમ નહિ,
એ પણ એક સવાલ છે. કદાચ દિવસના યક્ષ-પિશાચો
તે પૂજા-પ્રતિષ્ઠા જોવા આવવા નવરા નહિ હોય એમ
લાગે છે.)

પંડિત આશાધરજીએ મંદિરના શિખર ઉપર ધળ
ચઢાવવાની વિધિમાં લખ્યું છે કે— મંદિર પરના
કળશોથી એક હાથ ઉંચી ધળ ચડાવે તો આરોગ્યતા
વધે છે, બે હાથ ઉંચી ચડાવે તો પુત્ર આદિ સંપત્તિ
થાય છે, ત્રણ હાથ ઉંચી ચડાવે તો ધાન્ય આદિ
સંપત્તિ વધે છે, ચાર હાથ ઉંચી ચડાવે તો રાજ-વૃદ્ધિ
કરે છે, વગેરે.

તો હું કહું છું કે ૫૦-૧૦૦ હાથ ઉંચી ચડાવવાથી
દિગમ્બર મૂર્તિપૂજક ભાઈઓને જરૂર સ્વર્ગ કે મોક્ષ
મળી જતું હશે. એક હાથ ઉંચી ધળ ચડાવવા માત્ર-

થીજ ને શરીરનું આરોગ્ય સચવાઈ રહેતું હોય તો આજે એક પણ દિગમ્બર મૂર્તિપૂજક બિમાર પડત નહિ અને વૈદ્ય-ડૉક્ટરના ખીસાં ભરત નહિ, અને જે હાથ ધળ ઉંચી ચઢાવવા માત્રથીજ ને પુત્ર અને સંપત્તિ થતાં હોત, તો આજે એક પણ દિગમ્બર સંતતિ વિનાનો, અન્ન વસ્ત્ર રહિત હોત નહિ; પણ આ બધાં ગરખાં જ છે. દિગમ્બર મૂર્તિપૂજક સંપ્રદાયમાં કેવાં કેવાં ગરખાં માર્યાં છે, તે મારે અહીં બતાવવા વિચાર હતો, પણ પુસ્તક ધાર્યા કરતાં વધી ગયું હોવાથી તે વાત હું વધારે વિસ્તારથી આપતો નથી. આ ગરખાંઓ ઉપરજ ને હું લખવા બેસું તો પાંચસો પાનાનું એક પુસ્તક ભરાઈ જાય.

ને મૂર્તિપૂજની જરૂરીઆત હોત, તો તીર્થંકર, કેવલી, શ્રુતકેવલીક, કુંદકુંદ આદિ મહાન્ આચાર્યો જરૂર તેમ કહેત અને મૂર્તિપૂજનું સમર્થન કરત, પરન્તુ તેઓએ તેમ કયું નથી, તેથી ખાત્રી થાય છે કે આ અનાવશ્યક દિગમ્બર જૈન મૂર્તિપૂજની ત્રણ કાળમાં કોઈ જરૂર નથી. આજે જે ભાઈઓ—પંડિતો પોતાના સ્વાર્થ માટે આ અનાવશ્યક ક્રિયાનો પ્રચાર કરે છે, તેઓ પોતાની મનમાની યુક્તિઓ અજમાવીને આ પ્રથાને કાયમ રાખવા માગે છે; પરન્તુ આ વીસમી સદીના સમજી ભાઈઓ તો આ પ્રથાને સ્વીકારતા નથી જ.

મૂર્તિપૂજક દિગમ્બર સમાજના વિદ્વાનો પણ ક્રૂર ખેંચતાણુ કરીનેજ મૂર્તિપૂજના વિષયની પુષ્ટિ કરે છે. તીર્થંકર લગવાનની સ્પષ્ટ આજ્ઞા તો તેઓ કયાંય બતાવી શકતાજ નથી.

સ્થાપના નિક્ષેપથી મૂર્તિપૂજની સિદ્ધિ તેઓ કરે છે; પણ સમજી લાઇઓએ વિચાર કરવો જોઇએ કે— સ્થાપના નિક્ષેપનો આ મૂર્તિપૂજની સાથે કયો સંબંધ છે? જો સ્થાપના નિક્ષેપજ પૂજ્ય હોય તો તેની પહેલાંનો નામ નિક્ષેપ પણ પૂજ્ય હોવો જોઇએ; પરંતુ નામ નિક્ષેપની પૂજા તો કોઈ પણ દિગમ્બર લાઇ નથી કરતા. તો તેનું કારણ શું? અને નામ નિક્ષેપ પછી ગણત્રીમાં આવવાવાલો સ્થાપના નિક્ષેપજ પૂજ્ય ગણવો, તેનો અર્થ શું? આ બધી સિદ્ધાન્તીક વાતો પર વિચાર કરવામાં આવે, તો દીવા જેવું દેખાશે કે— આ અનાવશ્યક દિગમ્બર જૈન મૂર્તિ પૂજા પરાણે— જખરજસ્તીથી ગળે બાંધવામાં આવી છે.

વીતરાગતાનો આદર્શ માનીને મૂર્તિપૂજની આવશ્યકતા બતાવવામાં આવે છે; પણ તે એક ખોટી કલ્પનાજ છે. કેમકે વીતરાગતાનો આદર્શ એક જડ પાષાણની મૂર્તિ કદાપિ પણ બતાવી શકતી નથી; તેમજ વીતરાગતા પ્રદાન કરવાનું સામર્થ્ય આ જડ પાષાણ મૂર્તિમાં છે જ નહિ; એટલે મૂર્તિને વીતરાગતાનો આદર્શ માનવો, એ એક ખોટી કલ્પના જ છે.

સાચા દેવ તેનેજ કહી શકાય, કે જેનામાં સર્વજ્ઞતા હિતોપદેશ અને વીતરાગતા: આ ત્રણ ગુણ હોય. હવે વિચાર કરો કે— જે મૂર્તિને દેવ માની પૂજા કરવામાં આવે છે, તે મૂર્તિમાં ઈપર કહેલ ત્રણમાંથી એક પણ ગુણ છે ખરો? એક પણ ગુણ નથી જ, એમ એક નાનું બચ્ચું પણ કહેશે, તો પછી આવા એક પણ ગુણ વગરની મૂર્તિને પૂજવામાં ફાયદો શો?

પ્રિય બંધુઓ! આ અનાવશ્યક મૂર્તિપૂજાથી ન તો વીતરાગતા પ્રાપ્ત થાય છે કે ન તો દેવ-પૂજાની પૂર્તિ થાય છે એટલા માટે હવે આપનું એ કર્તવ્ય છે કે—આ અનાવશ્યક દિગમ્બર જૈન મૂર્તિપૂજાનો સાચો શાસ્ત્રોચ નિર્ણય આવ્યો છે; અને સાચા જૈન ધર્મ અનુસાર વાસ્તવિક દેવના લક્ષણ સમજી, તે પ્રાપ્ત કરવા અધ્યાત્મિક શાસ્ત્રોનું વાંચન કરવું, કે જેથી આપને આત્મ કલ્યાણ કરવાનો સાચો રસ્તો મળે અને સંસાર બંધનથી હમ્મેશને માટે મુક્ત થવાય.

દિગમ્બર જન મૂર્તિપૂજા શા માટે અનાવશ્યક છે, તેના કારણો આપીને—ઉપસંહાર કરું છું—

૧—શ્રી જિનેન્દ્ર દેવે પોતાના મુખથી મૂર્તિપૂજાનો આદેશ કે ઉપદેશ દીધેલ નથી, તે માટે મૂર્તિપૂજા અનાવશ્યક છે.

૨—મોક્ષમાર્ગ પ્રધાન જૈન ધર્મમાં મૂર્તિપૂજનો મોક્ષ માર્ગ સાથે કાંઈ સબંધ નથી, તેથી મૂર્તિપૂજ અનાવશ્યક છે.

૩—છત્રસ્થાએજ મૂર્તિપૂજની પ્રથા ચાલુ કરી છે. અને તેમણેજ તેનો પ્રચાર કર્યો છે. એટલા માટે જિનેન્દ્રના સાચા સેવકોએ આ કપોળકલ્પિત અને સિદ્ધાંત વિરુદ્ધ મૂર્તિપૂજને અનાવશ્યક ગણવી જોઈએ.

૪—એકજ વીર પ્રભુનાં સંતાનો પરસ્પરમાં કબ્રીયા, વિવાદ અને વિતંડાવાદ કરીને બરબાદ થઈ રહેલ છે, અને તેથી ઘણા જીવોનાં માથાં કપાય છે. આ બધાનું કારણ જોઈએ, તો તે મૂર્તિજ છે, અને તેટલા માટે મૂર્તિપૂજ અનાવશ્યક છે.

૫—જનધર્મ એ એક આત્મીય વસ્તુ છે. અને દરેક પ્રાણી, દરેક દેશકાળમાં, દરેક હાલતમાં જન ધર્મ પાળી શકે છે. પરંતુ મૂર્તિપૂજ આ સિદ્ધાંતથી તદ્દન વિરુદ્ધ છે, તેથી મૂર્તિપૂજ અનાવશ્યક છે.

૬—અત્યારે પ્રત્યક્ષ જોઈ શકાય છે કે મૂર્તિપૂજ ઠેકેદારોના હાથમાંજ મૂર્તિ રહે છે, અને તેથી તે વ્યક્તિગત ચીજ ઠરે છે, ધાર્મિક નહિ, તેથી મૂર્તિપૂજ અનાવશ્યક છે.

૭—જિન પ્રતિમા, જિન બિમ્બ આદિનું જે સ્વરૂપ શ્રી કુંદકુંદ સ્વામીએ પોતાના ગ્રંથોમાં બતાવેલ છે, તેને અને આ જડપૂજને કાંઈ સંબંધ નથી. તેથી આ મૂર્તિપૂજ અનાવશ્યક ઠરે છે.

૮—સર્વજ્ઞ, વીતરાગ અને હિતોપદેશી આ દેવનાં લક્ષણ છે. તેમાંનું એક પણ લક્ષણ આ જડ મૂર્તિમાં મળતું નથી, એટલા માટે મૂર્તિપૂજ એ જડપૂજજ છે, અને તેથી તે મિથ્યાત્વનું કારણ બને છે. મિથ્યાત્વજ આ જીવનો મોટામાં મોટો વેરી છે, એટલા માટે મિથ્યાત્વની જનની એવી આ મૂર્તિપૂજ તદ્દન આવશ્યક નછે.

૯—જીવના દરેક મનોરથ શાસ્ત્રોથી પૂર્ણ થાય છે. જ્યારે શાસ્ત્રોથીજ આત્મકલ્યાણની બધી સામગ્રી મળી રહે છે, ત્યારે એવી કઈ બાબત બાકી રહી જાય છે કે-જે શાસ્ત્રથી ન મળતી હોય અને મૂર્તિથી મળતી હોય ? એટલા માટે સ્પષ્ટ સિદ્ધ થાય છે કે આ મૂર્તિપૂજ જીવના કલ્યાણમાં જરાપણ સહાયભૂત થતી નથી, એટલા માટે આ મૂર્તિપૂજ તદ્દન અનાવશ્યક છે.

૧૦—ચરણાનુયોગમાં મુનિ અને શ્રાવકના મૂલ કે ઉત્તર ગુણોમાં કયાંય પણ મૂર્તિપૂજનો સમાવેશ કરેલ નથી, તેથી આ મૂર્તિપૂજ અનાવશ્યક છે.

૧૧—શ્રાવકની કુલ ૫૩ ક્રિયાઓ છે, તેમાં મૂર્તિપૂજ નામની કોઈપણ ક્રિયા નથી. એટલા ઉપરથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે આ મૂર્તિપૂજ એ મન-ગઢન્ટ ક્રિયા છે. અને તેથી અનાવશ્યક છે.

૧૨—દિગમ્બર જૈનોમાંજ તેરા પંથી, વીસા પંથી, તારણ-પંથી આદિ લેહ પ્રલેહોનું મુખ્ય કારણ આ મૂર્તિપૂજજ છે. જો દિગમ્બર સમાજમાંથી આ મૂર્તિને રજા દેવામાં આવે, તો આજેજ આ લેહો નીકળી જાય અને બધા એક થઈ જાય. એટલા માટે આપસમાં લેહ પડાવવામાં નિમિત્તરૂપ આ મૂર્તિપૂજ અનાવશ્યક છે, અનાવશ્યક છે, અને તેથી તેને બધાએ છોડી દેવી જોઈએ.

દિગમ્બર જન મૂર્તિપૂજ સંબંધી હજુ ઘણું લખી લખાય તેમ છે, પણ પુસ્તક ધાર્યા કરતાં બહુજ વધી ગયું હોવાથી વિશેષ કંઈ નહિ લખતાં અહીંજ પૂર્ણ કરું છું.

આ અંથ મૂળ હિંદી ભાષાનો અનુવાદ છે. અને આ પ્રવૃત્તિ કરવાનો આશય પણ કેવળ વીતરાગ દર્શનનાં અદર્શથી વેગળા જતા આત્માઓને સમજાવવાનો છે. આશય શુદ્ધ હોઈ કોઈ પણ પ્રકારના કટુ શબ્દોનો પ્રયોગ કર્યો નથી છતાંય જે જીવોને મિથ્યાત્વનો દુરાગ્રહ બંધાયો હોય અને કોઈ અપ્રિયકર શબ્દો જણાય તો અમને સૂચના કરવાની કૃપા કરે એ વસ્તુ અમે તેમનાં પાસે યાચીએ ચીએકે જેથી પુનઃ નવી આવૃત્તિમાં તે સૂધારી શકાય.

ખામેમિ સંવે જીવા, સંવે જીવાવિખમંતુમે ।
મિત્તિમેસંવભૂએસુ, વેર મજ્જનં કેણ્ઠ ॥

